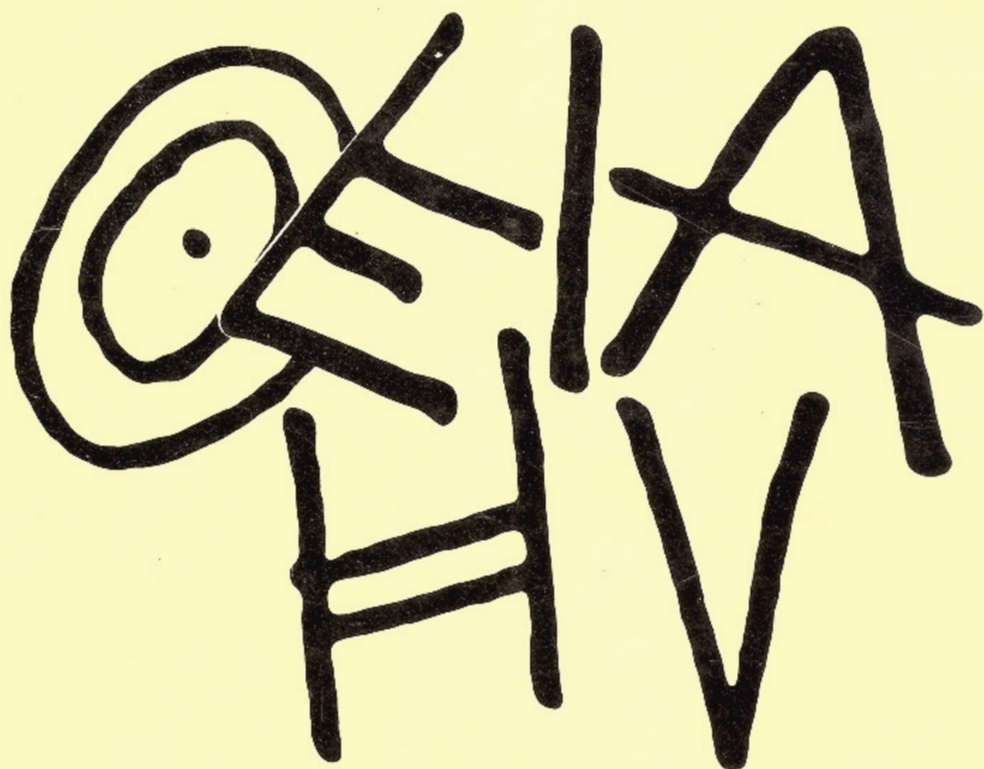

Ολοκληρώνεται η έρευνα για τη γραφή
**Η «ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΣΗ»
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ**

Τὰ ἑξι ἑλληνικά φωνήεντα, ὅπως γράφονταν
στήν πανάρχαια Γραμμική Γραφή Α' τῆς Κρήτης

**Ἡ Κρήτη πανάρχαιο ὄρμητήριο
ἐξερευνήσεως ὁλόκληρης τῆς Γῆς**

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα
Τηλέφωνα: 32.23.957 ή 98.41.655

Τα γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30, καθημερινά.

Ιδιοκτήτης — Εκδότης —
Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως-Μουσών 51,
Π. Φάληρο

Φωτοστοιχειοθεσία: «Ατελιέ:
Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Μάγερ Π., Αθήνα, Τηλ. 5221792
Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιόρομον 10
Μαυροναΐα-Τηλ. 5726819

Τιμή τρέχ. όρχ. 230
Ετήσια συνδρομή όρχ. 2.500
— Όργανισμών όρχ. 4.000
— Φοιτητών όρχ. 1.500
— Εξωτερικού δολ. 50

Διαφημίσεις δέν δημοσιεύονται.
Τά χειρόγραφα δέν επιστρέφονται

Επιτρέπεται ή ανάδηρσίσευση
άρθρων τού ΔΑΥΛΟΥ υπό τάν
όρον ότι θά αναφέρεται ρητά ή
πηγή τους

Όλες οι συνεργασίες, τά βιβλία
καί τά ταχυόρομα καί εμβόματα
στή δεσίνωση:

Δημήτρη Λάμπρου, Μουσών 51—
17562 Παλαιά Φάληρο, Αθήνα

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, νά τό
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 4676:

Ή α' φάση τής έρευνας για τή γλώσσα

Α.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ: 4677:

Ή «αποκρυπτογράφηση» τών φωνηέντων
Α.Ε.Ο

ΗΛΙΑΣ ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4690:

Ή «άδιαφορία τού απόλυτου»

ΑΝ. Ν ΖΟΥΜΠΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4693:

Μείζων Λόγος

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4701:

Ή γραφή τών Μάγας είναι ή Γραμμική Α

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ 4705:

Ή έλληνική έπιχείρηση τού 2000:

Παιδεία καί ανάπτυξη τών στελεχών

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΥΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4713:

Ή Κρήτη πανάρχαιο όρμητήριο

έξερσίνησης όλόκληρης τής Γής

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4721:

Έπιλογή έπιστολών άναγνωστών

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΔΑΝΙΚΑΣ, ΣΠΥΡΟΣ ΕΥΛΑΜΠΙΟΣ,

ΑΧ. ΤΑΓΑΡΗΣ, «ΣΕΛΛΟΣ», Κ. ΨΥΧΟΓΥΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4732:

30 χρόνια μετά: Νίκος Καζαντζάκης

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΑΛΟΥΡΔΟΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ν. Κεχαγιᾶς Ναιθνας, Χρ. Κατσιγιάννης, Ι.
Λιακόπουλος, Μ. Ψαρρού-Λιατοπούλου

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 4691 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ:
σελ. 4711 • ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ. 4727 • ΚΙΝΗΣΗ Ι-
ΔΕΩΝ: σελ. 4732

Ἡ πρώτη φάση τῆς ἔρευνας γιὰ τὴ γλῶσσα

Τὸ ζήτημα τῆς γλῶσσας, πού τὰ τελευταία χρόνια ἐρευνᾷ ὁ «Δαυλός» σὲ τεράστιο βάθος καὶ ἔκταση μὲ πρωτοπορία τῆς ἀναζητήσεώς του τὶς ἔρευνες τοῦ κ. Ἡλία Λ. Τσατσόμοιρου, συμπληρώνει σὲ λίγο (στὰ προσεχῆ δύο ἢ τρία τεύχη μας) τὴν πρώτη καὶ κύρια καὶ προσδιοριστικὴ φάση του. Στούς τυπωμένους τόμους τοῦ Περιόδικου αὐτοῦ ἔχουν ἤδη κατατεθῆ «τομῆς» τοῦ πελώριου ζωτικού προβλήματος «Γλῶσσα - Πολιτισμός», πού ἔχουν προαγάγει τὴν γνώση (ἄς μὴν ἐκληφθῇ τοῦτο ὡς καυχησιολογία) σὲ σημεῖο πού στήν ιστορία τῆς παγκόσμιας ἐπιστήμης καὶ τῆς διανοήσεως δὲν εἶχε ἄλλοτε φθάσει ἡ ἔρευνα στὸ θέμα αὐτό, ὅπως ἔχουν ἀντιληφθῇ καὶ οἱ ἀναγνώστες μας. Στὶς βιβλιοθηκὲς καὶ στὴ σκέψη μερικῶν χιλιάδων ἀνθρώπων τοῦ τόπου αὐτοῦ — καὶ ὄχι μόνον αὐτοῦ — ἔχει μὴτ' καὶ κατέλαβε τὸ χῶρο τῆς μιᾶς νέας ἐρμηνείας, μιὰ νέα ιδέα καὶ μιὰ νέα διάσταση τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ, ἕνα νέο μῆνυμα μὲ παγκοσμιότητα, πού ἀνοίγει νέους ἀπεριόριστους ὁρίζοντες στὴν πανανθρώπινη προβληματικὴ τοῦ καιροῦ μας.

Ὑπάρχουν δύο ἀξιοσημεῖωτα φαινόμενα στὴν ἐξέλιξη αὐτῇ. Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ στάση καὶ ἡ θέση τῶν «εἰδικῶν». Οἱ ἀνθρώποι αὐτοί, μὲ τὸν ὑπερβολικὸ γιὰ τὰ μέτρα ἐνός «εἰδικοῦ» ρόλου πού τοὺς ἔχει ἀναγνωρισθῇ στὴν ἐποχὴ μας, ἀπεδείχθη ὅτι δὲν γενικολογοῦν τὴν φήμη καὶ τὸ κύρος πού δεικνύω ἀπολαμβάνουν. Δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κρίνουν καὶ νὰ ἀξιολογήσουν μιὰ ὁποιαδήποτε «πρόταση» ἐπὶ ἀντικειμένων τῆς ἀρμοδιότητάς «τους», ὅταν αὐτὴ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὰ τετριμμένα. Ὅπως δὲν εἶναι εἰς θέσιν οὔτε νὰ τὴν ἀπορρίψουν. Στέκουν μπροστὰ τῆς σιωπηλοῖ, ἀπραγοι, οὐδέτεροι, χωρὶς «θέση». Τοῦτο εἶναι φυσικόν. Ἡ βαθεῖα γνώση καὶ ὁ στοχασμὸς ἦταν καὶ εἶναι θέμα ἀποκλειστικὰ τῆς διανοητικῆς ἀνησυχίας καὶ τῆς λογικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ «εἰδίκευση» καὶ ἡ «ἀρμοδιότητα» εἶναι συμβατικὲς (καὶ ἐν τέλει ἐξουσιαστικὲς) ιδιότητες δοτὰ ἀξιώματα τῆς τεμαχιστικῆς ἐποχῆς μας. Σὲ ἐποχὲς ρηγματικῶν συμβάντων στὸ χῶρο τῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ Στοχασμοῦ (ὅπως στὴν ἐλληνικὴ ἐποχὴ) οἱ «εἰδικοί» καὶ οἱ «ἀρμόδιοι» ἦταν ἀγνωστα φρούτα. Δὲν ἔχει. λοιπόν, νὰ

περιμένῃ κανεὶς τίποτε ἀπὸ τοὺς εἰδικούς αὐτοὺς βιοπαλαιστές, παρεκτός τοῦ ρόλου τοῦ (ἀνεπαρκέστατου) δικηγόρου μιᾶς (σαθρῆς) κρατούσης τάξεως ἰδεῶν καὶ πραγμάτων.

Τὸ δεύτερο ἀξιοσημεῖωτο φαινόμενο, πού προέκυψε ἀπὸ τὴν προώθηση τῆς γνώσεως μέσω τῶν ἐρευνῶν καὶ διανοημάτων πού διατυπώθηκαν καὶ τυπώθηκαν ὡς τώρα στὸ «Δαυλό», εἶναι ἡ στάση τῆς ἐξουσίας. [Διευκρινίζω ὅτι μὲ τὸν ὅρο ἐξουσία ὁ «Δ» δὲν ἐννοεῖ ποτὲ τὴν κομματικὴ - κρατικὴ προθήκη τῆς, τὴν ὁποία ἀπλῶς θεωρεῖ «κορυφὴ τοῦ παγόβουνου»]. Ὁ σκύλος τῆς ἐξουσίας σιωπᾷ, ἀλλὰ «δείχνει τὰ δόντια του». Δὲν γαυγίζει ὅμως, μέχρι στιγμῆς, καὶ δὲν δαγκώνει. Ἡ συμπεριφορὰ αὐτῇ δὲν προδικάζει τίποτε. Ἡ ἐξουσία κατὰ καιροῦς — καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ἐγκεφάλων πού εἶναι φορεῖς τῆς καταστρέφει τὸν Κρότωνα, δίνει τὸ κῶνειο, καίει βιβλιοθηκὲς ἢ στοχαστὲς ζωντανούς· ἢ, ἀντιστρόφως, ἐπιβάλλει τὴν διδασκαλία τῶν ιδεῶν τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Γαλιλαίου στὴν Παιδεία τῆς, καὶ ἐπανεκδίδει μὲ δικά τῆς ἔξοδα ὅτι σώθηκε ἀπὸ τὸ πνευματοφάγο πῦρ τῶν ἐξουσιαστικῶν τῆς ἐμπρησμένων. Ὁ σκύλος τῆς ἐξουσίας εἶναι σίγουρα ἕνας ἐπιπόλαιος σκύλος, πού δὲν μπορεῖ μὲ τὴν πρώτη ματιὰ νὰ ξεχωρίσῃ ποιὸς εἶναι κλέφτης καὶ ποιὸς ἄθως περαστικός· δὲν ἔχει μνήμη καὶ ἡ ὁσφρηση τοῦ δὲν λειτουργεῖ «διαχρονικά».

Περαστικοὶ διαβάτες ἔξω ἀπὸ τὸ ἀνάκτορο τῆς ἐξουσίας ἦταν καὶ εἶναι ὅλοι οἱ αὐθεντικοὶ ἀναζητητές. Κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς δὲν εἶναι «ίκανός» νὰ κλέψῃ τοὺς «θησαυρούς» τῆς. Γιατὶ ἂν ἦταν, θὰ ἀκολουθοῦσε ἄλλους, πολὺ πῖο εὐκόλους δρόμους, πασίγνωστους, ἀπ' αὐτοὺς πού ὀδηγοῦν ἀκίνδυνα καὶ «ἀπὸ τὴν πίσω πόρτα» στὸ Παλάτιον. Κι ἐμεῖς ἀπαλλαγμένοι ἐντελῶς ἀπὸ τὴ φόρτιση «φιλοδοξιών» καὶ σκοποθηρίας, βαδίζουμε μὲ ἀγαθὸ συνειδός, ἀπτόητοι. Μέσα σ' ἕνα περιβάλλον σκότους, ἂν κάτι ἀξίξῃ τὸν κόπο νὰ ψάχνῃ νὰ βρῇ κανεὶς, εἶναι κάποια ἀκτίνα φωτός, γνώσεως. Ὅτι δὴποτε ἄλλο εἶναι ἀναγκαστικὰ ἄμορφο, ἀόρατο καὶ συνεπῶς ἀνύπαρκτο. Πρόκειται, ἐν τέλει, γιὰ προσπάθεια αὐτογνωσίας καὶ αὐτοακαραιώσεως.

Α.Ι.Α.

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Ἡ «ἀποκρυπτογράφηση» τῶν ἐλληνικῶν φωνηέντων

ΟΙ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ Α, Ε, Ο

Στὸ προηγούμενο ἄρθρο («Δαυλός» τ. 82, σ. 4615) ἀναφέρθηκα γενικῶς στὸ περὶ τῶν φωνηέντων θέμα, καὶ μεταξύ τῶν ἄλλων ἔλεγα, ὅτι τὴν «προσωδία» ἴσως κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τῆς ὀνοματοποιίας τῶν μικρῶν ἀρχεγόνων λέξεων («μορφημάτων») ἦταν σὲ θέση νὰ διακρίνη καὶ ἐρμηνεύη ὁ κάτοικος τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου. Δὲν θὰ ἦταν ὅμως δυνατόν τοῦτο νὰ συνεχισθῇ ὅταν ἄρχισε ὁ σχηματισμὸς συνθέτων λέξεων, τῶν ὁποίων ἡ «ἀναγνώριση» δὲν γίνεται ἐκ μόνης τῆς προσωδίας. Καὶ ἄλλος ἐπίσης λόγος ἔκανε δύσκολη τὴν ἀναγνώριση αὐτή, καὶ αὐτὸς ἔχει σημειωθῇ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν.

Ὑπῆρξαν πολλὲς μεταβολὲς στὴν χρῆση τοῦ ἐνὸς ἢ ἄλλου φωνήεντος κατὰ τὴν ἐκφορὰ τῆς ἴδιας λέξεως, π.χ. Α ἀντὶ Ο ἢ Α ἀντὶ Ε ἢ Η κ.λπ. Αὐτὲς οἱ μεταβολὲς φωνηέντων, ἀλλὰ καὶ συμφώνων, ἔγιναν τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τῶν ιδιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνεπτύχθησαν, γιὰ κάποιους ἀρχικοὺς λόγους, καὶ ἔπλασαν ἀκόμη καὶ ἐντελῶς διαφορετικὲς λέξεις στὸν εὐρύτερο ἐλληνικὸν ὄχρον ἐμποδίζοντας τὴν «κοινὴ ἀκουστικὴ ἀναγνώριση». Ἡ πορεία ἐκ τῆς «ἐλλοπικῆς» στὴν «κυκλωπικὴ» τῶν κτηνοτρόφων καὶ ἀργότερα ἡ ἀνάπτυξή της ἐντὸς τῶν «Μουσειῶν» (γιὰ νὰ φθάσουμε στὴ διαμόρφωση, διὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου, κάποιας γλώσσας «κοινης», ἡ ὁποία καὶ ὀνομάσθηκε «ἐλληνική») κατορθώθηκε, ὅπως τόνισα, α) διὰ νέων λέξεων ποὺ σήμαιναν πράγματα ποὺ ἐστεροῦντο ὀνομάτων (*διπλασιολογία*). β) διὰ τῆς ἀπλουστεύσεως τῶν παραστάσεων τῆς «γραφῆς τῶν πραγμάτων» διὰ νέας γραφῆς (*εἰκονολογία*) καὶ γ) διὰ τῆς λεκτικῆς διατυπώσεως, συστηματικώτερα, τῆς ἀθροιστικῆς γνώσεως τῶν χιλιετιῶν σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος (*γνωμολογία*), ὥστε νὰ διαδοθοῦν οἱ γνώσεις αὐτὲς καὶ βοηθήσουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ σὲ ὅλο τὸν πλανήτη. Αὐτὴ τὴν προσπάθεια ἤλθε νὰ καλύψῃ ἡ ἀπλουστευμένη γραφὴ καὶ ἡ ὀρθογραφία. Λέγω δὲ ἡ ὀρθογραφία, ὑπονοώντας τὴ σειρά τῶν φωνημάτων (γραμματῶν ἐν προκειμένῳ) ποὺ περιέκλειαν, καὶ ὡς εἰκόνα καὶ ὡς «προσωδία», τὸ ἐπιθυμητὸ περιεχόμενο τοῦ σημείου (λέξεως). Ὁ ἰσχυρισμὸς ἐπομένως ὅτι καὶ ἡ γραφὴ εἶναι κάτι τὸ συμβατικό, ὅπως τονίζει ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Μπαμπινιώτης (βλ. «Δαυλὸν» τ. 82), δὲν εἶναι ἀληθής, καὶ μάλιστα ἡ μὴ συμβατικότητα τῆς γραφῆς εἶναι ἰσχυρότερη καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ «φωνητικοῦ ἰνδάλματος». Διότι ἡ μὲν εἰκόνα, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ἡ «γραφὴ» τοῦ σημείου στὰ πανάρχαια χρόνια ἦταν τὸ ἴδιο τὸ σχέδιο τοῦ ἄνευ ὀνόματος ἀκόμη πράγματος, ἦταν σταθερὴ καὶ ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἀπὸ ὅλους, ἐνῶ ὁ ἦχος (προσωδία) καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ σημείου (λέξεως) ἐπλάθετο διαρκῶς, ὅπως στὸ παράδειγμα «δένδρο», ἔννοια ποὺ ἴσως παλαιότερα ἀπεδίδετο μὲ

τὴ λέξη «δρῦς» καὶ ἀκόμη παλαιότερα μὲ τὸ «δουρός». Θὰ δώσω ἀκόμη ἓνα παράδειγμα. Ἐὰν π.χ. δὲν ὑπῆρχε τὸ ὄνομα «σῦς» (γουρούνι) καὶ γιὰ νὰ γίνη ἀντίληπτος κανεὶς στοὺς συνομιλητές του σχεδίαζε ἓνα γουρούνι ἀλλὰ ἔδειχνε ἓναν ...ἄνθρωπο, τότε τὸ ἀκροατήριό θὰ ξεσποῦσε σὲ γέλια, αἰσθανόμενο τὸ ἀστεῖον τοῦ πράγματος. Ἐν τούτοις μετὰ ἀπὸ πολλὰς χιλιετίες οἱ ἐπικρατήσαντες γλωσσολόγοι τὸ ἐπαναλαμβάνουν, θεωροῦντες τὴν «συμβατικότητα» ὡς κάτι τὸ πολὺ σοβαρό! (F. Saussure *«Μαθήματα Γεν. Γλωσσολογίας»*, σελὶς 57, ἔκδ. Παπαζήση: *«Ἡ γραφικὴ εἰκόνα τῶν λέξεων μᾶς χτυπᾷ σὰν ἓνα ἀντικείμενο ποῦ διαρκεῖ καὶ εἶναι στέρεο, καὶ εἶναι περισσότερο κατάλληλὸν ἀπὸ τὸν ἦχο νὰ συγκροτήσῃ τὴν ἐνότητα τῆς γλώσσας μέσῳ τοῦ χρόνου.* [Σημ. γρ.: Γιατὶ ἄραγε;]. *Ὁ δεσμός αὐτὸς εἶναι ἐπιφανειακὸς καὶ δημιουργεῖ μιὰ καθαρὰ πλαστὴ ἐνότητα: εἶναι πολὺ πιὸ εὐκόλῳ νὰ συλλάβουμε αὐτὸν παρὰ τὸν φυσικόν, τὸν μόνον πραγματικὸν δεσμό, τὸ δεσμὸ τοῦ ἤχου»*).

Ὁ Saussure ἔχοντας καταλήξει στὴν ἀντίληψη ὅτι καὶ ἡ γραφικὴ εἰκόνα (ἡ «ἵνδαλμα», ὅπως προτιμᾷ ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Μπαμπινιώτης) εἶναι κάτι τὸ συμβατικό, ὅπως καὶ ὁ ἦχος τῶν λέξεων, δὲν προσπάθησε νὰ συλλάβῃ τοὺς λόγους αὐτῆς τῆς τεραστίας σημασίας ἐνότητος *«μέσῳ τοῦ χρόνου»*. Ἐὰν βεβαίως ὠπισθοδρομοῦσε νοερώς στὸ χρόνο, θὰ ἔφθανε πράγματι στὴ φυσικὴ εἰκόνα τοῦ πράγματος (σχέδιο μίμησης ἀντὶ γραφῆς) καὶ τοῦ φυσικοῦ ἤχου (προσωδία) τοῦ πράγματος, ποῦ αὐτὸ ἔχει ἐκ τῆς φύσεώς του (ἄνεμος — ῥοὴ ὕδατος — φωνὲς ζώων κ.ἄ.) ἢ, προκαλούμενο ἐκ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, παράγει ἢ ποῦ παράγεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι φθάσαμε στὴ «συμβατικότητα» καὶ γιὰ τὴν γραφὴν, τὴν ὁποία ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Μπαμπινιώτης ἐρμηνεύει λέγοντας: *«Ἡ γνώσις τῶν ὀπτικῶν ἵνδαλμάτων εἶναι πρόσθετη γνώσις, ἐμφανιζομένη μόνον κατὰ τὴν πρόσκτησιν ὀρισμένου ὀρθογραφικοῦ συστήματος. Καὶ ἐδῶ πρόκειται γιὰ γνώσιν ὀρισμένων συμβατικῶν συνάψεων»* (Θεωρ. Γλωσσ., σελὶς 119).

Ἄλλη παρατήρηση εἶναι ὅτι ὁ φωνολογικὸς συνδυασμὸς καὶ ἡ συγκεκριμένη τάξη (σειρά), μὲ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται τὰ φωνήεντα (γράμματα), γίνονται ἀποδεκτὰ ὅχι βεβαίως ἐκ τοῦ λόγου ὅτι δὲν προσκρούουν ἢ δὲν τὰ ἀπορρίπτει τὸ «γλωσσικὸ μας αἶσθημα», ἀλλὰ διότι κάθε γράμμα βρίσκεται στὴ θέση ποῦ ἔχει ὡς σύμβολο ὀρισμένων ἐννοιῶν στὸν ἐκφραζόμενο διὰ τῆς σχηματιζόμενης λέξεως ὀρισμὸς. Ἐλεγα ἀκόμη ὅτι τὸ «ἀρκτικό» γράμμα ἐκάστης λέξεως εἶναι καὶ «ἡγετικό» γράμμα, θεμέλιο τῆς περικλειομένης σημασίας.

Ἡ ἀνάλυση τῶν φωνηέντων ποῦ ἀκολουθεῖ περιορίζεται ἐδῶ στὶς σημασίες τους, ὅπως οἱ γραμματικοὶ τίς κατεχώρισαν ἀντλῶντας τες ἐκ τῆς χρήσεώς των κατὰ τὴν πάροδο τῶν χιλιετιῶν. Στὴ συνέχεια καὶ κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀντιστοιχῶν λημμάτων θὰ ἀναπτυχθῇ καὶ αὐτὸ ποῦ ἐτόνισα, ὅτι «οἱ λέξεις κατασκευάζουν λέξεις».

Α, ἄλφα (ἸΑ-ρχὴ Α-όγου Φ-ύσις — ἸΑ-νθρωπος).

Τὸ «Α» εἶναι τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Εἶναι ὁ ἦχος τῆς ἀνθρώπινης ἀναπνοῆς, δηλαδὴ ὁ ἦχος τῆς ζωῆς ποῦ ἀρχίζει μὲ τὴν πρώτη κραυγὴ τοῦ νηπίου. Στὸ *Λεξικὸν τῶν H. Lindell - K. Scott* καὶ M. Κωσταντινίδη σημειώνονται (ἐδῶ συνοπτικὰ) τὰ ἀκόλουθα:

Μεταβολαὶ τοῦ «α» (βραχύ):

1. Αἰολ. ἀντὶ «Ε» εἰς μερικά ἐπιρρήματα χρόνου ἢ τόπου, π.χ. ἄλλοτα ἀντὶ ἄλλοτε, ἐνερθα ἀντὶ ἐνερθε. Ἐπίσης «Α» ἀντὶ «Ο».

2. Δωρ. (α) ἀντὶ «Ε», π.χ. ἄλλοκα ἀντὶ ἄλλοτε, ἄνωθα ἀντὶ ἄνωθε· (β) ἐπίσης στὴ ρίζα τῆς λέξεως Ἄρταμις ἀντὶ Ἄρτεμις, ἄτερος ἀντὶ ἕτερος κ.ἄ· (γ) ἀντὶ τοῦ «Ο», π.χ. εἵκατι ἀντὶ εἵκοσι κ.λ.π.

3. Ἰων. (βραχύ) (α) ἀντὶ «ε» ὡς μέγαθος ἀντὶ μέγεθος· (β) τὸ α (βραχύ) ἐνίοτε γίνεται «η» ἐν τοῖς ἀριθμητικοῖς: διπλήσιος, πολλαπλήσιος ἀντὶ διπλάσιος, πολλαπλάσιος κ.λ.π· (γ) τὸ α (βραχύ) κεῖται ἀντὶ τοῦ «η»: λέλαμμαι ἀντὶ λέλημμαι, λάξομαι ἀντὶ λήξομαι, μεσαμβρίη ἀντὶ μεσημβρία κ.λ.π· (δ) α (βραχύ) ἀντὶ «ο» ὡς ἄρρωδέω ἀντὶ ὀρρωδέω.

Μεταβολαὶ τοῦ «α» (μακρόν):

1. α) α (μακρόν) εὔρηται σταθερῶς ἐν τῇ Αἰολ. καὶ Δωρ. ἀντὶ Ἰων. «η»: ἢ Ἄττ. διάλεκτος ἀκολουθεῖ ἄλλοτε τὴν Ἰων., ἄλλοτε δὲ τὰς παλαιότερας διαλέκτους· διότι οὐδεμία σχεδὸν ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ὁ εἰς «α» (μακρόν) τύπος εἶναι παλαιότατος. Λύναται δὲ νὰ τεθῇ ὡς γενικὸς κανὼν ὅτι τὸ «η» εἰς τὴν Ἰων. γίνεται «α» (μακρόν) εἰς Αἰολ. καὶ Δωρ. εἰς τὰς καταλήξεις τῆς α' κλίσεως, ὅπως πύλα, Ἀτρείδας κ.λ.π. ἀντὶ πύλη, Ἀτρείδης κ.λ.π., ὅπως ἀκόμη καὶ ὅπουδήποτε τὸ «η» κεῖται ἀντὶ τοῦ «α» εἰς τὴν ρίζαν ἢ εἰς κάποιον ἀρχικὸν τύπον, ὅπως θνάσκω ἀντὶ θνήσκω (ρίζα ΘΑΝ-), μνᾶμα (ρίζα μνᾶ-) κ.λ.π., ἀλλ' ὅταν τὸ «η» προέρχεται ἐκ τοῦ «ε» ἢ «ει» τότε διατηρεῖται ἐν τῇ Αἰολ. καὶ Δωρ. ὡς ἡρχόμεν (ἔρχομαι) ἀλλ' ἀρχόμεν (ἄρχομαι), μάτηρ (ρίζα μάτερ) κ.λ.π·

β) τοῦναντίον ἐν τῇ Δωρ. τὸ «αε» καὶ «αι» κατὰ τὴν κλίσιν τῶν εἰς -ᾶω ῥημάτων δὲν συναιρεῖται εἰς α (μακρόν) ἀλλὰ εἰς «η», π.χ. ὄρης ἀντὶ ὄρᾳς·

γ) εἰς τὴν Δωρ. «αο» καὶ «αω» συναιροῦνται ὅχι εἰς «ω» ἀλλὰ εἰς «α» (μακρόν):

δ) εἰς τὴν Αἰολ. ἐνίοτε εὐρίσκομεν «αι» ἀντὶ τοῦ Δωρ. «α» (μακρόν) ὅπως θναίσκω ἀντὶ θνάσκω.

2. Εἰς τὴν Ἰωνικὴν τὸ «η» ἀντὶ τοῦ «α» (μακρόν) εἶναι τὸ ἴδιο γνωστὸν ὅσον καὶ εἰς τὴν Αἰολ. καὶ Δωρ. τὸ «α» (μακρόν) ἀντὶ τοῦ «η».

Αὐτὰ γενικὰ περὶ τῶν μεταβολῶν. Ἄς δοῦμε τώρα τίς πλέον ἐνδιαφέρουσες σημασίαι τοῦ «Α».

Α' ὡς ἀχώριστο προθετικὸ μόριο ἐν συνθέσει:

1. «α» (στερητικόν) ἐκφράζει ἔλλειψη, στέρηση, ἀπουσία, π.χ. σοφός, ἄσοφος. Ἄλλοτε ὑπονοεῖ μομφή, π.χ. ἀβουλία= δυσβουλία, κακὴ σκέψη, ἀπερισκεψία· ἀπρόσωπος, κακοπρόσωπος, δυσειδής. Τοῦτο τὸ «α» (στερητικόν) σπανίως προηγείται φωνήεντος, ὅπως π.χ. στὶς λέξεις ἀ-άατος= ἀπαραβίαστος (Ὁδ. Φ 91), ἄατος ἢ ἄητος (τρομερός, θυελλώδης), ἀήθης (ἀσυνήθης ἢ ἄνω ἡθους), ἄοκνος= (ἀποφασιστικός, ἀκούραστος, φίλεργος), ἄοπτος= (ἀόμματος, τυφλός, ἀόρατος)· συχνότερα τὸ συναντοῦμε πρὸ δασείας ὅπως ἄαπτος (ἀνίκητος), ἀήσσητος (μὴ ἡττηθείς), ἄοπλος, ἀόρατος, ἀόριστος, ἄυδρος (ἄνυδρος), ἄωρος (μετέωρος, ὁ περίξ κινούμενος).

Μερικὲς ἄλλες περιπτώσεις δὲν εἶναι σαφεῖς, διότι ἀπωλέσθη τὸ F (δίγαμμα), ὅπως π.χ. αἰδέδελος (ἀόρατος, σκοτεινός), αἰειδής (ἄνευ σωματικῆς μορφῆς), αἰ-

δηλος (*α-Φιδεῖν* ὁ ἐξαφανίζων, καταστρέφων: *ἄ-ιδρις*), (ὁ ἀγνοῶν, ἀμαθής), *ἄ-στος* (*ἄϊδής*= τυφλός) κ.λ.π.

Ἐνίοτε τὸ «α» (*στερητικόν*) συμπτύσσεται ἢ συμμειγνύεται μετὰ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος, π.χ. *ἀεργός* εἰς *ἀργός*, ἀλλὰ πρὸ φωνήεντος συνηθέστερον εἶναι τὸ «άν». Συμφωνεῖ δὲ πρὸς τὸ ἐπίρρημα «άνευ». ὥστε ἐπίθετα σχηματιζόμενα δι' αὐτοῦ συνάπτονται συχνάκις μὲ γενικὴ ὅπως: *ἀλαμπές ἡλίου*, *ἄνατος κακῶν*. Τὸ εὐρίσκομε δὲ μόνον ἐν συνθέσει μετ' ὀνομάτων, ἐπειδὴ ὅσα ῥήματα ἔχουν τὸ «α» εἶναι πάντοτε παράγωγα, π.χ. *ἀβουλέω* (οὐ βούλομαι), *ἀγνοέω* (δὲν γνωρίζω), *ἀνήδομαι* (δὲν εὐρίσκω πλέον ἡδονὴ εἰς τὰ πρότερα), *ἀτίζω* (ἀδιαφορῶ περιφρονητικῶς) κ.ἄ.

Β' «α» (*ἀθροιστικόν*) δασυνόμενον (ἁ) ἢ ψιλούμενον (ἄ) σημαίνει ἔνωση, μετοχή, ὁμοιότητα ὅπως π.χ. *ἄθροος*, *ἄπας* ἢ *ἄκοιτις*, *ἄλοχος*, *ἄδελφός*, *ἀτάλαντος*, *ἀκόλουθος*. Ἐνίοτε δὲ λαμβάνει τὴ μορφή «Ο» ὅπως *στὶς λέξεις* ὁπατρος (ὁμοπάτριος), *ὀγάστριος* (ὁμογάστριος), *ὄγυξ* (ὁμόγυξ) κ.λ.π.

Γ' «α» (*ἐπιτατικόν*) ἐπιτείνει τὴν δύναμιν τῶν συνθέτων, λέγεται δὲ ὅτι ἀναλογεῖ πρὸς τὸ ἐπίρρ. *ἄγαν*= λίαν, πάνυ, σφόδρα.

Δ' «α» (*εὐφωνικόν*), τὸ ὁποῖο τίθεται (ιδίως Ἰων. καὶ Ἀττ.) πρὸ δύο συμφώνων ἀπλῶς χάριν εὐφωνίας (πλαστικότητος τῆς λέξεως, καλύτερης προσωδίας), ὅπως π.χ. *ἄβληχρός*, *ἄσπαίρω*, *ἄσταφίς*, *ἄστεροπή*. ἀντὶ *βληχρός* (= ὀλίγος, ἀμυδρός, μαλακός, ἥσυχος, ἄτονος), *σπαίρω* (= σπασμωδικῶς κινεῖσθαι, σπαρταρῶ), *σταφίς* (= ἀποξηραμένα σταφύλια), *στεροπή* (= ἀστραπή). Ἐπίσης καὶ πρὸ ἐνὸς μόνου ὅπως τὸ *ἀμείρομαι* ἀντὶ *μείρομαι* (= ἀποστερῶ) καὶ *ἀκούω* (= *κοῶ* τὸ ἀκούειν ἢ ἔχω βεβαίαν γνῶσιν). Ἐπίσης ἐπίθετα *ἀρχόμενα* ἀπὸ τριῶν βραχειῶν συλλαβῶν ἔχουν «α» (μακρόν) ἐν δακτυλικῷ μέτρῳ, ὡς *ἄδμαστος*, *ἄθέμιτος*, *ἀκάματος* κ.λ.π.

Ε' «α» (*ἐπιφώνημα*) ἐν χρήσει πρὸς ἔκφρασιν ποικίλων συγκινήσεων.

ΣΤ' «ἄ, ἄ» ἢ «ἄ, ἄ» πρὸς ἔκφρασιν γέλωτος: *χά-χά*.

2. Ἡ ἀναφορά μου σ' αὐτὴ τὴν ταξινομήσιν ἐπιτρέπει τὴν συναγωγὴν συμπερασμάτων ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ φωνήεντος «Α» κατὰ τὴν τάξιν, δομὴν, τῶν σημάτων (λέξεων) ὑπὸ τῶν γραμματικῶν. Προσεκτικὴ μελέτη τῶν λέξεων τῆς πανάρχαιας ἑλληνικῆς γραμματείας μὲ ὁδήγησαν καὶ σὲ πρόσθετα συμπεράσματα: α) ὅτι ἐντὸς τοῦ τεράστιου θησαυροῦ τῶν ἑλληνικῶν λέξεων *ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιζοῦν ἐντὸς τῶν ῥιζῶν ἀρχέγονες λέξεις τῆς γλωσσικῆς μας δημιουργίας* ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ὀνοματοποιίας (τῶν ἀπλῶν καὶ σύνθετων σχηματισμῶν τῶν φθόγγων) μέχρι τῆς περιόδου τῶν «Μουσειῶν Λόγων», ὅποτε οἱ λέξεις τῆς πρώτης περιόδου κατασκευάζουν ἄλλες λέξεις καὶ αὐτὲς ἄλλες διὰ τῆς μεθόδου τοῦ «ὀρισμοῦ» κ.λ.π., πού ἤδη ἔχω ἀναπτύξει, μιλῶντας γιὰ τὰ «Μουσεῖα Λόγων» («Δαυλός», τεύχος 80-81). Ἐμεῖς βεβαίως, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα, μέχρι στιγμῆς πολὺ λίγο ἔχουμε αἰσθανθῇ, ἢ καθόλου, τὴν ἑλλειψὴν λέξεων, προκειμένου νὰ δώσουμε ὄνομα σὲ κάποιον πρᾶγμα. Ὁ δὲ σύγχρονος τεχνολογικὸς «πολιτισμός» σπεύδει, ὅσες φορές εἶναι ἀνάγκη, στὸ ἑλληνικὸ *λεξιλόγιο*, γιὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἑλλείψειν του σὲ λέξεις (καὶ βεβαίως χωρὶς νὰ ἀνταμείβῃ τὴν πνευματικὴν ιδιοκτησίαν!). Στὴν πολιὰ ὅμως ἀρχαιότητα ἦταν ἀναγκαῖο νὰ ὑπάρχῃ ὄργανο κατασκευῆς νέων λέξεων, διότι τὸ ὕψος τοῦ πολιτισμοῦ πρὸςμετρεῖται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λέξεων πού ὁ πολιτισμὸς διαθέτει. Ὁ Πλάτων στὸν

«Κρατύλο» τὸ διατυπώνει αὐτὸ μὲ ἄριστο τρόπο: «Τὸν τιθέμενον τὰ ὀνόματα ἀναγκαῖον εἶναι εἰδότα τίθεσθαι οἷς ἐτίθετο» [ἐκεῖνος ὁ ὅποιος καθορίζει τὰ ὀνόματα εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὀνοματοθετῇ γνωρίζοντας τὰ πράγματα στὰ ὅποια καθορίζει τὰ ὀνόματα: 438 α]. Καὶ νομίζω ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις γιὰ τὸ ποιοὶ ὑπῆρξαν οἱ ὀνοματοθέται τῆς ἀνθρωπότητας.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ μικρὴ παρέκβαση θὰ τελειώσω τονίζοντας (α) ὅτι ἡ ἐρμηνεία ἐνὸς φωνήεντος, εἴτε ἐντὸς τῆς φωνολογικῆς σειρᾶς ποὺ σχηματίζει τὴ λέξη (σημεῖο) εἴτε ὡς ἄρктиκὸ γράμμα τῆς, ἀποκαλύπτεται ἐκ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου νοηματικοῦ περιεχομένου τοῦ γράμματος ποὺ ἀκολουθεῖ (ἐὰν τὸ φωνῆεν εἶναι ἄρктиκὸ) καὶ τοῦ γενικώτερου νοηματικοῦ περιεχομένου, ποὺ ἀποκαλύπτει ἡ λέξη, ἐὰν (τὸ ἦ) τὰ φωνήεντα συμμετέχουν στὸ σχηματισμὸ τῆς· (β) περὶ τῶν σημασιῶν ποὺ ὑποκρύπτουν τὰ γράμματα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου γράφω συνεχῶς στὸν «Δαυλὸ» (καὶ ἡδὲ, ὁ ἀναγνώστης του γνωρίζει τίς σημασίες τῶν συμφώνων Β, Γ, Δ, Λ, Μ, Ν, Π, Ρ, Τ).

Τὸ φάσμα τῶν σημασιῶν τοῦ «Ε»

Ι. Ὄταν ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου (403 π.Χ.) οἱ Ἀθηναῖοι παρέλαβαν ἐκ τοῦ Σαμιακοῦ ἀλφαβήτου τὸ μακρὸ «Ε», δηλαδὴ τὸ «Η», οἱ γραμματικοὶ ἔδωσαν στὸ βραχὺ «Ε» τὸ ὄνομα «Ε-ψιλὸν» ὡς στερούμενον τοῦ «δασέος πνεύματος», διότι ἔως τότε τὸ γράμμα τοῦτο (Η) ἦταν ἓνα ἐκ τῶν συμβόλων (σημείων) τοῦ «δασέος πνεύματος». Τί ὅμως σημαίνουν αὐτά; Καὶ τί μᾶς ἀποκαλύπτουν;

Ἡ λέξη *δασύς*, *εἶα*, ὅ εἶναι ἡ ἀντίθετη ἔννοια τῆς λέξεως *ψιλός*. Αὐτὸς ὁ κατ' ἀντίθεσιν ὁρισμὸς μᾶς ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι «δασύς» εἶναι ὁ πυκνός, πυκνόθριξ, πυκνόφυλλος [*ῥῶπας δ' ὑπέχευε δασείας*] (χλωρὰ κλαδιά πυκνόφυλλα): Ὅδ. Ξ 49. «*δέρμα... μέγα καὶ δασύ*» (δέρμα μεγάλο δασύτριχο): Ὅδ. Ξ 51]. Ἡ λέξη τῶρα *ψιλός* τίθεται (α) ἐπὶ ζώων: εἶναι δὲ τὸ γυμνὸ καὶ ἄτριχον ἢ λεῖον [*δέρμα... ἐλάφιοιο ψιλόν*] (δέρμα ἐλάφου ἄτριχο ἢ ξυρισμένο): Ὅδ. Ν 437], (β) ἐπὶ ἐδάφους: τὸ ἄδενδρον [*ἤμισυ δὲ ψιλὴν ἄροσιν*] (τὸ ἄλλο μισὸ σὺν γυμνῇ γῇ καλλιεργήσιμη): Ἰλ. Ν 580], (γ) ἐπὶ ἐστερημένου τινὸς [*αὶτὴν δὲ ψιλὴν φέρε κῆμα*] (τὸ δὲ ἀποκρινόμενον ἀπὸ τὸν ὀπλισμὸ τοῦ καράβι τὸ παρέσυραν τὰ κύματα): Ὅδ. Μ 421]. Καὶ ἀκόμη ὡς στρατιωτικὸς ὅρος («*ψιλοὶ*»= τοῖς ὅτες), πρὸς χαρακτηρισμὸ τοῦ πεζοῦ λόγου («*ψιλὸς λόγος*») ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ποίησιν τὴν ἄνευ μουσικῆς δὲ ποίησιν ἀπεκάλουν «*ψιλὴν*» κ.λ.π.

Ἡ λέξη ὅμως «*δασύς*» ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὴ λέξη «*πνεῦμα*», μᾶς ὁδηγεῖ στὸν ἀρχικὸ τύπο «*δασυλός*», ἄλλως «*ἡδύλος*» (ὑποκοριστικὸ τοῦ *ἡδύς*). Ἡ δὲ ἐπομένως *πνεῦμα* εἶναι τὸ γλυκύ, εὐάρεστον, τὸ πληρὲς χαρᾶς, κάτι ποὺ ἀσφαλῶς δὲν γεννᾶται ἀπὸ τὸ ἄδενδρον ἔδαφος ἢ τὸ ψωραλέο καὶ φαλακρὸ ζῶο ἢ ἀπὸ τίς ἀναιδεῖς πράξεις ἢ ἀπὸ τὸν βαρβαρικὸ λόγον ἢ τὴν ἄνευ μουσικῆς ποίησιν («*ἡδεῖαν αἰοδῆν*»: Ὅδ. Θ 64· ἢ «*ἡδεῖα αὐδῆ*»: Θεογ. στίχ. 40).

Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξη «*πνεῦμα*» (πνοή), ὡπως ἤδη τὴν ἀνέπτυξα, «εἶναι τὸ ἀπαράιτητο στοιχεῖο, τὸ ἀντιτιθέμενον στὴν ἐντροπία τῆς ἀποψίλωσης τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν χαρὰ τῆς δημιουργίας καὶ τῶν χαρίτων ποὺ πρέπει νὰ ἀπολαμβάνῃ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν κοινωνικὸ βίον». «*Πνευματορροάς*» ἀποκαλοῦν τίς Χάριτες οἱ ποιητές, μᾶς λέγει ὁ Πλάτων (Κρ. 410 β). Μὲ τὰ ἀνωτέρω δεδομένα ἔχουμε δύο ἐννοίες ποὺ ἀποδίδονται στὸ «Ε»: (α) τοῦ ψιλοῦ πνεύματος καὶ (β) τοῦ ἡδύλου (δα-

σέος). Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ εὐρύτατου χώρου θὰ κινηθοῦν οἱ σημασίες πού θὰ «ὑποδυθῇ» ὁ, ἡ, τό «Ε».

Σὲ ἐπιγραφὴ Λοκρικὴ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἱ. Οἰκονόμου ἐμφανίζεται τὸ «Ε» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «ἐκ», π.χ. «*ἐ τᾶς Χαλεΐδος*», «*ἐ τᾶς Οἰανθίδος*», «*ἐ Ναυπάκτο*», «*ἐ δάμο*», «*ἐ θαλάσας*», «*ἐ κοινόνο*», «*ἐ λιμένος*». Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Δωδώνης ὁμοίως τὸ «Ε» ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «ἐν», π.χ. «*τά ἐ πολὶ οἰκίαν*». Οἱ δύο αὐτὲς ἐπιγραφές, ὅπως καὶ τὸ ἐπιφώνημα «ἐ! ἐ!» πού τίθεται προκειμένου νὰ δηλώσουμε πόνο ἢ θλίψη, ἀποδεικνύουν αὐτὸ πού τόνισα καὶ στὸ «Α»: ὅτι ἐκ τῆς προσωπείας καὶ μόνο δὲν θὰ ἦταν δυνατό ὁ κάτοικος τοῦ πανάρχαιου ἐλληνικοῦ χώρου νὰ ἀναγνωρίζῃ τὴν ἐπιθυμητὴν σημασίαν πού ὁ συνομιλητὴς του δήλωνε, ὅταν τὰ φωνήεντα ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς φωνολογικῆς σειρᾶς τοῦ σημείου (λέξης), ὅταν π.χ. πρόφερε τὸ «*ἐ τᾶς Χαλεΐδος*» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «ἐκ» ἢ τὸ «*ἐ πόλιν οἰκίαν*» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «ἐν» (ἐντός).

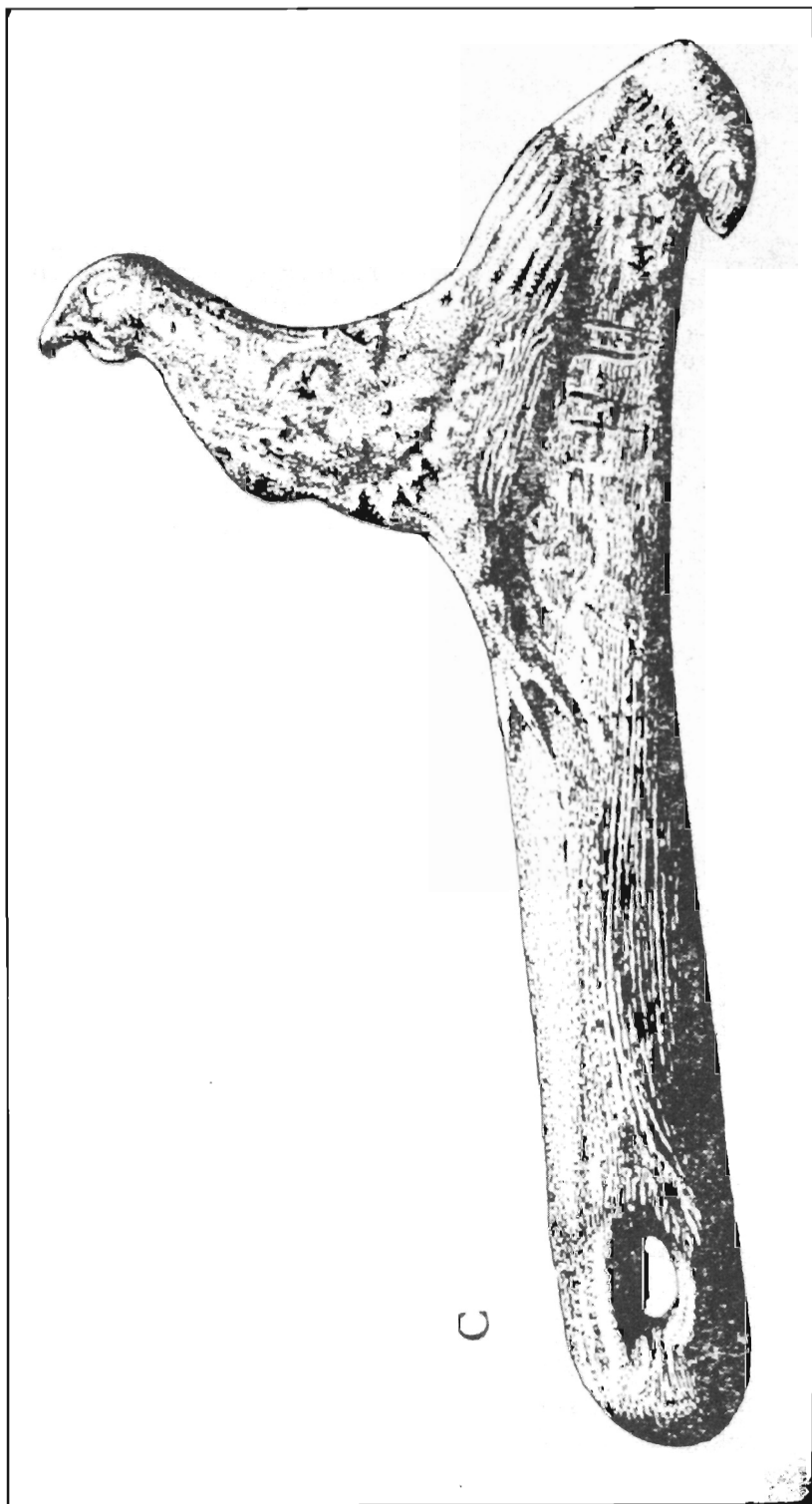
Μετὰ ἀπὸ αὐτὲς τίς συνοπτικὲς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ φωνήεντος «Ε» ἡ ἔρευνα γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τοῦ «ὑποστασιακοῦ αἰτίου» ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπήγαγε τὸ φώνημα «Ε» μὲ ὁδήγησε στὴν ἐξέταση τοῦ φωνήεντος «Ε», ὅταν αὐτὸ τίθεται ὡς ἀρκτικὸ κατὰ τὸν σχηματισμὸ διφθόγγων, προθέσεων, συνδέσμων, ἀντωνυμιῶν, ἐπιθέτων, ἐπιρρημάτων, ἐπιφωνημάτων καὶ τέλος ῥιζῶν.

Θὰ ἐξετάσω ἀμέσως τὸ «Ε» ὡς «ἐκ» καὶ ὡς «ἐν».

Ἑκ: ἐπὶ κινήσεως ἐκ τινος τόπου ἢ πράγματος, π.χ. «*ἐκ Πύλου ἐλθὼν*» (Ἱλ. Α 269) ἢ «*ἐκ θυμοῦ φίλεον*» (Ἱλ. Ι 343). Τὸ «ἐκ» πρὸ φωνήεντος γίνεται ἐξ καὶ ἐγ πρὸ τῶν γραμμάτων β, γ, δ, λ, μ. Ἡ πρόθεση «ἐκ» εἶναι σύνθεσις τοῦ Ε+Κ. Τὸ σύμφωνο «Κ» (θὰ δημοσιευθῇ προσεχῶς ἡ ἀνάλυσή του) περιέχει μεταξὺ τῶν ἀρχέγονων σημασιῶν τοῦ τὸν «κρότον» τῆς βίαιης ἀποκοπῆς καὶ ἀπομακρύνσεως πού μποροῦν νὰ προκαλέσουν ἢ ἰσχυρὰ φυσικὰ φαινόμενα (κεραυνός, χεῖμαρρος, κατακρημνισμός κ.ἄ.) ἢ ὁ ἄνθρωπος. Τὸ σύμφωνο «Κ» εἶναι τὸ ἀρκτικὸ τοῦ ῥήματος «κινέω», π.χ. «*ἄγε κινήσας*» (Ὀδ. Ω 5 ἢ Θ 4298), τὸ ὁποῖο σημαίνει «κάμνω τι νὰ κινηθῇ ἢ βιά ἢ διὰ τῆς βουλήσεώς μου». [Σημειῶνω ἐδῶ ὅτι ἡ ἄποψη τοῦ Πλάτωνος (*Κρατύλος* 426 c) ὅτι τὸ «κίω» εἶναι λέξις ξενικὴ εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου σφαλερὴ καὶ θὰ ἐξηγήσω στὸ λήμμα «Κ» τοὺς λόγους].

Ἐν: ριζικὴ σημασία τῆς προθέσεως: «ἐντός» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν «εἰς» καὶ «ἐκ». Τὸ γράμμα «Ν», ὅπως στὸ προηγούμενο ἄρθρο ἀνέλυσα («Δαυλός», τ. 82), περικλείει ὡς βασικὴ ἔννοια τὸ «ναίω», κατοικῶ, π.χ. («Ὀμηρος») «*ἐν δώμασι*», «*ἐν νήσῳ*», «*ἐν νηυσὶ*» κ.λ.π. Τὸ «ἐν» χρησιμοποιεῖται ἀκόμη ἐπὶ τῆς καταστάσεως, περιστάσεως, θέσεως, στὴν ὁποία εὐρίσκεται τις, π.χ. «*ἐν πολέμῳ*», «*ἐν ἀγῶνι*» κ.λ.π. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τῶν μέσων ἢ τοῦ τρόπου, π.χ. «*ἐν πυρί*», «*ἐν δεσμῷ*», «*ἐν πόνοις*» κ.λ.π. Ἀκόμη ἐπὶ χρόνου, π.χ. «*ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ*» κ.λ.π. Ἄνευ πτωτικοῦ ὡς ἐπίρρημα, ἐν συνθέσει δὲ μετὰ ρημάτων φυλάττει τὴν σημασίαν τοῦ εἶναι «ἐντός» ἢ τοῦ «ἐν τόπῳ» κ.λ.π. Ἀκόμη μετ' ἐπιθέτου ἐκφράζει βαθμόν, τροπολογίαν, τὸ ἔχειν τι. Τὸ «ἐν» τέλος πρὸ τῶν χειλοφώνων β, μ, π, φ, ψ γίνεται «ἐμ», πρὸ τῶν οὐρανισκοφώνων γ, κ, ξ, χ γίνεται «ἐγ» καὶ πρὸ τοῦ λ γίνεται «ἐλ», καὶ «ἐρ» σὲ μερικὲς λέξεις πρὸ τοῦ «ρ».

Ἡ πλέον ὁμοίως ἀποκαλυπτικὴ σημασία τοῦ «Ε» περιέχεται στὶς προσωπικὲς ἀντωνυμίες, οἱ ὁποῖες δηλώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου καὶ κυριώτερα τὸ πρῶτο πρόσωπο τοῦ ὁμιλοῦντος, τὸ ἐγ-ώ. Ἡ προσωπικὴ αὐτὴ ἀντωνυμία μᾶς διδὲ τὴν ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα: Ποιὸς εἶναι ὁ «Ε»; «Ε», ὅπως θὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἄ-

«Κίρκος» διακοσμητικός πάνω σε «δορυβόλον», βασικό κυνηγετικό όπλο του έλλοπος θηρευτού. Για τον κυνηγό των πανάρχαιων χρόνων ο Ίεραξ, Κίρκος, με τους κύκλους που διέγραφε πετώντας πάνω στα θηράματα, υπήρξε σημαντικός αυτόκλητος Ι-γνηλάτης και βοηθός - και πιθανότατα πτηνό ιερό. Βρέθηκε σε προϊστορικό σπήλαιο του Mas d' Azil (βλ. Hawkes - Woolley,

“History”, εικ. 29).

ναγνώστης, είναι ο όμιλητής, ο άνθρωπος, το έλλογον ὄν (Ε) που έχει γλώσσα, γραφή (Γ) και καταλαμβάνει χώρο (Ο) εντός του κοινωνικού συνόλου (Ο). "Έτσι φθάνουμε στο «ΕΓΩ» που με την προσθήκη του μορίου (έγκλητικού) γε γίνεται *έγω-γε*. ο Δωρικός τύπος ήταν *έγω-γα* και ο Βοιωτ. *άωγα*. *έε*= αντί του *έ* (αυτόν), *έη*= ιδική του (αυτού).

Θά σταματήσω εδώ, διότι κατά την ανάπτυξη των λέξεων του λήμματος «Ε» θά αποδειχθή ο λόγος της συμμετοχής του φωνήεντος αυτού στον σχηματισμό των λέξεων της πανάρχαιας ελληνικής μας γλώσσας σε όλα τα μέρη του λόγου.

Το φάσμα τῶν σημασιῶν τοῦ «Ο»

1. Θά ήταν περιττή, ίσως, μιὰ εἰσαγωγή γιὰ τὸ φωνῆεν «Ο-μικρόν» μετὰ τὴν γενικὴ ἀνάπτυξη ποὺ ἔκανα στὰ προηγούμενα ἄρθρα μου περὶ τῶν φωνηέντων, ἐὰν ἡ προσπέλαση ποὺ γίνεται στὴν ἐρμηνεία τοῦ «Ο» ἀπὸ ἓνα ἐξαίρετο σύγχρονο βιολόγο, τὸν Lyall Watson, στὸ βιβλίο του «*Ὑπερ-φύση*» (ἐκδόσεις Ν. Ράπτη, σελὶς 120, 121), δὲν παρουσίαζε μιὰ ἀποψη πολὺ ἐνδιαφέρουσα, γενικῶς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη γλώσσα. "Ἄς δοῦμε τί λέει: «Οἱ γλωσσολόγοι δὲν ἔχουν ἀνακαλύψει ἀκόμη τὴν καταγωγὴ τῆς ὁμιλίας. Ἔχουν διατυπωθεῖ διάφορες ἰδέες, μερικὲς μάλιστα ἀρκετὰ ἐντυπωσιακὲς ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ γλώσσα γεννήθηκε ἀπὸ μίμηση τῶν ἤχων τῆς φύσης ἢ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀναστεναγμοὺς τῆς ἀνθρώπινης προσπάθειας. Κανεὶς ὅμως δὲν ἔχει δοκιμάσει νὰ βρεῖ τίς βιολογικὲς καταγωγὲς τῆς γλώσσας στοὺς βασικοὺς ἤχους τῆς φωνητικῆς ἀλφαβήτου (...). Ὑπάρχουν δύο βασικὰ εἶδη ἤχων: Τὰ φωνήεντα χωρὶς τριβὴ ἢ διακοπὴ καὶ τὰ σύμφωνα ποὺ τὰ χαρακτηρίζει τριβὴ, πίεση ἢ διακοπὴ τῆς ἀνάσας σὲ κάποιο σημεῖο τοῦ φωνητικοῦ διαδρόμου. Οἱ ἤχοι τῶν φωνηέντων συνοδεύονται πάντα ἀπὸ δόνηση τῶν φωνητικῶν χορδῶν καὶ ἔχουν μεγαλύτερη ἰσχὺ ἀπὸ τὰ σύμφωνα. Ἡ ἰσχὺς τῶν φωνηέντων κυμαίνεται μετὰξὺ 9 καὶ 47 μικροβάττ, ἐνῶ τὰ σύμφωνα σπάνια φθάνουν τὰ 2 μικροβάττ. Ἔτσι τὰ φωνήεντα διαρκοῦν περισσότερο καὶ ἀκούγονται εὐκολότερα. Μὲ τὴν ἀντήχηση στὸ ὕγρὸ τοῦ ἀνθρώπινου αὐτιοῦ, τὰ φωνήεντα α,ο,ε,η,ου, μὲ τὴν σειρὰ ποὺ τὰ γράφω, εἶναι οἱ εὐκολότεροι στὸ ἀκουσμο φθόγγοι. Τὰ σύμφωνα, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἔχουν συνήθως μιὰ ἐκρηκτικὴ δύναμη, ὅπως ὅταν ὁ ἀέρας ἐλευθερώνεται ἀπὸ τομα πίσω ἀπὸ ἓνα φράγμα (...).

Καὶ ὁ Watson ἀναφέρεται στὸ πείραμα τοῦ φυσικοῦ Ἔρνεστ Χλάντι, ποὺ βρῆκε τὸν τρόπο νὰ κἀν ὁρατὲς τίς δονήσεις, τὰ κύματα ἢ πιέσεις τῶν ἤχων τοῦ περιβάλλοντος (18ος αἰὼν), καὶ ἀκόμη στὴν συσκευὴ τοῦ ἑλβετοῦ Η. Jenny, τὸ «τονοσκόπιο», ποὺ μετατρέπει τοὺς ἤχους σὲ ὁρατὸ τρισδιάστατο σχέδιο, γιὰ νὰ καταλήξει: «*Ἐντυπωσιακὴ ἦταν ἡ ἀνακάλυψη ὅτι ὁ ἤχος τοῦ γράμματος "Ο" ἔχει σφαιρικὸ σχῆμα, ἀλλὰ δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττει. Νοιώθουμε πὼς εἶναι σωστό. Στρογγυλεύουμε τὸ στόμα μας γιὰ νὰ σχηματίσουμε τὸ στρογγυλὸ ἤχο καὶ τὴν στιγμὴ ἐκείνη στρογγυλεύουν ἀκόμη καὶ τὰ μάτια μας.*

Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα σπουδαῖα μᾶς λέει ὁ L. Watson καὶ νομίζω, ὅτι, ἐὰν ὁ Η. Jenny δὲν ἦταν ἑλβετὸς ἀλλὰ ἑλληνας, θὰ ἀποκάλυπτε τὴν τεράστια σχέση τῆς ἑλληνικῆς φύσεως μὲ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο· καὶ (τὸ χειρότερο βεβαίως γιὰ τοὺς γλωσσολόγους...) ὅτι τόσο οἱ λέξεις ὅσο καὶ τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴν ἐξωλογικὴ συμβατικότητα.

2. Προκειμένου ὅμως γιὰ τὸ «Ο», θὰ ἀναφερθῶ ἐδῶ στὸ φάσμα τῶν σημασιῶν

τοῦ «Κ» καί στή λέξη «κύκλος», ἡ ὁποία μᾶς δίδει ἀποκαλυπτικά στοιχεῖα γιά τὸν τρόπο τοῦ σχηματισμοῦ της. Στήν λέξη «κίρκος» διαβάζω τὰ ἀκόλουθα: «εἶδος ἱέρακος κοινῶς ὀνομαζόμενον “κιρκινέζι”». Ὁ Ὅμηρος στήν Ὀδύσσεια (Ν 87) ἀναφέρει: «... οὐδέ κειν ἱρηξ κίρκος ὁμαρτήσειεν. ἐλαφρότατος πετεηνῶν» [οὔτε τὸ γεράκι ποὺ κάνει κύκλους ἐπερχόμενο, τὸ πιὸ γρήγορο ἀπ’ ὅλα τὰ πουλιά]. Στήν ραψωδία Ο στίχ. 525 τὸ γεράκι τὸ ἀποκαλεῖ καὶ «δεξιὸν ὄρνιν, κίρκον Ἀπόλλωνος ταχὺν ἄγγελον» [τὸ ἐπιδέξιο ἀρπακτικὸ πτηνὸ (τόν, ἐπειδὴ ἐκβάλλει τὴν κραυγὴ «ΚΙΡΚ-», γνωστὸ μας) «κίρκον», τοῦ Ἀπόλλωνος ταχύτατο ἀγγελιαφόρο].

«Τὸ Σανσκριτικὸν *kakr-as*, τὸ Λατινικὸν *circ-us*, τὸ ἀρχ. Σκανδιναυικὸν καὶ ἀρχ. Γερμανικὸν *Hking* κ.τ.λ. ὑποδεικνύουσι · · λέγει τὸ λεξικὸν H. Lindell - R. Scott — ὅτι ἡ πρώτη σημασία ἦτο ἡ τοῦ κύκλου ἢ κρίκου καὶ ὅτι ὁ “κίρκος ἱέραξ” ἐκλήθη οὕτως ἐκ τῶν κύκλων οὓς σχηματίζει κατὰ τὴν πτήσιν αὐτοῦ». Τὸ βέβαιο, σ’ αὐτὴ τὴν διευκρίνιση τοῦ λεξικοῦ, εἶναι ὅτι ὁ ἱέραξ (γεράκι ἢ κιρκινέζι) ἔδωκε διὰ τῆς φωνῆς του τὸ ὄνομα «κίρκος» ἢ «κρίκος» στήν κυκλικὴ πτήση του ὑπεράνω τῶν μικρῶν θηραμάτων του, πρᾶγμα ποὺ κάνουν καὶ ἄλλα ἀρπακτικὰ πτηνά. Πρέπει δὲ ἡ λέξη «ΚΙΡΚ-» (φωνὴ τοῦ ἱέρακος) νὰ ἔγινε ἡ ἀρχέγονη λέξη-ρίζα ὅλων τῶν μεταγενεστέρων σχετικῶν λέξεων· π.χ. κύκλος (ῥῆμ. κυκλέω) κ.λ.π. Τῇ λέξει αὐτῇ τὴν τοποθετῶ μετὰ τῶν πανάρχαιων, ἀρχηγόνων λέξεων τῆς περιόδου τῆς ὀνοματοποιΐας. Τὸ γεράκι μὲ τὴν κυκλικὴ πτήση του καὶ τὴν χαρακτηριστικὴ φωνὴ του «κίρκ» πρέπει νὰ ἀποτελοῦσε πολλές φορὲς τὸν ὀδηγὸ τῶν κυνηγῶν στὸν ἐντοπισμὸ μικρῶν θηραμάτων.

Μὲ αὐτὰ τὰ συνοπτικὰ περὶ τοῦ «Ο» ὡς σχήματος, «εἰκόνας», δηλαδὴ τοῦ κύκλου ἢ τῆς σφαίρας, θὰ προχωρήσω σὲ ὅσα οἱ γραμματικοὶ κατεχώρισαν σὰν σημασίες τοῦ φωνήεντος «Ο» ἢ στὶς μεταβολὲς ποὺ ὑπέστη κατὰ τὴ συμμετοχὴ του στήν ὀργάνωση, δομὴ, τῶν λέξεων (σημάτων).

3. Ο, ο-μικρὸν ἢ βραχὺ ο κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ω-μέγα ἢ μακρόν, δηλ. διπλοῦν ο (διότι το ω κατ’ ἀρχὰς ἐγράφετο οο, δηλ. οο).

Κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους τὸ φωνῆεν ο ἐξεφέρετο ὡς «ου». «Ἐντεῦθεν ὁ Böckh παρατηρεῖ ὅτι ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς πρὸ τοῦ ἄρχοντος Εὐκλείδου ἡ δίφθογγος “ου” εὔρηται μόνον ἐν τοῖς οὐ, οὐκ, οὗτος μετὰ τῶν παραγῶγων αὐτῶν καὶ ἐν τισὶ κυρίοις ὀνόμασιν, ἐνῶ τὸ “ο” κεῖται ἐπὶ τε τοῦ “Ο” καὶ τοῦ “Ω”. “Ο-τι δὲ τὸ “Ο” ἐν πολλαῖς λέξεσι πρέπει νὰ προεφέρετο σχεδὸν ὡς “ου” φαίνεται ἐκ πολλῶν Αἰολικῶν τύπων, οἷον βολὰ ἀντὶ βουλή, βόλομαι ἀντὶ βούλομαι, ὀρανὸς ἀντὶ οὐρανός, ἐν τῇ Δωρ. βωλά, βόλομαι, ὠρανός (...). Συχνάκις τὸ “Ο” παρίσταται διὰ τοῦ “Α”, π.χ. στροτός-στρατός, ὀνία-ἀνία, ὄνω-ἄνω, θροσέως-θρασέως, οἷω ἀντὶ αἶω (Αἰολ.). Εἰς τὴν Βοιωτικὴν “ο” ἀντὶ “υ”, π.χ. Ἀμόντας-Ἀμύντας, πρότανις ἀντὶ πρύτανις. Εἰς Ἀωρ. συχνάκις “Ο” εἰς “ΟΙ”, π.χ. ἀγνοέω-ἀγνοιέω, ροιά ἀντὶ ροᾶ κ.λ.π., ἐπὶ τὸ “Ο” πολλάκις, ὅπως καὶ τὸ “Α”, ἀποβάλλεται ἢ προτίθεται χάριν εὐφωνίας π.χ. Βρι-ὄβριμος, δάξ-ὄδαξ, δύρομαι-ὀδύρομαι κ.λ.π. Εἰς μερικὰς λέξεις τὸ “Ο” ἀντικατέστησε δίγαμμα, ὡς οἴτυλος-Βεῖτυλος (Φεῖτυλος)». Αὐτὰ καὶ πάλι συνοπτικῶς. Ἄς δοῦμε ὅμως τὶς σημασίες τοῦ φωνήεντος «Ο», ὅπως αὐτὲς καταχωρίσθηκαν ὑπὸ τῶν γραμματικῶν.

Ο — καλούμενον ἀθροιστικόν, τὴν αὐτὴν τῷ «ὄμο-» ἔννοιαν ἐμφαίνον, ὅπως ὀπατρος, ὀγάστριος= ὀμόπατρος, ὀμογάστριος.

‘Ο, ἢ, τὸ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν γραφόμενον εἶναι 1) δεικτική ἀντωνυμία, 2) παρ. Ἀττ. ὀριστικὸν ἢ προτακτικὸν ἄρθρον, 3) εἰς τοὺς Ἐπικοὺς τὸ καλούμενον ἄρθρον ἐπιτακτικὸ (διατάσσω-παραγγέλλω)= ὅπως εἰς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν *ὅς, ἢ, ὅ*.

Δεικτική ἀντωνυμία: *ὁ, ἢ, τό*= ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος κ.τ.λ., ἥτις εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ παρ’ Ὀμήρῳ συνηθεστάτη σημασία:

(1) συνάπτεται μετὰ οὐσιαστικοῦ ὅπως διεγείρη τὴν εἰς αὐτὸ προσοχήν: «ὁ Τυδείδης», ἐκεῖνος ὁ γνωστὸς τοῦ Τυδέως υἱὸς (Ἰλ. Α 660) κ.λ.π.,

(2) ἄνευ οὐσιαστικοῦ «ὁ γὰρ ἦλθε» (Ἰλ. Α 12),

(3) μετὰ τὸ ὄνομα ὅπερ συνοδεύει πρὸ τῆς ἐπομένης ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας *ὅς, ὅσος, οἶος*, χρησιμεῖον ὅπως ἐφελκύσει τὴν προσοχήν ἰσχυρῶς εἰς τὸ προηγούμενον ὄνομα, π.χ. «ἐφάμην σε περὶ φρένας ἔμμεναι ἄλλων τῶν, ὅσσοι Λυκίην ἐριβόλακα ναιετάουσιν» [ἔλεγα πῶς ξεπερνᾷς κατὰ τὴν διάνοια τοὺς ἄλλους ὅσοι βεβαίως κατοικοῦν τὴν εὐφορὴ Λυκία (Ἰλ. Ρ-172)],

(4) πρὸ κτητικῆς ἀντωνυμίας ἢ δεικτικῆ αὐτῇ δύναμις εἶναι φανερωτάτη: «Δαιμόνιε, φθίσει με τὸ σὸν μένος...» [Ἰλ. Ζ 407: Θεογενή, θὰ καταστραφῇς ἀπ’ αὐτὴν τὴν μανίαν ποὺ σὲ κατέλαβε],

(5) *ὁ μὲν... ὁ δὲ* ἄνευ οὐσιαστικοῦ καθ’ ἀπάσας τὰς πτώσεις, γένη καὶ ἀριθμούς: ὅτι τό: *ὁ μὲν* ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ πρότερον, τὸ δέ: *ὁ δὲ* εἰς τὸ ὕστερον, ἐνίοτε ἐπὶ μερισμοῦ: «τῶν δ’ αἱ μὲν λεπτὰς ὀθόνας ἔχον, οἱ δὲ χιτῶνας» [Ἰλ. Σ 595: ἔξ αὐτῶν αἱ μὲν παρθένοι φοροῦσαν λεπτὰ ὑφάσματα, οἱ δὲ ἄγαμοι νέοι χιτῶνας],

(6) μετὰ δοτικῆς θηλ.: *τῇ* ἐπὶ τόπου= ἐδῶ, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἐνταῦθα, ἐντεῦθεν, συχνάκις παρ’ Ὀμήρῳ: «ἡ μὲν ἀνακλίνει πυκινὸν νέφος ἡδ’ ἐπιθεῖναι» [Ἰλ. Ε 752: ἐκ τῶν Ὠρῶν αἱ μὲν ἐναποθέτουν (ξαπλώνουν) τὰ σκοτεινὰ μαγεμένα νέφη, αἱ δὲ ἐπιθέτουν πλήγματα ἐπ’ αὐτῶν]· μετὰ τῆς ἐννοίας κινήσεως μὲ τὴν σημασίαν «πρὸς»: «τῶ δ’ οὐκ ἄεκοντε πετέσθην νῆας ἐπὶ γλαφυρᾷς» [Ἰλ. Κ. 531: τὰ δὲ (ἄλογα) ὀλοπρόθυμα πετοῦσαν πρὸς τὰ βαθουλὰ πλοῖα].

Ὡς ὀριστικὸν ἢ προτακτικὸν τὸ *ὁ, ἢ, τό* χρησιμεύει ὅπως ὀρίση κυρίως ἄτομα, ὡς δὲ ἄοριστον ἄρθρον χρησιμεύει ἡ ἀντωνυμία *τις, τι*. Ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης δυνάμεθα εὐκόλως νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν λέξιν ἀποβάλλουσιν βαθμὴδὸν τὴν δεικτικὴν αὐτῆς δύναμιν. Οὕτω τὸ ἄρθρον *ὁ, ἢ, τό*, ὡς ὄντως ἄρθρον, δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸν Ὀμηρον, διότι εἰς τὰ κοινῶς μνημονευόμενα χωρία (Ἰλ. Α 340, Δ 399, Ε 715, Ζ 407, Ο 74, Ρ 122 κ.ά.) διακρίνονται ἴχνη μόνον τῆς δεικτικῆς σημασίας καὶ ἐκ τοῦ Ὀμήρου ἄρχεται αὐτὴ ἡ ἀποβολή. Παρ’ Ὀμήρῳ τὸ ἄρθρον τὸ χρησιμεῖον ὡς δεικτικὴ ἀντωνυμία κεῖται πολλὰς φορὰς κατὰ γένος διάφορον τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον συνοδεύει, π.χ. «δουρὶ σάκος βάλεν» [Ἰλ. Φ 164: (καὶ μὲ τὸ ἄλλο χεῖρι) διὰ δόρατος χτύπησε τὴν ἀσπίδα]. Γενικῶς τὰ περὶ ἄρθρου εἶναι περίπλοκα καὶ ἐδῶ μόνον συνοπτικῶς ἀνέφερα ἓνα ἐλάχιστο μέρος, προκειμένου νὰ καταδείξω τίς σημασίες.

Ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία *ὅς, ἢ, ὅ* τονιζόμενον εἰς ὅλες τίς πτώσεις τίθεται ἀντὶ τοῦ *ὅς, ἢ, ὅ*, π.χ. «κλυθὶ μεν, ὁ χθιζὸς θεὸς ἦλυθες» [Ὀδ. 3262: Ἄκουσέ με, σύ, ὁ χθεσινὸς θεός, ὁ ὁποῖος ἦλθες (στὸ ἀνάκτορό μου μὲ τὴν μορφή τοῦ Μέντορος)].

4. Μὲ αὐτὰς τίς συνοπτικὰς ἀναλύσεις τῶν σημασιῶν τοῦ φωνήεντος «Ο» ἐξά-

γει ὁ ἀναγνώστης τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ τοῦ «Ο» κυρίως ἐδεικνύετο ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ πρᾶγμα τὸ ὁρατὸ καὶ ἰστάμενο ἢ καταλαμβάνον ἓνα συγκεκριμένο χωρὸς ἐντός τοῦ εὐρυτέρου φυσικοῦ ἢ κοινωνικοῦ χώρου (κύκλου). Ὑπενθυμίζω ὅτι στὸ προηγούμενο ἄρθρο μου εἶχα ἀναφερθῇ στίς... ἰσχυρὲς σήμερα θέσεις τῶν γλωσσολόγων καὶ ἀντέγραψα τὰ ἰσχύοντα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Θεωρητικὴ Γλωσσολογία» τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Μπαμπινιώτη.

Θὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐδῶ τὸ κρίσιμο σημεῖο, γιὰ νὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία στὸν ἀναγνώστη τοῦ «Δαυλοῦ» νὰ καταλάβῃ τοὺς λόγους τῆς μὴ συμβατικότητος ὅχι μόνον τοῦ σημείου (λέξης) ἀλλὰ καὶ τῶν μετεχόντων γραμμάτων καὶ ἀκόμη τῆς σειρᾶς (φωνολογικῆς) μὲ τὴν ὁποία συγκροτοῦν τὴ λέξη. Γράφει ὁ κ. Μπαμπινιώτης: «Γιατὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ποὺ ἔχοιμε ἀντιγραμματοκτικὲς δομὲς στὴ γλῶσσα, στίς ὁποῖες προσκρούει καὶ τίς ἀπορρίπτει τὸ γλωσσικὸ μας αἶσθημα. ὅπως λ.χ. συμβαίνει μὲ φωνολογικὲς δομὲς τοῦ τύπου / εθφινι / ἢ / ινονεγαί /, τὸ ἴδιο προσκρούει καὶ ἀποκλείει «ὀρθογραφικὲς δομὲς» τῆς μορφῆς αἰφθύνου (ἀντὶ εὐθύνῃ) καὶ ηκωγαίνου (ἀντὶ οἰκογένεια) κ.τ.δ.». Καὶ συνεχίζει λίγο πιὸ κάτω: «Ὅπως ἡ θεωρία τοῦ γλωσσικοῦ σημείου κ.λ.π. (...). ἔτσι εἶναι λογικὸ νὰ ὑποθέσουμε ὅτι κάποιον συστατικὸν τοῦ γλωσσικοῦ σημείου θὰ πρέπει (...) νὰ προβλέπῃ γιὰ τὴ γνῶσι ποὺ ἔχοιμε πῶς θὰ γράψοιμε ὁρισμένο σημεῖον».

Ἡ ἀδυναμία τῶν ἐπιστῆμων γλωσσολόγων νὰ δώσουν ἀπάντησιν στὸ πρόβλημα τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως ὅσο καὶ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ὀρθογραφίας τοὺς ἀναγκάζει πέραν τῆς «συμβατικότητος» ποὺ προβάλλουν νὰ ἀναγνωρίζουν ὅτι «κάποιον συστατικὸν (συνδετικόν, διὰ τοῦ ὁποίου δηλαδὴ διαβιβάζεται καλὴ πληροφορία) τοῦ γλωσσικοῦ σημείου, δηλαδὴ τῆς λέξεως θὰ πρέπει...» κ.λ.π. Πῶς ὅμως τὸ ἐννοοῦν αὐτὸ τὸ «θὰ πρέπει»; Δηλαδὴ, ἀπὸ μόνου του; ἀπὸ θεϊκῆς θέλησης διαφωτισμοῦ; ἀπὸ πρόβλεψιν τῆς μετέρας φύσεως; ἢ τί ἄλλο τέλος προτείνουν, μὴ καὶ αὐτὸ τὸ «κάποιον συστατικόν» γίνεται στοιχεῖον ὑπερβάσεως τῆς συμβατικότητος; Ἄς ἐξηγήσω ὅμως τὸν λόγο αὐτῆς τῆς γλωσσολογικῆς ἀδυναμίας.

Θὰ λάβω ὡς παράδειγμα τὴ λέξη οἰκογένεια, γιὰ τὴν ὁποία πολὺ σωστὰ ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Μπαμπινιώτης θεωρεῖ ὅτι οὔτε φωνολογικὰ μπορεῖ νὰ ἀκούγεται ὡς / ι,κ,ο,η,ε,γ,α,ι / οὔτε ἡ ὀρθογραφικὴ τῆς δομῆς μπορεῖ νὰ ἀποτυπώνεται ὡς «ηκωγαίνου». Ἄς δοῦμε ὅμως ποῖος εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ἡ λέξη «οἰκογένεια» ἔχει σὰν φωνολογικὴ σειρά τὸ Ο,Ι,Κ,Ο,Γ,Ε,Ν,Ε,Ι,Α μὲ ἀρκτικὸν γράμμα τὸ «Ο», μήπως ἔτσι ἀποκαλύψουμε τὸ «κάποιον συστατικόν», ποῦ, ὅπως ὁ Ἡράκλειτος λέγει, «κρύπτεσθαι φιλεῖ» (ἀπ. 123) καὶ δώσουμε τὴν ὀρθὴ ἀπάντησιν στὸ μεγάλο συμβάν τοῦ τρόπου δημιουργίας τῆς ἐλληνικῆς μας γλώσσας. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ λέξη εἶναι σύνθεσις ἀπὸ τίς λέξεις οἶκος= οἰκία, κατοικία, οἶκον συχν. ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ ἐφεξῆς, ἰδίως παρ' Ἡσιόδου ἐν Ἑργ. καὶ Ἡμ. οὐ μόνον ἐπὶ κτιστῶν οἰκῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς οἰκήματος, ἐπὶ πάσης κατοικίας ἐν ἣ τις διατῆται, οἷα ἡ τοῦ Ἀχιλλέως σκηνὴ ἢ πρόχειρον παράπηγμα (Ἰλ. Ω 471) ἢ ἐπὶ τοῦ σπηλαίου τοῦ Κύκλωπος (Ὀδ. Ι 478): «Κύκλωψ, οὐκ ἄρ' ἐμελλες ἀνάλκιδος ἀνδρὸς ἐταίρους ἐδμεναι ἐν σπητὶ γλαφυρῷ κρατερῇφι βίηφιν καὶ λίην σὲ γ' ἐμελλε κινήσεσθαι κακὰ ἔργα σχέτλι' ἐπεὶ ξείνους οὐχ ἄγεο σφ' ἐνὶ οἴκῳ». [Κύκλωπα, δὲν ἦταν ἡ μοῖρα σου ἐξασθενημένου ἀνδρὸς τοὺς συντρόφους νὰ φᾶς μέσσα στὸ βαθουλωτὸ σπῆλαιον χάρις στὴν τρομερὴ σου δύναμη. Ἐπρόκειτο νὰ σὲ βροῦν οἱ κακὲς σου πράξεις, καταραμένε, ποῦ δὲν σεβάστηκες τοὺς ξένους μέσα στὸν οἶκόν σου].

Ὁ Ὅμηρος στὴν ἴδια ραψωδία Ι, στοὺς στίχους 180-185, παρουσιάζοντας τὴν στάνη τοῦ Κύκλωπος Πολύφημου (δηλαδή τοῦ κτηνοτρόφου Πολύφημου, ποὺ ζοῦσε στὸν ἴδιο καλοχτισμένο μὲ πέτρες χώρο μὲ τὰ πρόβατά του καὶ τὰ γίδια) μᾶς περιγράφει τὴν σπηλιά: «περὶ δ' αὐλὴ ὑψηλὴ δέδμητο κατωρυχέεσι λίθοισιν...» [ὁλόγυρα δὲ τοῦ σπηλαιίου αὐλὴ προστατευόμενη ἀπὸ ψηλὸ τοῖχο κτισμένο μὲ ἐξορυχθεῖσες πέτρες]. Αὐτὴ ἡ ἐντὸς κύκλου διαμονὴ τοῦ πανάρχαιου κτηνοτρόφου τῆς ἐλληνικῆς γῆς τοῦ ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομα «Κύκλωψ» («Δαυλός», τεῦχος 39/1985).

Ἡ πρώτη λοιπὸν διαπίστωση εἶναι ὅτι ὁ «κύκλος», τὸ μαντρί τοῦ κτηνοτρόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἱέρακος (κίρκου), ποὺ πετοῦσε κυκλικά ἀνιχνεύοντας γιὰ τροφὴ θηράματα, μᾶς ἔδωσαν τὴν ἐννοια τοῦ «Ο» ὡς τοῦ χώρου ποὺ διακρίνεται ἀμέσως, διότι ἔχει σαφέστατα κυκλικά ὅρια καὶ ποὺ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ χώρου γεννιέται καὶ ζῇ τὸ «γ-ένος» ἐν προκειμένῳ τοῦ κύκλωπος. Ἡ λέξι ἐπομένως «οἶκος», πανάρχαια, πρωτομιλάει γιὰ τὸ «μαντρί»-κατοικία τοῦ κύκλωπος (βοσκοῦ). Αὐτὸ ὑποδηλώνει ἡ πρώτη λέξι. Ἡ δευτέρη λέξι εἶναι τὸ «γένος» (ἴδε «Δαυλόν» τεῦχος 76/1988 σελ. 4293). Ἔτσι τὸ «μαντρί-Ο» (κύκλος) εἶναι καὶ τὸ ὄριο τῆς φυσικῆς τάξεως ποὺ κατευθύνει, διοικεῖ, νομοθετεῖ (ῥῆμα ἰθύνω) (Ι) ὁ κτηνοτρόφος ὁ ἐντὸς κύκλου διαβίων (Κύκλωψ) (Κ) ὁ ... κάποιος κ.λ.π. (Ὁδ. Ι 275 καὶ μετὰ). Θὰ μοῦ δοθῇ ἡ εὐκαιρία κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν λέξεων τοῦ λήμματος «Ο» νὰ ἀναπτύξω καὶ γιὰ κάθε λέξι τὰ αἷτια τῆς συμμετοχῆς τοῦ «Ο» σ' αὐτές.

Διαφωνεῖ μήπως ὁ καθηγητῆς κ. Γ. Μπαμπινιώτης;

[Στὸ ἐπόμενο τεῦχος: Ἡ «ἀποκρυπτογράφηση» τῶν φωνηέντων Ι,Υ,Η]

Δ.Β. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

Μαντίνεια

Σ' ἀγρούς ἀμπελοστάφυλων, μέσ' στὸν βουνήσιο κάμπο,
ποὺ γύρωθὲ τοῦ τριγυρνοῦν ὄγκοι βουνῶν γιγάντιοι
καὶ λόφοι ἀψηλομέτωποι στὸ ἥλιοφῶς χορεύουν,
μέσ' στὴν πανάρχαιη μοναξιά αἰώνων πετρωμένων
ἡ ἀρχαία χώρα ρίζωσε τὸ συντριμμένο σῶμα
στὴν ἐρημιὰν ἀσάλευτο σὰν ἀγριοπούλι μόνο.
Σωροὶ λιθάρια, χώματα καὶ μάρμαρα σπασμένα
τὰ τρισεγγάλα βήματα τοῦ Χρόνου ἀναμετρᾶνε
κι' ἀντάμα μὲ τὸν Διόνυσο, στοῦ θεάτρου τίς σκάλες,
ὁ θάνατος στοχάζεται τὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων.
Μοναχικὸς ὁ ἄνεμος στὰ γκρεμοχόρτια γύρω,
στοὺς ἀγριοφύτρωτους ἀγρούς, ὡσὰν σκιὰ διαβαίνει
καὶ στῆς ὀρχήστρας τίς αὐλές μὲ τὴ σιγὴ χορεύει.
Μὰ πᾶ' στὸ ἔρμιο χάλασμα, γερακοπούλι μαῦρο,
τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἡ ψυχὴ τὸ θρίαμβο γυρεύει...

Η 4η «ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ 100»

Πληροφοροῦνται οἱ συμμετασχόντες στὴν ἐφετεινὴ κρίση τῆς «*Ἐτήσιας Ἀνθολογίας τῶν Ἑκατὸ*» τοῦ «*Δαυλοῦ*» ποιητές, ὅτι ἡ ἀνθολόγησις τῆς Ἐπιτροπῆς ὠλοκληρώθηκε μόλις τώρα καὶ ἤδη τὰ ἐπιλεγέντα ποιήματα βρίσκονται στὸ τυπογραφεῖο. Ἡ Ἀνθολογία θὰ εἶναι ἑτοιμὴ καὶ θὰ κυκλοφορήσῃ τὴν 1η Δεκεμβρίου στὰ σοβαρὰ βιβλιοπωλεῖα.

Παράλληλα μέχρι τέλους τοῦ τρέχοντος μηνὸς ὁ διευθυντὴς τοῦ «*Δαυλοῦ*» θὰ πληροφορήσῃ με προσωπικὴ ἐπιστολὴ τοὺς ὅλους τοὺς συμμετασχόντες στὴν κρίση ποιητές, ἂν ἀνθολογήθηκαν ἢ ὄχι.

Στὴν ἐφετεινὴ Κρίσις τῆς 4ης «*Ἐτήσιας Ἀνθολογίας τῶν Ἑκατὸ*» τοῦ «*Δαυλοῦ*» ἔλαβαν μέρος 1063 ποιητές (ρεκόρ συμμετοχῆς) με σχεδὸν 3.000 ποιήματά τους. Ἀπὸ τοὺς 100 ἀνθολογηθέντες οἱ πλεῖστοι ἀνθολογοῦνται με ἓνα ποίημά τους, λίγοι με δύο καὶ ἐλάχιστοι με τρία.

Ἡ ἐφετεινὴ Κρίσις τοῦ «*Δαυλοῦ*», ἀντλώντας ἀπὸ τὴν ποιητικὴ δημιουργία ἐνὸς πολὺ μεγάλου ποσοστοῦ τῶν ζώντων Ἑλλήνων ποιητῶν, δίνει με τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιλογῶν της, ὅπως παρουσιάζονται στὸ Σῶμα τῶν ἀνθολογηθέντων ποιημάτων, μιὰ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἀντιπροσωπευτικὴ εἰκόνα τῆς καταστάσεως στὴν ὁποία βρίσκεται σήμερα ἡ ἐλληνικὴ ποίηση, τῶν τάσεων καὶ τῶν τεχνοτροπικῶν μοτίβων ποὺ ἐπικρατοῦν καὶ βέβαια τῶν μικρῶν καὶ μεγαλύτερων ἀστέρων ποὺ κινοῦνται στὸ σύγχρονο ἐλληνικὸ ποιητικὸ στερέωμα. Ὡς Ἀνθολογία δὲ **ἀνεκδότων ποιημάτων** γραμμένων ἀπὸ τοὺς **ζῶντες** ποιητές μας ἀντιπροσωπεύει, ἀφ' ἑτέρου, τὴν «τελευταία λέξι» τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως.

● Ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου θὰ διατίθεται:

α) Στὰ Γραφεῖα τοῦ «*Δαυλοῦ*».

β) Στὰ σοβαρὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας καὶ στὸ βιβλιοπωλεῖο ΠΑΝ. ΡΑΓΙΑ τῆς Θεσσαλονίκης.

γ) Θὰ ἀποστέλλεται καὶ ταχυδρομικῶς, κατόπιν τηλεφωνήματος τῶν ἐνδιαφερομένων.

☐ **ΔΙΑΔΩΣΤΕ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΔΩΡΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΗΣ 4ης «ΕΤΗΣΙΑΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ».**

ΑΝ. Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ*

(τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν)

Ἡ «ἀδιαφορία τοῦ ἀπολύτου»

Ἡ ἀνωτέρω ἔκφρασις ἀνήκει εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου Schelling (1775-1854) καὶ δηλοῖ τὴν ἔννοιαν τῆς ταυτιζούσης φιλοσοφίας (*identitäts philosophie*), κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἔννοια τῆς διαρχίας (*dualismus*) ἐνοῦται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀπολύτου» (*absolutu*), τὸ ὁποῖον ἐνοῖ εἰς ἑαυτὸ τὰς ἀντιθέσεις «φύσις» καὶ «πνεῦμα» καὶ ἐμφανίζει δι' ἑαυτὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνισμού («*monismus*»), εἰς τὴν ὁποίαν τοῦτο, ἦτοί το «ἀπόλυτον», ἐκφράζει τὰς δύο διαφόρους ὄψεις τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ὡς ἀνωτέρω ἔχομεν μνημονεύσει.

Ἡ τοιαύτη λεγομένη «ἀδιαφορία» (*indifferentia*) καθίσταται ὡς τοιαύτη, διότι αἱ δύο ἀντιμαχόμεναι ἀντιθέσεις νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ παύουν νὰ ἰσχύουν, ἀφοῦ ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον αἰσθητὸν καὶ νοητὸν εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἐπομένως εὐρισκόμεθα πρὸ ἐνὸς «πανθεϊσμοῦ», ὅστις ἐνοῖ τὰς δύο διαφόρους ἐννοίας καὶ δὲν ἐπιτρέπει οἰανδῆποτε ἀνάπτυξιν τῆς μιᾶς ἐπὶ τῆς ἄλλης· ἐὰν π.χ. τὰ ἀνωτέρω θέλωμεν τοποθετήσῃ ἐπὶ γνωσιολογικοῦ πεδίου, τότε θὰ εὐρισκόμεθα πρὸ ἐνὸς σκεπτικισμοῦ, ὅστις, ὡς γνωστὸν, δὲν ἐπιδιώκει οὐδεμίαν γνῶσιν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον· ἐν ἀντιθέσει πρὸς μίαν τοιαύτην «ἀδιαφορίαν» γεννᾶται ἡ ἔννοια τοῦ «φανατισμοῦ» (*fanatismus*), κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ μανίας, οὕτως εἰπεῖν, ἀναπτύσσεται ἡ κίνησις τοῦ ὑποκειμένου πρὸς οἰανδῆποτε φορὰν ἀντικείμενου, ὡς ἀκριβῶς ὁ δογματισμὸς (*dogmatismus*) ἐπὶ γνωσιολογικῆς βάσεως, ὅστις θεωρεῖ ὅτι δύναται νὰ κατακτήσῃ ὁλοσχερῶς τὸ οἰονδῆποτε ἀντικείμενον· τέλος ἡ μεσάζουσα ἔννοια, ἥτις ὑπάρχει μετὰ τὴν «ἀδιαφορίας» καὶ «φανατισμοῦ», ἡ, οὕτως καλουμένη «ἀνοχή» (*tolerance*) ἐπιδιώκει τὴν μέσσην, τρόπον τινα, κατάστασιν, ὡς ἀκριβῶς ἡ ἔννοια τῆς σχετικότητος (*relativismus*), ἥτις προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ τὰς δύο ἄκρως ἀντιθέτους θεωρίας, τὴν τοῦ δογματισμοῦ καὶ τὴν τοῦ σκεπτικισμοῦ (*scepticismus*).

Θὰ ἡδύνατο νὰ προσθέσῃ τις, ὅτι ἡ, τρόπον τινά, ἀκίνησις, ἡ ἐκφραζομένη διὰ τῆς «ἀδιαφορίας τοῦ ἀπολύτου», ἡ ἔχουσα ἐνιστικὸν χαρακτήρα, δύναται νὰ ἀποκτήσῃ διαρχικὸν τοιοῦτον καὶ κίνησιν συγχρόνως διὰ τῆς λεγομένης ἐνοράσεως (*intuitio*), κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ νοητικῆς ἐποπτείας (*intellectuelle Anschauung*) τὸ ὑποκείμενον θὰ ἔλθῃ ἀμέσως πρὸς τὸ ἀπόλυτον ἄνευ μεσολαβήσεως συλλογιστικῶν στοιχείων καὶ οὕτω τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ταυτιζούσης φιλοσοφίας διὰ τῆς ἐνοράσεως ἀπόλλυνται.

* Ὁ κ. Ἀν. Ν. Ζοῦμπος εἶναι καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιον Πατρῶν καὶ πρῶην πρύτανιν τοῦ ἴδιου Πανεπιστημίου. Πρόσφατα ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Ἔως θανάτου μαζικὸς παραλογισμὸς

Προσπαθῶ συχνὰ νὰ παραλ-
ληλίσω τὶς ὁμαδικὲς ἐνέργειες, τὶς
ὁμαδικὲς ἀντιδράσεις καὶ τὸν ὁ-
μαδικὸ τρόπο πού «σκέπτεται» τὸ
ἀνθρώπινο πλῆθος μὲ τὴν ἀντί-
στοιχη συμπεριφορὰ πού χαρα-
κτηρίζει τὸ πλῆθος σὲ μιὰ ἀγέλη
ζώων. Ἕνα σμήνος ψαριῶν ἢ ἐντό-
μων. Δὲν ἐπιδιώκω νὰ διαπιστώσω,
ἂν στὶς δύο περιπτώσεις τὰ φαινό-
μενα εἶναι ὅμοια. Ἡ ὁμοιότητα
αὕτη ἔχει ἐρευνηθῇ ἄλλωστε συ-
στηματικὰ καὶ ἔχει διαπιστωθῇ
κατὰ τὸν α ἢ β βαθμό. Θὰ ἦταν
πιὸ ἐνδιαφέρον νὰ δοῦμε, ἂν ἡ ὁ-
μαδικὴ συμπεριφορὰ τοῦ πλῆθους
ἐνέχῃ κινδύνους ἢ ἀκολουθῇ φυ-
σικὴ φορὰ -εἶναι δηλαδή αὐτο-
συντηρούμενη καὶ αὐτοελεγχόμε-
νη ἢ ὄχι.

Ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς αὐτο-
παρουσιασθῶ: Εἶμαι γυιὸς ἐρασιτέ-
χνη μελισσοκόμου καὶ ἀπὸ μικρὸς
παρακολουθοῦσα τὴ ζωὴ στὶς κυ-
ψέλες μας καθὼς καὶ τὶς μελισσο-
κομικὲς ἐργασίες τοῦ μακαρίτη, ἀ-
πὸ πολλὰ χρόνια. πατέρα μου μὲ ἐ-
ξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Τὸ ἐνδιαφέ-
ρον μου αὐτὸ δὲν εἶχε βέβαια προ-
εκτάσεις πολιτικῶν καὶ κοινωνι-
κῶν ἐρευνῶν δὲν εἶναι ἴδιο τῆς
παιδικῆς ἡλικίας. Τώρα ὅμως
προσφεύγω στὶς παλιὲς ἐκείνες
παιδικὲς παρατηρήσεις, γιὰ νὰ τὶς
χρησιμοποięσω ὥς «δείκτες» γιὰ
τὴν κατανόηση καὶ ἀξιολόγηση

τῶν πολιτικῶν φαινομένων! Δὲν
μπορεῖ κανεὶς νὰ προσεγγίσῃ τὴν
πολιτικὴ (ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη) ἀ-
λήθεια, χωρὶς νὰ συμβουλευεταὶ
τὸν μεγάλον δάσκαλον, τὴ μητέρα
Φύσιν. Δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος
διαθέσιμος «κανόνας». Καὶ τὸ ἀν-
θρώπινο μυαλὸ κομμάτι καὶ τέ-
κνον τὸ ἴδιο, ἄλλωστε, τῆς ἴδιας
μητέρας, τῆς Φύσεως --- θὰ χανό-
ταν μέσα στὸ ἔρεβος τῆς ἀμορ-
φίας, τῆς πολυμορφίας καὶ τῆς ἀ-
πόλυτης ἄγνοιας, ἂν δὲν κατέφευ-
γε στὴν σαφῆ καὶ ἀλάνθαστη
«γλῶσσα» τοῦ φυσικοῦ γίνεσθαι.

Θυμοῦμαι λοιπόν, ὅτι, ὅταν ἤ-
μουν 8-10 χρόνων, μιὰ ἀνοιξιὰτικὴ
μέρα ὁ πατέρας μου προσπαθοῦσε
νὰ «πιάσῃ» ἕνα «σμάρι», ἕνα σμή-
νος δηλαδή μελισσῶν (ἀπ' αὐτὰ
πού κάθε χρόνο τὸν Μάιον ἐκπέ-
μπουν οἱ κυψέλες ὡς ἀποικίες γιὰ
τὴν ἵδρυση νέων μελισσοκοινωνι-
ῶν), πού οἱ μελισσοκόμοι περι-
συλλέγουν μ' ἕνα καλάθι ἢ σακκὶ
καὶ τὸ τοποθετοῦν σὲ ἄδεια κυψέ-
λη. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ σμήνους
αὐτοῦ ἦταν ἀνώμαλη, περίεργη, ἀ-
φύσικη. Διεσπᾶτο συνεχῶς σὲ δύο
ἐνότητες καὶ τὰ ἄτομα πού τὸ ἀπο-
τελοῦσαν ἦταν ἐξαιρετικὰ ἐρεθι-
σμένα καὶ ἐπιθετικά. Ἐπιτέλους,
ὁ πατέρας μου, πού «ἀνακάτευε»
συνεχῶς, γιὰ ἄγνωστο σὲ μένα λό-
γον, μ' ἕνα μεγάλο φτερὸ τὸ σωρὸ
τῶν ἐντόμων τοῦ σμήνους, ἔπιασε

στό χέρι μιὰ παράξενα μεγάλη ξανθή μέλισσα, τὴν σκότωσε, μοῦ τὴν ἔδωσε καὶ μοῦ εἶπε νὰ τὴν πάω ὅσο μπορῶ πιὸ μακριὰ καὶ νὰ τὴ θάψω. Ἀπὸ τεμπελιά ἢ λόγῳ τοῦ ἀνεξήγητου τῆς πατρικῆς ἐντολῆς, τὴν ἐξετέλεσα πρόχειρα, δηλαδὴ ἔθαψα μὲν τὴν περιέργη μέλισσα, ἀλλὰ σὲ ἀπόσταση ἐλαχίστων βημάτων. Καὶ τότε, σὲ χρόνον μὴδέν, εἶδαμε τὸ ἀπροσδόκητο γεγονός, οἱ μισὲς μέλισσες τοῦ σμήνους νὰ πετᾶνε γρήγορα πρὸς τὸν «τάφο» τῆς νεκρῆς, νὰ «κολλᾶνε» ἐκεῖ στό χῶμα καὶ νὰ βομβοῦν συσπειρωμένες σέ μιὰ σφαῖρα, λές καὶ τίς τραβοῦσε μὲ ἀκατανίκητο μαγνητισμὸ ἢ ὁσμὴ τοῦ θαμμένου πτώματος. Περίμενα τὸν πατέρα μου νὰ τίς «μαζέψῃ», ἀλλὰ αὐτὸς ἀδιαφόρησε, τίς ἐγκατέλειψε καὶ ἀπομακρυνόμενος ἔβγαλε τὰ γάντια του καὶ τὴν μελισσοκομικὴ προσωπίδα λέγοντάς μου: «Τὸ σμᾶρι, περίεργο, εἶχε δύο βασίλισσες. Ἔθαψες πολὺ κοντὰ αὐτὴ πού σκοτώσα. Τὸ σμᾶρι εἶναι χαμένο». Καὶ πράγματι, ὅταν ξαναπῆγα στό μελισσῶνα μας, ἐκεῖ στό χῶμα ἔκειντο νεκρὲς οἱ μέλισσες —χιλιάδες... — πού ἀποτελοῦσαν τὴ «σφαῖρα», ἐνῶ πλῆθος ἐντομοφάγων μὴρμυκιῶν μετέφεραν τὰ πτώματά τους στίς γύρω μὴρμυκοφυλιές.

Φρονῶ, ὅτι γιὰ τὸν σκεπτόμενον ἀναγνώστη ἦταν ἀρκετὴ ἡ ἐξιστόρηση τοῦ μέχρι κεραίας ἀληθινοῦ αὐτοῦ «χρονικοῦ» γιὰ τὴ συναγωγὴ ὅχι ἐνὸς ἀλλὰ δεκάδος συμπερασμάτων καὶ ἀληθειῶν μέγιστης πολιτικῆς σημασίας. Ἀληθειῶν σχετικῶν μὲ τὴν διανοητικὴ κατάσταση τοῦ ὄχλου, τὴν μὴ δυνατότητά του νὰ αὐτοελεγχθῇ, τὴν τυφλότητα τῶν ὁμαδικῶν ἀντιδράσεων, τὴν οἶονεὶ μαζοχιστικὴ ὑποδούλωσή του σὲ «ἡγετικά» πτώματα ἢ «ἡγετικά» φαντάσματα, τὸν ἔως θανάτου ἀλογισμὸ ἢ παραλογισμό του καὶ τόσα ἄλλα καὶ φοβερά. Θὰ περιορισθῶ μόνο στό νὰ ὑπογραμμίσω κάτι τὸ ὀλοφάνερο:

Ἡ μᾶζα στίς ὁμαδικές της ἐκδηλώσεις, ἂν δὲν ὑπάρχῃ προσωπικότητα νὰ τὴν ἐλέγξῃ καὶ ποδηγετήσῃ, ἀντιπροσωπεύει τὸν μέγιστο κίνδυνον ὅχι μόνο γιὰ τὸν ἔλλογον ἄνθρωπο, τὴν κοινωνία καὶ τὸν Πολιτισμὸ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της: Εἶναι ἔτοιμη νὰ αὐτοκτονήσῃ, χωρὶς νὰ συνειδητοποιῇ ὅτι αὐτοκτονεῖ.

Τὸ ἀνθρώπινο «σμᾶρι» ἄρχισε ἤδη τὴν μοιραία πτῆση του πρὸς τὸ μεγάλο Τραγικὸ Τέλος.

Μετεώρος

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

Μείζων λόγος

(«'Απηλογιά» στὸν κ. Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Διευθυντὴν τῆς «Σύγχρονης Σκέψης»
— γιὰ τοὺς «Μεγαναπολέοντες» τοῦ 142 φύλλου, Αὐγούστου 1988)

Ὅταν, παλιά, τὸ «Τμήμα Ἡθῶν» συναλάμβανε «ἀρμοδίως» γυναίκα τοῦ λαοῦ, οἱ... λειτουργοὶ δημοσιογράφοι τὴν ἐπόμπευαν (κατὰ τὸ ἦθος τους — νεοελληνικό, συντεχνιακό, οἰκογενειακό) ἀναφέροντες εὐσυνειδήτως πλήρη στοιχεῖα ταυτότητος κ' ἐπινοημένες λεπτομέρειες... κάποτε ὡς τὸ βαθμὸν καθαριότητος τοῦ ἐσωρούχου της (πεπὸν καὶ μαχαίρι δικό τους, ἄς τοὺς ἔκανε μήνυσι)...

Τὰ πράγματα ἄλλαζαν, βέβαια, σὲ περίπτωσιν μεγαλόσχημης κυράτσας: «Γνωστὴ κυρία τῆς Πατριάρχου Ἰωακείμ συνελήφθη εἰς γκαρσονιέρα...»

Κάτι ἀνάλογα χριστιανικὸ θέλει ὁ κ. Παπαγεωργίου — ἤδη στὸ χῶρο τῶν γραμμάτων: νὰ μὴ κατονομάζονται οἱ... προσωπικότητες τοῦ χώρου ὅταν συλλαμβάνονται... «'Αφοῦ ἔχετε Μπουρνάζι, Δραπετσώνα, Παντρεμενάδικα, γιὰτὶ τὰ βάζετε μέ τὸ Κωλονάκι», ἀγανακτεῖ ὁ κ. Παπαγεωργίου σὲ τρόπον ποὺ ἡ συνηγορία σημειώνεται εὐγνωμόνως καὶ οἱ χάριτες ἐξασφαλίζονται...

Σὲ **σάπιαν ἐποχή**, κ. Παπαγεωργίου, τὸ **σάπιο εὐθυγραμμίζεται** — τὸ ὑγιὲς ἐναντιώνεται...

Ἡ «Σύγχρονη Σκέψις», ἐνοχληθεῖσα μὲ τὸν... «μηδενισμὸ ἀκαδημαϊκῶν προσωπικοτήτων» [ἐκ μέρους, ὑποτίθεται, κάποιων (1) ποὺ «μέσα στὴ σύγχυσι τῆς κενοδοξίας τους δὲν ἔχουν ἐπίγνωσι τῶν προσωπικοτήτων ποὺ κινοῦνται δίπλα τους στὸν θρησκευτικό, ἐπιστημονικό (2), πολιτικό (3) κ.λπ. τομέα...»], ἐρωτᾶται εὐθέως: Ἐναφέρεται σὲ μᾶς, καὶ σὲ μᾶς, ἢ σαφῶς ὄχι σὲ μᾶς; Ἄν συμβαίνει τὸ τελευταῖο, τὴν παρακαλοῦμε ταπεινὰ **νὰ τὸ δηλώσει** — ὅποτε μπορεῖ νὰ θεωρήσει **μὴ γραφέντα** ὅσα ἀκολουθοῦν ἐδῶ ἢ (ὅπως καὶ τόντι συμβαίνει) γραφέντα ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κόψουν μερικὴ «φόρα» τῆς σύγχρονης, νεοελληνικῆς μας ἀμετροέπειας... Ἄν ὅμως δὲν μᾶς ἐξαιρεῖ, ὑπάρχει μέγας φόβος νὰ «μπλέξουν τὰ μουστάκια μας», παρακαλεῖται **νὰ... ἐνοχληθεῖ σαφέστατα**, ἀκριβέστερα, μὲ συγκεκριμένες παραπομπές: Κύριε Δεινία, σὲ ἐλέγχω καὶ εἰρωνεύομαι Μεγαναπολέοντα, ἐπειδὴ στὴν τάδε καὶ τάδε συγκεκριμένη περίπτωσιν εἶπες τὰ τάδε καὶ τάδε καὶ τάδε συγκεκρι-

μένα --- πού ἤδη θ' ἀνασκευάσω μὲ τὰ τάδε καὶ τάδε καὶ τάδε συγκεκριμένα... Αὐτὸ θὰ ὑπαγόρευε ἡ σοβαρότης, θὰ ἦταν «διάλογος» κάποιου ἐπιπέδου (4)...

Ὡστόσο λοιπὸν ἀποφασίσετε τί θὰ κάμετε, πῶς θὰ μαζέψετε τὸ παλούκι ποὺ **δὲν ἔπρεπε** νὰ μᾶς ρίξετε στὰ πόδια, κ. Παπαγεωργίου, ὅπως... ἀντιναπολεοντικά (τὸ βλέπετε χίार) καὶ πεπεισμένοι πὼς μόνον ἡ διαφάνεια κοσμεῖ-τιμᾶ, ἐμεῖς, αὐτὴ τῇ διαφάνειαν λειτουργοῦντες, ἐπαληθεύουμε συνεχῶς τοῦτο τὸν χῶρον οὔτε ἐκτρέφοντα Μεγαναπολέοντες, οὔτε στεγάζοντα φορεῖς **ταπεινῶν κινήτρων** — παναπεῖ καταθέτες «καλῶν ὑπηρεσιῶν» εἰς πίστωση τοῦ λογαριασμοῦ μας... Τὸ ξέρετε δὰ πολὺ καλά, κ. Παπαγεωργίου, πὼς συμφέρει (ἀποφέρει...) ὄχι ἡ ἐναντίωσις στὶς κάθε λογῆς «προσωπικότητες», ἡ ὄχλησί τους, μὰ τὸ ἅγιο, εὐλογημένο, θαυματουργό... λιβάνισμά τους!

Μὲ δυὸ λόγια, ἀξιότιμε κύριε, ἐμεῖς ἐδῶ (εἴτε τὸ καταλαβαίνετε εἴτε ὄχι), ἀκριβῶς μὲ τὸ ὅτι ἐναντιούμεθα στὶς προσωπικότητές σας (στὴν πολιτεία τους), ἀκριβῶς μὲ τὸ ὅτι ἀναφερόμεθα σὲ συγκεκριμένα ὀνόματα καὶ συγκεκριμένους λόγους διαβλητότητας, **ἀμύνουμε τῇ Ζωῇ σ' ὅ,τι μᾶς ἀφορᾷ** — νομιμοποιούμεθα σ' αὐτό, ἀφοῦ εἶναι **καὶ δική μας!** Ὅτι, «δημόσια πρόσωπα» οἱ «προσωπικότητες» σας, εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει ὑπόλογες, ἐν πάσῃ περιπτώσει ὑπόχρεες εἰς λογοδοσίαν.

— Ἀκόμα καὶ σέ... βλάκες;

— Κυρίως τότε: Πρῶτον, ἐπειδὴ **αὐτοὶ (ἐμεῖς οἱ βλάκες) τοὺς πληρώνουνε τὸ μνηϊάτικο** (οἱ ἔξυνοι ἔχουν «μανοῦλες» φοροτεχνικούς καὶ «μανοῦλα»... Σουῖς) καί, δεύτερον, ἐπειδὴ δὲν μοιάζει ἀκόμα βεβαιωμένο πὼς οἱ Ἕλληνες βλάκες... δὲν εἶναι Ἕλληνικὸς λαός... Ἐξ ἄλλου, δὲν εἶναι σαφές πὼς ὑποστηρίζοντες ὅτι οἱ βλάκες (ποῖος θὰ τοὺς ὀρίζει, κ. Παπαγεωργίου; σεῖς;) δὲν δικαιοῦνται νὰ «ζητοῦν τὸ λόγο» ἀπ' τὴν «προσωπικότητα» (ποῖος θὰ ὀρίζει καὶ αὐτές, κ. Παπαγεωργίου; πάλι σεῖς;), δίνουμε χέρι στὶς τελευταῖες νὰ **διορίζουνε βλάκες** ὅσους τὶς «κολλᾶνε στὸν τοῖχο»;

...

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἄνω, ἀξιότιμε κύριε, παρεπιπτόντως καὶ ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὸ τί εἶναι ὁ Ἕλληνικὸς λαός [τὶ ἄλλο, ἀφοῦ **σεῖς** δὲν τὸν θέλετε — θεωρεῖτε **προσωπικότητα** — γιὰ μᾶς εἶναι ἡ **μεῖζων καὶ μόνη**, καθὼς, ὄντας ἡ οὐρά τοῦ ψαριοῦ, θὰ **βρωμίσει τελευταῖος**...], ποιοὺς ἐννοεῖτε μὲ τὸν ὅρον «προσωπικότητες» (5); Μήπως κάποιους δῆθεν «ἄξιους ὑπολήψεως» μικρομεσαίους ἐπαγγελματίες-ἐπαγγελματιστές; — **μὴ ζορίζετε**, δὲν θὰ βρῆτε μὴ ἐπαγγελματίαν **οὔτε μιὰ ἀπ' τὴν «προσωπικότητα»** πού... Κατράντζος Σεκιούριτυ θέσατε ὑπὸ τὴν προστασία σας... Νὰ ὅμως, κ. Παπαγεωργίου, ποὺ οἱ ἐπαγγελματίες βεβαιώνονται ὁντως «ἄξιοι ὑπολήψεως» μόνον, ἐφ' ὅσον ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμά τους **πρὸς βιοπορισμὸν** (πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν, συντήρησιν), ὄχι θησαυρισμὸν (6)!

• • •

Κάποιο **ἐνέχονται**, κ. Παπαγεωργίου, γιὰ τὴν ἐπικείμενη νέκρωσι τούτου τοῦ ἀστεριοῦ! Ἄν ὄχι οἱ «προσωπικότητες» σας (ὅπως ἀκριβῶς ὀρίζετε τοὺς... τομεῖς — μὴ ξεχάσετε τὸ «κ.λπ.» σας, προσοχή!), ποιοὶ λοιπὸν ἐνέχονται; Μήπως οἱ... καντηλανάφτες, κομποδέτες, θερμασταί, νυχτοφύλακες, ἐβγατζῆδες, πασατεμπάδες, σαλεπιτζῆδες; Ἄν ξέρετε, γιὰτὶ δὲν ὀνομάζετε σεῖς τοὺς ἐνόχους, ἀλλὰ διακωμω-

δεῖτε ἐμᾶς πού τὸ κάνουμε —στὴν περίπτωση πού σφάλλουμε, πού δηλαδή βρίσκετε πὼς **ἄλλοι εἶναι οἱ ἔνοχοι**, γιατί δὲν μᾶς διορθώνετε, ἀντὶ νὰ μᾶς λιοδορεῖτε; Κι ἂν δὲν ξέρετε, ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος πού λειτουργεῖ ἡ διανοητικότης-πνευματικότης σας (γιά τὴν ἀνάλωσιν τῆς ὁποίας διεκδικεῖτε... ἀμοιβὴν —ἀνακαλοῦμε, ἂν μᾶς παραπέμψετε σὲ **δημοσιευμένη** δῆλωσιν παραίτησής σας ἀπ' τὴν... λογοτεχνικὴ σύνταξι). Κι ἂν πάλι ξέρετε, μὰ δὲν λέτε γιά τυχόν... μυστικούς λόγους (ἀλήθεια) μυστικά διανοεῖσθε, μυστικά μᾶς «ἀνεβάζετε τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο»), σᾶς πληροφοροῦμε πὼς ἀκριβῶς ἐδῶ εἶναι τὸ χτένι πού φρακάρουν οἱ κόμποι! Γιατί; Μὰ ἐπειδὴ

εἴμαστε στὸ ὄριο πιά, κ. Παπαγεωργίου· στὸ σημεῖον πού ἐκρήγνυται (ἀμανίτης!) ἡ ἀντίληψις εὐθύνης, πού σείεται ἐγκελαδικὰ ἢ ἀκεραιωτικὴ ἐπάρκεια, πού ἐκλύεται ὁ προδρομικὸς καὶ πρόδρομος λόγος —δόξα, τιμὴ, ἀγλαΐσμα, ἐπίσχεσις **ὑπερβατή**, μάταιη, φαρμακωμένη, αὐτοφονική...

Διαφορετικά, κ. Παπαγεωργίου, σὲ κάθε ἄλλῃ περίπτωσι, ἔχουμε ὄχι στοχασμό, διανόησι, Λόγον, μὰ τοὺς γνωστούς ποταμούς μπλά-μπλά —λεκάνη ἀπορροῆς ἢ... Δημοκρατία (προοδευτικότη, ἀντιστασιακότη, σοσιαλισμός, ἐπανάστασι) καὶ Δέλτα τὸ βελουδομέταξο, οἱ γοῦνες τοῦ συντρόφου λόρδου καὶ τῆς λαίδης Φαλίτσας, οἱ Φιλοσοφικὲς Σχολές, οἱ ἀκαδημίες Θεοῦ καὶ διακοσίων... Πού θὰ εἰπεῖ, κ. Παπαγεωργίου, πὼς

ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι πού **ἐπιλέγονται αἱ ὁδοὶ** πού ἀπορρίπτονται «κράτημα πινυῆς», «ἐπιφύλαξις», καιροσκοπία, ταπεινὸς ὑπολογισμός... Πὼς, ἐπὶ τέλους, ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι πού προσκυρώνεται χρέος τὸ **ἀπροσχημάτιστο ξεμπρόστιασμα** ὑπαιτιότητος-ὑπαιτίων. Πὼς ἐπὶ τέλους, ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι πού οἱ ἀθῶοι, **ἀθῶοι πορεύονται στὴν τελικὴ ἡττα**, στὸ χαμό τους, ἐν γνώσει, ἐν συνειδήσει, χωρὶς αὐταπάτες, ἀπονεινομένα, ψυχρά, φλεγματικά **κόβοντας τὶς γέφυρες πίσω τους**, ἀγέρωχα ἀφήνοντας ἑαυτοὺς χωρὶς ὁδὸν ὑποχώρησης, χωρὶς ἀνταπόδισιν, δίχως ἐλπίδα, **ὀπισθοβάμονες μᾶϊ**.

Δὲν φθάνουν πιά τὰ κηρύγματα, κ. Παπαγεωργίου, δὲν ἐπαρκοῦν, χρειάζονται **ἄμνοι τώρα** (κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ τους), ριχτεῖτε τους, βαρᾶτε τους, ὥρες εἶναι ν' ἀρχίσουμε ν' ἀφυπνίζουμε Ὀλυμπιακοὺς καὶ Παναθηναϊκοὺς, νὰ πιάσουμε ν' ἀνοίγουμε μάτια, νὰ ξυπνᾶμε τοὺς χαύνους... Δυὸ χιλιάδες κηρυγματικά χρόνια «ἔχασαν» τὴ Ζωή, κ. Παπαγεωργίου, τὴ χάλασαν, τὴ σάπισαν —στὴν εὐχὴ τὸ κήρυγμα «ἀγάπη γιά τὸν πλησίον», στὴν εὐχὴ τὸ κήρυγμα «ἐτέρα παρειά», στὴν εὐχὴ τὸ κήρυγμα «ἄφες αὐτοῖς». Ἐμεῖς, γνωρίσαντες κι ἀναλύσαντες καὶ διαπιστώσαντες **ἀνάξιους τῆς ζωῆς** (ἐχθροὺς τῆς, ἐχθροὺς μας) ὅλους τοὺς «πλησίον» τοῦ κόσμου (καὶ τοὺς ὁμαίματους —τὰ παιδιὰ τῶν πατεράδων καὶ τοὺς πατεράδες τῶν παιδιῶν!!!), SS20 καί... Κροῦζ ὅλες τὶς στρεφόμενες καὶ μὴ παρειές, ὅλους τοὺς κολαφιζομένους καὶ κολαφίζοντες κι ὅλα τὰ «ἄφες αὐτοῖς», ἀρνούμεθα, **δὲν θέλουμε ν' ἀφῶμεν αὐτοῖς καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς πᾶσι καὶ σὲ κανέναν**: ἡ Ζωὴ πεθαίνει, κ. Παπαγεωργίου, ὁ πλανήτης νεκρώνεται, ἀπόλλυνται οἱ προαιώνιοι νόμοι προσαρμογῆς, **τώρα ν' ἀφήσουμε**; Ἀμ δέ! Καλύτερα νὰ κοποῦμε μὲ πριόνι ὀριζοντίως καὶ καθετίως... Καὶ χιαστί...

Δέν ξέρω, κ. Παπαγεωργίου, μὰ θὰ μᾶς ὑποχρεώνετε μὲ κάποια παραπομπή, μιὰ σύνοψιν ἀναγνωρίσεων καὶ προτάσεων ἐκ μέρους τῶν «προσωποικητῶν» πού θυμοειδῶς ἀμύνετε (ἰδιαίτερα τοῦ «θρησκευτικοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ τομέα»), ἐπὶ τῶν καίριων προβλημάτων τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἀκριβῶς:

- 1) ὑπογεννητικότητα,
- 2) ναρκωτικῶν,
- 3) ἑτεροφροδισίας (ὁμοφυλοφιλίας, ἐκθήλυνσης, συβαριτισμοῦ),
- 4) ἀνάγκειας (φρονήματος καὶ σωματικῆς: δειλίας, ἀδυναμίας, πλῆξάρωσης, δυσκαμψίας —τὸ 50% τῶν Ἑλληνόπουλων ἀδυνατοῦν νὰ κάμουν ἐπίκυψι καὶ ἡ μυϊκὴ τους δύναμις ὑστερεῖ ἀπὸ 15-35% ἐκείνης τῶν νέων τῆς Εὐρώπης)...,

5) ἀντιληπτικότητα, ἀμβλυνσης τοῦ νοητικοῦ χισθητηρίου |οἱ νέοι μας ἀγνοοῦν ὅτι αὐτὰ πού καταναλώνουν (πρέπει νὰ) **παράγονται** —συγχέουν τὸ «**παράγω**» μὲ τό... **διεκδικῶ**, ταυτίζουν τὴν παραγωγή μὲ τὴν διεκδίκησι, ἀπεργίαν, κατάληψιν, ἀποθράσυνσι...|,

6) φρονήματος: ὁ Ἕλλην στερεῖται ὑπερηφάνειας, ἀξιοπρέπειας, ὑπευθυνότητος, σοβαρότητας, χάσαμε καὶ τὸ παλιομοδίτικο «**φιλότιμο**», στόπ... ἀκόμα καὶ στά... ἐξήντα του δὲν ἐλαφρύνει τοὺς γονικοὺς ὤμους (ὅταν ὑπάρχουν), δίπλα στὶς παλιὲς εὐθύνες προσθέτει καὶ τὶς δικές του —ἀπὸ πάνω περιφρονώντας καὶ οἰκτιρόντας «ἀνθρωπάκια» τοὺς γεννήτορες... οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου παρατηρεῖται τέτοια ντροπή, τέτοια ἔλλειψις ἀνδρισμοῦ —καὶ **τί ἄντρα** νὰ σεβαστεῖ, νὰ θαυμάσει (σ' ἔναν σύζυγο πού οὔτε ὁ ἴδιος θέλει νὰ μεγαλώσει οὔτε οἱ γονεῖς του τὸν ἀφήνουν...)

ἡ δόλια γυναῖκα;...

7) βούλησης, θεληματικότητας: οἱ νέοι μας ἀρκοῦνται νὰ παραπονοῦνται πῶς... καταπιέζονται (στὴν πραγματικότητα οἱ γονεῖς εἶναι πού καταπιέζονται, πού συνθλίβονται —καλὰ παθαίνουν, τέτοιοι πού εἶναι...), οὔτε θέλουν, οὔτε **ξέρουν νὰ θέλουν** —ἐντεῦθεν ἡ ἀνικανότητά τους νὰ προσπαθοῦν μὲ συνέχεια καὶ μὲ συνέπεια...

8) ἡθους: δὲν ἰσχυρίζομαι πῶς ὑπάρχουν πολλὰ ἄξια ἐκτιμῆσεως στὶς ἡμέρες μας· ὅμως οἱ **ἀρχές** εἶναι κάτι πού μόνον ἡ ζωώδης κατάστασις μπορεῖ ν' ἀγνοεῖ· ἀντιπαρέρχεται. Γιατί; Γιατί ἡ ἀδιαφορία γι' αὐτὲς δὲν εἶναι τῆς Ζωῆς, ἀλλὰ τοῦ θανάτου (δὲν γίνεται νὰ ἐπεκταθοῦμε ἐδῶ). Γιατί ἡ ἐγκατάλειψις στὸ κατὰ περίστασιν εἶναι **ἐγκατάλειψις στὸ θάνατο**, τί νὰ ἐμπιστευθεῖς σὲ κεῖνο τὸ ἐλληνικότατα ἐφιαλτικὸ «βλέποντας καὶ ἀνόντας» —ὅταν **κανεῖς δὲν βλέπει καὶ δὲν κάνει**; Διορθώθηκε στὸ Λαροῦς, λέει, τὸ λῆμμα «ἔλλην»! Κ' ἔπειτα; Ἄλλαξε τίποτε; Γλυτώσαμε ἀπ' τὸ φρικτὸ «νὰ τὴ βγάλουμε καθαρὴ» (ἀβρόχοις ποσί), ἀπ' τὴ μιὰρὴ συνειδητὴ συνάρτησι μὲ τὸ «κόλπο», κομπίνα, βόλεμα - ὅλα μαρτυρικά παρακμῆς, ἐκφύλισης, φυλετικοῦ θανάτου;

— Δέν μᾶς ἀκουμπᾶς κἀνα δυὸ ἀρχές, ἀπ' αὐτὲς γιὰ, πού μολογᾶς, νὰ ἰδοῦμε καὶ πού τὸ πᾶς;

— Τὸ δικαίωμα στὴ Ζωὴ παντός πού **προσέρχεται στὴν παραγωγή**. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἰδίου, ἐφ' ὅσον **ἀπορρίπτει τὸ περισσό, νὰ ἀνατινάξει τὸ Σύμπαν** ἂν πεινᾷ, διψᾷ, περιορίζεται κ' ἐκτίθεται βίᾳ (ἀπὸ τρίτους) σὲ δυσμενεῖς καιρικὲς καὶ κλιματολογικὲς συνθήκες...

[— Ἄν σοῦ ζητούσαμε κάτι ἀπλούστερο, πιὸ οἰκεῖο, κάτι πού νὰ τὸ ζοῦμε, κάτι πιὸ κοντὰ στὴν ἀνάσα μας, στὴν καθεμέρα μας...

— Θέλετε σὲ ἀναφορά-σχέσι μὲ τὸ σημερινὸν ἀθλητισμὸ μας, λογουχάριν, μὲ τὸ ποδόσφαιρο τῶν... πανελλήνων ἡρώων καὶ τὰ ρέστα;

— Γιαβρίμ! Μᾶς σκλάβωσες...

— Στήν Σεούλ, λοιπόν, δὲν ὑπῆρξε Ἑλλήν μαραθωνοδρόμος ἢ ἀθλητὴς στίβου (!), ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἀγνοοῦμε τί εἶναι, πῶς, γιατί καὶ ποῦ κομπλάρουνε οἱ **ἀρχές** (7)!! Ἔτσι, καθὼς ἡ ἄγνοιά μας αὐτὴ περιέχεται (εἶναι μέρος της) στήν κάμφι τῆς φυλετικῆς μας ὁρμῆς, ὑποθέτουμε ἀρχὲς πράγματα ποὺ **δὲν εἶναι** (νίκη, ἐκνίκηση, κατίσχυσιν, ἐπιβολή...), με ἀποτελεσμα ὅ,τι ἐπιτυγχάνουμε στὸν ἀθλητισμὸ νὰ εἶναι ἡ... ἀντιαθλητικὴ πολιτεία καὶ συμπεριφορὰ —τὸ περιώνυμον... ἄγχος: δὲν νικᾶμε λόγῳ... ἄγχους (ἐδῶ συνείδησης ὑστέρησης σὲ ἀλκὴν καὶ συνεπῶς κατωτέρω-τητα, μειονεκτικότητας · τοῦ ὅτι δὲν θὰ ἐξουσιάσουμε ποτέ)...

Ἀντίθετα, με ἀρχὴν τὴ βούλησι εἰς προαγωγὴν τῆς διατριβῆς-ἐνδιατριβῆς μας διὰ τῆς **ἁμιλλας πρὸς τὸν ἑαυτό μας** (ποτέ τοὺς λοιπούς!) ἐξασφαλίζουμε ἐν πάσῃ περιπτώσει τή... νίκη: ὁ ἑαυτός μας, ἐνόργανη **φυσικὴ** κατασκευὴ ὑποκείμενη στοὺς φυσικοὺς νόμους (ἀνακύκλωσης τῆς ὕλης-ἀπώλειας τῆς συνείδησης), διατηρεῖται στήν καλύπτερη δυνατὴ «φυσικὴ του κατάστασι» (φόρμα), ἐπιτυγχανομένης ἔτσι τῆς προαγωγῆς τῆς Ζωῆς σὲ ὅλο καὶ περισσότερον ἐξελιγμένες μορφές τῆς **φυσικῆς προσαρμογῆς**...

Μὲ ὑπ' ὅψιν λοιπὸν πῶς οἱ πρόγονοί μας μέ... κλαδάκι ἀγριλιάς τιμοῦσαν τὸν νικητὴ (ἤξεραν πολὺ καλὰ πῶς τὸ χρῆμα διαστρέφει **σῶμα καὶ ἦθος**, πῶς ἐξωθεῖ στὸ συβαριτισμὸ καὶ τὴν χαύνωσι) γίνεται φανερό: ἐδῶ πρόκειται γιὰ μέριμναν ποὺ φέρουν (καὶ φέρει αὐτὴ σὲ) προϋποθετικὰ θεμελίωσης **ἀντιπροσωπευτικῆς ζωικῆς μονάδας** ἐπαρκοῦς (σὲ βούλησι, σχεδιάσιν, πραγμάτων ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἀρνητικοῦ), σὲ τρόπον ποὺ ὁ μόχθος νὰ καταξιώνεται ἡδονή, ἡ ἁμιλλα γέρας κ' ἡ ἐπιτυχία ἀπάλυνσις, πράυνσις, γλύκανσις, εὐδόκησις, χάρις · νὰ ὁ **δρόμος πρὸς τὸν Θεόν**, κύριοι τῶν... θρησκευτικῶν «προσωπικοτήτων»!... Μόνον ποὺ ὁ Θεὸς αὐτός εἶναι ὁ **δικός μας Θεός**, ὅχι τῶν εὐθυγραμιζομένων, μὰ τῶν ἐναντιουμένων, τῶν εὐρισκομένων πάντα με τὴ «χαμένη παράταξι»... Νὰ κι ὁ Μικελάκης Ἀβλιχος, ἀναρχικούλης ὅσο πατάει ἡ γάτα, λιγούλι συντροφάκος ὁ καφερούλης, μὰ δίχως... γούνα καὶ βελουδομέταξο:

...
*Διάκοι τοῦ Βάαλ, δὲν εἶναι **δικός σας**
 αὐτός τῆς φάτνης ὁ μικρὸς Χριστὸς
 ποὺ ἐκήρυξε γιὰ νόμο του τὴ χάρι.
 Ἐσᾶς τιμὴ σας μόνῃ τὸ στιχάρι,
 πομπές, θεοπομπές τὸ ἰδανικό σας·
 κ' εἶν' ὁ Θεός σας σὰν καὶ σᾶς μιὰρός.]*

• • •

Μὰ νὰ πάλι ποὺ τὰ καταφέραμε νὰ μπλέξουμε τὸν ἀναγνώστη: Ζητώντας συγγνώμη, τοῦ ὑπενθυμίζουμε πῶς εἶχαμε μείνει ἐκεῖ ποὺ ζητούσαμε ἀπ' τὸν κ. Παπαγεωργίου παραπομπή-σύνοψιν ἐπὶ τῶν τυχὸν ἀναγνωρίσεων-προτάσεων τῶν «προσωπικοτήτων» τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ καὶ θρησκευτικοῦ τομέα. Ὡστόσο λοιπὸν θὰ ἔχουμε τὴ ζητηθεῖσαν, καί, βέβαια, στήν περίπτωσιν ποὺ **ἐμᾶς ἐλοιδῶρσε Με-γαναπολέοντες**, τὸν παρακαλοῦμε:

Ἀφῆστε μας ἡσυχους, κ. Παπαγεωργίου, νὰ πολεμοῦμε τὸ ἀναπόφευκτο, ἀναπότρεπτο, μοιραῖο **τέλος**. Ἀφῆστε μας νὰ τὸ πολεμοῦμε (σ' ὅ,τι μᾶς ἀ-

φορᾶ) ἔτσι μας μάταια, ἀνέλπιδα, ἀπονενοημένα καί, πάντως **ὄχι ναπολέοντες**, μὰ σέρτικοι καί χορταστικοί... Καμπρών! Καμπρών πικροί, ματωμένοι, φαρμακωμένοι, αἰμόφυρτα φτύματα **πάνω ἢ κάτω!** Καμπρών, πού μόνοι σεῖς μᾶς μετρεῖτε... Μεγαναπολέοντες. Καμπρών ἐνὸς Βατερλώ, γιὰ τὸ ὁποῖον δὲν μποροῦν νὰ μιλοῦν οἱ... Γκρουσὺ (8) καὶ τὸ ὁποῖον ἐμεῖς δὲν θὰ δειλιάσουμε ποτὲ νὰ καταγγέλλουμε... «μῆρντ» **ἐν πάσῃ περιπτώσει**, ὅσες φορὲς θ' ἀποκαθιστοῦμε ἐπαφὴν μὲ τὴ συνειδησί μας —σὺν «κάνουν τσιγάρο» οἱ σωφρονισταὶ μας **Θωμάδες De Dorquemada** σωτῆρες τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν σωτῆρων αὐτοῦ («προσωπικότητων»)! Ἀφῆστε μας, κύριε!

Ἐν κατακλιθεῖς: ὑπενθυμίζοντάς σας, κ. Παπαγεωργίου, ὅτι οὐδέποτε σᾶς ἐνοχλήσαμε (εὐθέως, πλαγίως, ὑπαινισσόμενοι...) κι ὅτι δὲν εἴμαστε ἐμεῖς πού καυγαδίζοντες «ἀπὸ ἔντυπο σὲ ἔντυπο», ὅπως λέτε, «κι ἀπὸ καρέκλα σὲ καρέκλα συνεστιάσεων» (μᾶς εἶδατε ποτέ, **ἅπαξ ἔστω**, σὲ λογοτεχνικὲς παρέες ἢ... ἐκδηλώσεις;) παρακαλοῦμε γιὰ τὶς ἀπαραίτητες ἐξηγήσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Ἡ «S.C.» χωρὶς νὰ κατονομάζει τοὺς κάποιους, τοὺς ἐπιχλευάζει καὶ κατεριωνεύεται «Μεγαναπολέοντες». Ἡθός. Καὶ φῶς...

2) Ἐδῶ ὁ συντάκτης ὁμιλεῖ γιὰ **ἐπιστήμην** (πρᾶγμα πολύτιμο, σεπτό, σεβαστό), ἐνῶ ἀναφέρεται σὲ «**ἐπιστημονικὸ ἐπαγγελματισμὸν**» (διὰ τοῦ πτυχίου - πρᾶγμα εὐτελές, ἰταμό, ἀνίερνον): τοῦ διαφεύγει, ἢ δὲν τὸν βολεῖ, ἢ διάκρισις... Ἰδιαίτερα γιὰ τὶς προσωπικότητες στὸν «**θρησκευτικὸ καὶ πολιτικὸν τομέα**» μποροῦμε νὰ εἰποῦμε πῶς τὸ κύρος τους θὰ ἐμετρεῖτο **ἀποκαλυπτικά**, ἂν ὁ νόμος (ἐστὶ θελισμὸς τῆς Ἐξουσίας — Ἰσχύος) ἀνεγνώριζε **δικαίωμα** τὴν ἀθρησκείαν, ἀθείαν, ἀποχὴν ἀπ' τὶς βουλευτικὲς κ. λπ. ἐκλογές: ἂν δὲν ἔχεις ἀσκήσει τὸ ἐκλογικὸ σου... **δικαίωμα (!)**, νὴς ἄδεια ὁδηγήσεως· οὐτε ἀναθεώρησι, μιᾶς γιὰ πολλὴ δημοκρατία... Ἄσε πού τὰ παιδιὰ σου κινδυνεύουν νὰ μείνουν ὀλοζῆς δράκοι καὶ δρακοῦλες, ἂν εἶναι προϊόντα... πολιτικοῦ γάμου: ὁ ἅγιος, ἀποινεῖ ὅλως καὶ φοῦλ χριστιανικά, μπορεῖ νὰ τ' ἀφήσει ἀβάφτιστα, ἔτσι τοῦ γουστάρει, εἶναι ὑπεράνω τοῦ νόμου· πόσο μακριὰ λοιπόν, ἐνεδρεῖται «ἀνάθεμα», βασιανιστήρια, αὐτο ντὰ φέ; Νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὶς «**ἀκαδημαϊκὲς προσωπικότητες**»; ἀναφέρομαι σ' αὐτὲς τὶς περὶ τῶν ὁποίων εἴμαι εἰς θέσιν νὰ κρίνω, τουτέστι τῆς «τάξης γραμμάτων». Ἐ, λοιπόν, τοῦτες δὲν ἔχουν καμμιὰν ἀντίρρηση νὰ ξεοδεύονται σὲ λιμπελοῦλες, πασχαλίτσες, δάχτυλα πού βυζαίνονται (εἰς σωτηρίαν τῆς πατρίδος) ἀκόμα καὶ μέ... ζημία τους, πάμφθινα, τζάμπα, ἔναντι μόνον διακοσίῳ τῷ μῆνα! Σωτῆρες μας.

3) Σὲ τί συνίσταται, κ. Παπαγεωργίου, ἡ ἀξία, ἃς εἰποῦμε τῶν κινεζικῶν «πολιτικῶν προσωπικότητων»; Στὸ ὅτι, ὅταν ἀνέλθουν κάποια скалиὰ στὴν ἐξουσιαστικὴ κλίμακα, σὲ κάποιο ὑπουργεῖο, ὅταν ἡγεμονεύσουν ἢ θεμελιώσουν δυναστείαν, λύνουν ὅλα τους τὰ προβλήματα (οἰκογενειακά, διαζυγιακά, αἰσθηματικά) πετώντας στὰ σκουπίδια, προσβάλλοντας ἀναπάντεχα καὶ ἀβάσταχτα τὴν γυναῖκα (καλὴ ἢ κακὴ σύζυγον, τί σημαίνει;) —πότε γιὰ μιὰ παλιοθεατρίνα καὶ πότε γιὰ μιὰν αἰθεροβάμουνα.

4) Διόλου δὲν ὑπολόγισται τὸν «**διάλογο**» (πολὺ μᾶς ἔχει πρῆξει...) ἰδιαίτερα στὸ χώρο τῆς λογοτεχνίας. Ὅτι ἐδῶ καὶ ἀδυνατεῖ νὰ διαθέτει ἐπιχειρηματολογία κ' ἐπίπεδο ὁ... διεκδικητὴς «ποινητικῆς σύνταξης», καὶ ὅτι, σημαίνει εἶναι ὄχι ὁ **τρόπος** μὲ τὸν ὁποῖον ἐκτίθενται τὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ τὰ **ἴδια αὐτά...** Πού θὰ εἰπεί πῶς ἐπιχειρηματολογία ὑπάρχει δίπλα, ὄχι σέ... συρρεαλισμοὺς καὶ παράλογα, μὰ σὲ κρυστάλλινον, διαυγῆ, στοχαστικὸν λόγον. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι ἐπιχειρήματα οἱ... καταξιώσεις καὶ «κοινὲς ἀποδοχῆς» —αὐτονόητο, μὰ ἃς τὸ ὑπογραμμίσουμε: οἱ δυὸ τελευταῖες ἐννοοῦνται ἐν πάσῃ περιπτώσει στὴν «μὴ ἐναντίωσιν» ἐκ μέρους τῶν πολλῶν -- ἔτσι κι ἀλλιῶς ὁμως **ἀδιάφορων κι ἀνεπαρκῶν** γιὰ ὅ, τι σαφῶς προϋποθέτει συνέχειαν, σύντονη προσπάθειαν, κατάρτισι, μόχθον, ρίσκο, σύγκρουσι μὲ ὁλόκληρην ἐποχὴν... Οἱ Ρίτσος-Βρεττάκος εἶναι μεγάλοι ποιηταί, ἐπειδὴ... «ὄλοι τὸ λένε» —τετράγωνα πράγματα, ἀφοῦ, σὲ μᾶς ἐδῶ, σημαίνει ὄχι «τὶ λές», μὰ ἡ εὐθυγράμμισί σου μὲ τοὺς «ὄλους» —ἡ εὐθυγράμμισις αὐτοῦ πού λὲς μὲ αὐτὸ πού «ὄλοι (τὸ) λένε»! Μόνο πού τὸ τελευταῖο αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ ἡ συνισταμένη ὅσων (ἀπροσχημάτιστα ἢ διακελευστικά) περνᾶνε στὴν πιάτσα οἱ Μηχανισμοὶ Προβολῆς καὶ τῆς ἄρνησις τῶν «ὄλων» νὰ λειτουργήσουν μέτοχοι καὶ συγκοινωνοὶ —τοῦ πού ἀφήνουνε τὴ Ζωὴ νὰ πορεύεται ἐρήμην τους, ραθυμοῦντες, ὀκνεύοντες, ἀρνούμενοι μέθεξιν, ντολτσεβιτίζοντες ἢ ἀδρανοῦντες...

5) Προσωπικότης ἴσον πρόσωπον ἐξέχον, σημαῖνον, ὅχι ὁ τυχών. 'Ἄλλ' ἐξέχον, σημαῖνον μὲ τί μέτρα; Ποιὸς θὰ ὀρίζει τὰ «μέτρα τοῦ κόσμου», κ. Παπαγεωργίου; Σεῖς; 'Οχι σεῖς; Ποιὸς ἐπὶ τέλους;

6) Πεντέμισυ τρισεκατομμύρια οἱ καταθέσεις, πού φυσικά οὔτε τῶν φουκαράδων εἶναι (Προ-Πό), οὔτε τῶν μεγαλοκεφαλαιούχων (Σουίς). 'Εξ ἄλλου οἱ συγκεκριμένες προσωπικότητες, κυρίως τοῦ πνευματικοῦ χώρου (πνευματικοὶ ἡγέτες, ταγοί!), εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνες γιὰ τὸ ὅτι **ἀγνοεῖται** πῶς ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ περισσοῦ δολοφονεῖται, σκοτώνεται, ἐξοντώνεται ἡ Ζωή;

Τ' εἶναι τὸ παραπάνω; Μιὰ ξερὴ λέξι

ἀφοῦ **περσσεύει τὸ ἄρκετό**, στὸ γνωστικὸ ὅμως σπινάκει ἡ τραγικὴ 'Ιοκάστη προσπαθώντας ν' ἀποτρέψει τὰ παιδιὰ της τοῦ ν' ἀλληλοσπαρχθοῦν γιὰ τὸ **Περισσό!**..

7) 'Αρχὴ ἴσον ἀξίωμα, παραδεδεγμένη ἡ αὐτόδηλος ἀλήθεια, αἰτία πού προοιωνίζεται τὰ ἐπακολουθήματά της —βλέποντας πῶς πολιτεύεται κάποιος καταλαβαίνουμε τί, πού, πῶς θὰ καταλήξει... Καβαφικὲς ἐλαφρότητες «ἡ τύχη σου πού ἐνδίδει», τάχα «τὰ ἔργα σου πού ἀπέτυχαν, τὰ σχέδια τῆς ζωῆς σου πού βγήκαν ὅλα πλάνες», μὴ τ' ἀκούτε, σαχλαμάρες...

8) 'Εμμανουήλ, μαρκήσιος ντὲ Γκρουσύ: μοιραῖος, σκοτεινὸς ἡ ὀλιγόνους στρατάρχης τοῦ Ναπολέοντα... «... Διαταχθεῖς τὴν προτεραῖαν τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ νὰ καταδιώξῃ τὸν στρατὸν τοῦ Βλῦχερ καὶ παρεμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ μετὰ τοῦ Οὐέλλινγκτον ἡρωοποίησεν ἐν Βάβρ, ἔνθα ὁ Οὐέλλινγκτον εἶχεν ἀφῆσει ἐπίτηδες ὀλιγάριθμον ὀπισθοφυλακὴν, δώσας δὲ οὕτω καιρὸν εἰς τὸν Βλῦχερ νὰ φθάσῃ εἰς Βατερλώ καὶ ἐνισχύει τὰς ἀγγλικὰς δυνάμεις **συνετέλεσεν εἰς τὴν ἡττὰν τοῦ Ναπολέοντος**» —στὴν θέσιν τῆς τελευταίας λέξης (Ναπολέοντος) βάλτε τὴν λέξιν «λαοῦ»...

— Καλὰ, Γκρουσύ ποῖν ἐννοεῖς;

Λέξι δὲν μὲν παίρνετε.

Υ/Γ:

'Ελλείπει χώρου, κ. Παπαγεωργίου, λαμβάνετε, εὐκαιρίας δοθείσης, μερικὴν «προσωπικότη» (ὀλίγην προσώρας), τοῦ ἐκ τῶν «κ.λπ.» σας τομέως. Χωρὶς τίς ἐξηγήσεις σας ἴσως ἐπανέλθω γρήγορα · καὶ πάλιν ὅχι, καὶ πάλι ναί, καὶ πάλι σὰν μοῦ δόξει...

● «... Πόσος καιρὸς εἶναι πού δικηγόρος τοῦ Δημοσίου ἀξίωσε τὴν **ἐξαίρεσι** ἀπὸ δίκη ναρκωτικῶν τοῦ **Προέδρου 'Εφετῶν Θεσσαλονίκης, ὡς φιλικῶς διαχειμένου** πρὸς τοὺς ἐμπόρους ναρκωτικῶν;

● Πόσος καιρὸς εἶναι πού μεγαλέμποροι ναρκωτικῶν ἀφέθηκαν στὸν Πειραιᾶ ἐλεύθεροι γιὰ... δικονομικοὺς λόγους...;

● Πόσες φορές δὲν ἔχει γραφεῖ ὅτι ἐπίλεκτα μέλη τῆς **ἄρχουσας τάξης** χρησιμοποιοῦν συστηματικὰ κοκαΐνη, προκειμένου νὰ μποροῦν ν' ἀνταποκρίνονται «εὐπρεπῶς» στὶς ἀξιώσεις τῆς 'Αφροδίτης» · αὐτὰ στὸ **ΕΘΝΟΣ** τῆς **12-10-88**. Μὰ ἔχουμε καὶ συνέχεια —δῆτε στὰ **ΝΕΑ**, **20-5-88**:

α) **ΠΟΠΤΟΙ**

Κ' ρε Διευθυντά,

Λέν... ἀντιλαμβάνομαι τοὺς λόγους τῆς καταπλήξεώς σας, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ Συμβούλιο 'Εφετῶν, πού παρέτεινε τὴν προφυλάκιση εἰκοσάχρονου κατηγορουμένου γιὰ κλοπὲς ὕψους 20.000 δραχμῶν, διέταξε, ἀντιθέτως, τὴν ἀποφυλάκιση Σύρου μεγαλέμπορου ναρκωτικῶν, ἐπειδὴ “δὲν εἶναι ἀποδειγμένα ὑποπτος φυγῆς”. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ ἐφημερίδα σας εἶναι ἐκείνη πού σὲ ἐπανειλημμένα δημοσιεύματά της εἶχε ἐπισημάνει τὴν περίπτωση μεγαλεμπόρου ναρκωτικῶν στὴ Βόρειο 'Ελλάδα, ὁ ὁποῖος ὅχι μόνον ἀποφυλακίζεται κάθε φορὰ πού... ἀμήντο ἀστυνομικὸ ὄργανο τὸν συλλαμβάνει, ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείνει ἐπιτυχῶς τὸν κύκλο τῶν δραστηριοτήτων του. Βλᾶξ εἶναι λοιπὸν ὁ Σύρος ὁμό-

λογός του νὰ σηκωθεί καὶ νὰ φύγει; "Οχι! Θὰ μείνει καὶ θὰ θησαυρίζει.

Μὲ τιμὴ

Νεόκοπος

Υ.Γ. Νομίζω ὅτι ἔχετε χρέος νὰ δημοσιεύσετε ὄχι μόνο τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν μελῶν τοῦ ἐν λόγῳ Συμβουλίου 'Εφετῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τηλεφώνων των. 'Υποθέτω πῶς καὶ ἄλλοι — κάθε λογῆς... — ἐνδιαφερόμενοι θὰ ἤθελαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζὶ των».

Κύριε Παπαγεωργίου, ἀντὶ νὰ κολαφίζετε τὸν ἀτυχῆ Δεινία, δὲν θὰ 'ταν σωστότερο νὰ **μὴ εὐθυγραμμίζεσθε** μετὰ τις «προσωπικότητες» τῶν διαφόρων... τομέων — νὰ ἐναντιώνεσθε σ' αὐτές; "Ἡ μήπως τό... κάνατε κιόλας καὶ μᾶς διαφεύγει; "Οχι, ἔτσι, στὸ πείσμα μας, δὲν μᾶς τις **«βάζετε μὲς στὸ μάτι»** — αὐτὲς τις φορές; Νὰ μᾶς βουλώσετε;

ΧΡΗΣΤΟΣ Ε. ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐκεῖνο τὸ ζήτημα

Μὰ τί θὰ γίνεῖ, ἐπιτέλους;

Κάποιος θὰ πρέπει

νὰ μοῦ ἀπαντήσει κάποτε:

Ἐκεῖνο τὸ ζήτημα

τῆς μπαμπεσιᾶς μας

μὲ τὸ Δούρειο Ἴππο στὴν Τροία

θὰ τὸ ἀφήσουμε ἔτσι

νὰ μᾶς ἐκθέτει ὡς Ἑλληνες

στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων;

Τουλάχιστον ἂς μετανιώναμε·

κι ἂς σφάζαμε ἐδῶ στὸν τόπο μας

ὅλους τοὺς ἄλλους ξύλινους Ἴππους!

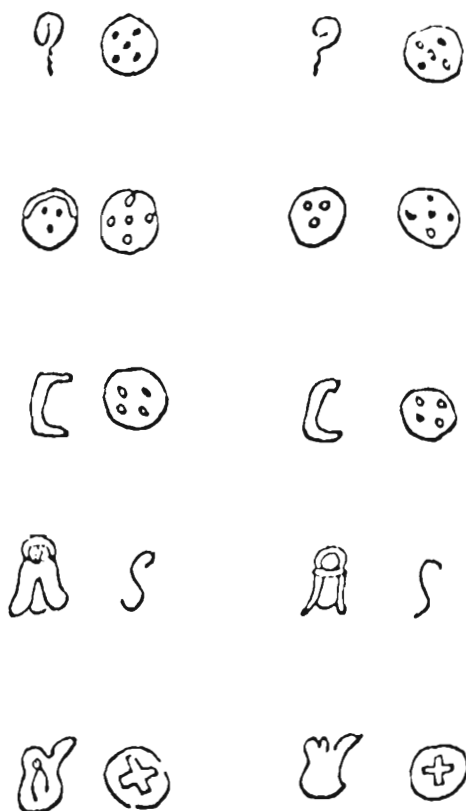
Ἡ γραφὴ τῶν Μάγιας εἶναι ἡ Γραμμικὴ Α

Τὸ τρίτον τῆς χερσονήσου Μάγιας εἶναι τὸ «ληνικά» (καθὼς, Leplongeon)

Εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθῶ
σω στὸ Μεξικὸ διαλέξεις μὲ θέμα τοὺς
παλαιοὺς πολιτισμοὺς τῆς χώρας καὶ
ἰδιαίτερα τὸν πολιτισμὸ τῶν Μάγιας.
Ἐπισκέφθηκα καὶ τὴν χερσονήσο
Γιουκατάν, ποὺ βρίσκεται στὸ Νότιο
Μεξικὸ, ὅπου ζοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
οἱ Μάγιας. Ἀρκετοὶ ἀπὸ αὐτοὺς κα-
τοικοῦν ἐπίσης στὴν Γουατεμάλα, στὸ
Σαλβαντόρ κ.τ.λ. Εἶναι πάντως ἕνας
λαὸς ποὺ χάνεται.

Μέσα στὴν ζούγκλα ἀνεκαλύφθη-
σαν ναοί, στάδια, ἀστεροσκοπεῖα καὶ ἀ-
νάκτορα, ὅλα Ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ.
Ἄλλως τε καὶ στὸ σύγχρονο Μεξικὸ ὁ
Ἑλληνικὸς ρυθμὸς στὴν ἀρχιτεκτονι-
κὴ εἶναι καθιερωμένος. Στὴν Γκουα-
νταλαχάρα π.χ. ὀρθοῦνται Ἑλληνικώ-
τατα κτίρια. Σὲ εἴσοδο τῆς μεγαλοπό-
λεως ὑπάρχει πλατεῖα ποὺ ὀνομάζεται
«Πλατεῖα τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς» καὶ στὸ
μέσον τῆς ἔχει ἕνα τεράστιο ἄγαλμα
τῆς δορυφόρου θεᾶς.

Πολλοὶ ἐπιστήμονες ὑπεστήριξαν
ὅτι οἱ Ἀρχαιοέλληνες εἶχαν ἐπισκε-
φθῆ τὸ Μεξικὸ καὶ γενικώτερα τὴν
Ἀμερικὴ. Ἄν κάποιος στὴν Ἑλλάδα
ἰσχυρισθῇ ὅτι οἱ Ἀρχαιοέλληνες πῆ-
γαν στὴν Ἀμερικὴ, ἀσφαλῶς θὰ τὸν
ἐπρωνευθοῦν. Τελευταῖα τὸ βιβλίον τοῦ
αἰμινήστου Ι. Πασσᾶ «Ἡ ἀληθινὴ
προϊστορία» δίνει ἀποδείξεις γιὰ τὴν
πατάσιν τῶν Ἀρχαιοελλήνων στὴν
Ἀμερικὴ. Ὁ συγγραφεὺς παραθέτει
πιστικὰ στοιχεῖα καὶ ἐπιχειρήματα, ἐ-
νὼ ταυτόχρονα ἀναφέρει πλούσια βι-

Στοιχεῖα γραφῆς
τῶν Μάγιας

Ἀντίστοιχα τῆς
Γραμμικῆς Α

βλιογραφία. Τὸ πανεπιστημιακὸ ὁμῶς
κατεστημένο δὲν καταδέχεται νὰ ἀ-
σχοληθῇ μὲ τὸ ζήτημα, οὔτε νὰ ἐρευνή-
σῃ τὰ στοιχεῖα ποὺ δημοσιεύονται.

Καμμιά φορά και ἡμεῖς, πού δὲν ἀνήκουμε στὴν στρατευμένη ἐπιστήμη, δὲν ἀνακοινώνουμε πορίσματα ἐρευνῶν μας, γιὰ νὰ μὴ μᾶς ποῦν ἔτσι ἢ ἄλλιῶς. Ἐδῶ τολμήσαμε νὰ παρουσιάσουμε ἀποδεικτικά στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ καταγωγή τοῦ Ἀλφαβήτου μας καὶ οἱ φοινικιστὲς μᾶς κατηγορήσανε γιὰ «ἔλλειψη σοβαρότητος», γιὰ «σωβινισμό» κ.τ.λ. καὶ κατόπιν ἀντιμετωπίσανε τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια μὲ πλαστογραφίες, ψεύδη καὶ ἀποσιωπήσεις. Γιὰ σκεφθῆτε, νὰ τοὺς λέγαμε ὅτι οἱ Ἀρχαιοἔλληνες ἀνεκάλυψαν τὴν Ἀμερικὴ καὶ ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν Μάγιας ἔχει Ἑλληνικὴ προέλευσι! Αὐτὲς ὅμως τὶς ἀλήθειες τὶς δημοσιεύουν ξένοι συγγραφεῖς. Στὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἑστίας» μπορεῖτε νὰ ἀγοράσετε τὸ βιβλίο πού ἔγραψαν δύο ἀδελφοὶ Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες διπλωματοῦχοι τῆς Σχολῆς Ἀρχαίων Πολιτισμῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, οἱ Κραίηγκ καὶ Ἔρικ Οὐμλαντ, μὲ τίτλο «*Μυστήρια ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα*» (ἔκδ. «Ὠρόρα»). Στὴν μελέτη αὐτὴ ἀναφέρεται ὅτι ἀπὸ τὸ 1841 ὁ Ἀμερικανὸς διπλωμάτης Τζὼν Στέφενς δημοσίευσε ἐργασία, ὅπου ἐπεσήμανε ὁμοιότητες ἀνάμεσα στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Μάγιας καὶ τῆς Ἑλλάδος (σελ. 9) ἀναφέρεται ἀκόμη ὅτι «*ἀρχιτεκτονικὰ στολίδια πᾶνω στοὺς τοίχους τῶν ἐρειπίων τῶν Μάγιας μοιάζουν καταπληκτικὰ μὲ τὸν Ἑλληνικὸν ἰσόπλευρο σταυρό...*» (σελ. 9) κ.τ.λ.

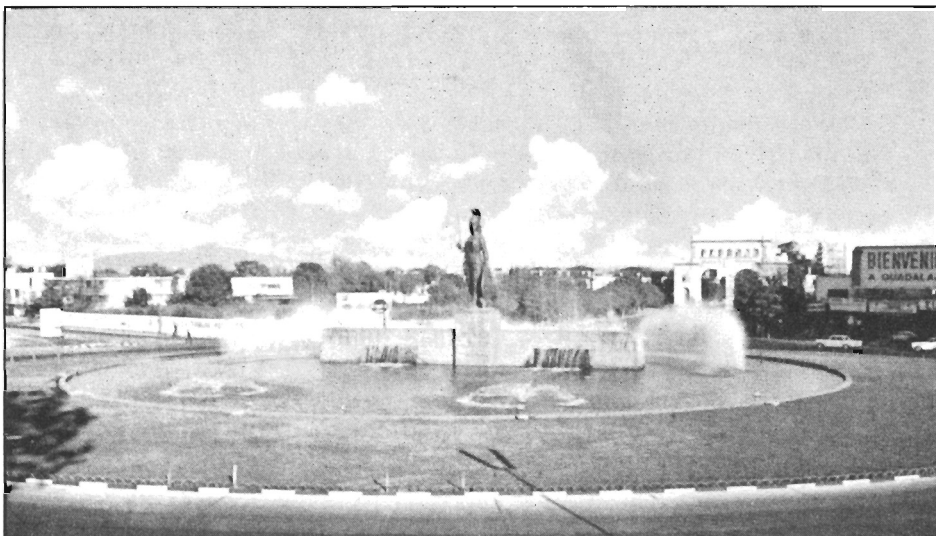
Ἐκεῖνο ὅμως πού μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν Μάγιας. Κατὰ τὸν καθηγητὴ Σ. Μόρλεϋ «*ἀπ' ὅλους τοὺς Προκολομβιανοὺς ἀμερικάνικους λαοὺς μόνον οἱ Μάγιας δημιούργησαν ἓνα σύστημα γραφῆς*» (ἐνθ. ἀνωτ. 41)· ὁ Α. Τῶξερ σημειώνει ὅτι «*ἡ γλῶσσα τῶν Μάγιας διαφέρει τελείως ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες γλῶσσες τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ*» (ἐνθ. ἀνωτ.). Οἱ συγγραφεῖς Οὐμλαντ τονίζουν ἐπίσης, ὅτι «*ὁρισμένοι ἐρευνητὲς παρατήρησαν ὁμοιότητες ἀνάμεσα στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνικοὺς χαρακτήρες καὶ στὰ σύμβολα τῶν Μάγιας*» (ἐνθ. ἀνωτ. 53)· καὶ τέλος ἔρχεται ὁ Γάλλος καθηγητὴς Λεπλονζόν, πού ἔκανε τὶς πρῶτες ἀνασκαφὲς στὸ Γιουκατάν, γιὰ νὰ μᾶς πληροφόρησῃ ὅτι ὑπάρχουν «*ὁμοιότητες ἀνάμεσα στὰ γραφικὰ σύμβολα τῶν Μάγιας καὶ τὴν πρωτοελληνικὴ γραφῆ*». Ὁ καθηγητὴς Λεπλονζόν, πού πέρασε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του στὸ Γιουκατάν καὶ ἔμαθε τὴν γλῶσσα τῶν Μάγιας, γράφει: «*Τὸ τρίτο τῆς γλώσσας τῶν Μάγιας εἶναι Ἑλληνικὰ: Ποιὸς ἔφερε τὴ γλῶσσα τοῦ Ὀμήρου στὴν Ἀμερικὴ; Ἡ ποιὸς δίδαξε τὴ γλῶσσα τῶν Μάγιας στοὺς Ἑλλήνες;*» (ἐνθ. ἀνωτ. 166).

Βέβαια οἱ Μάγιας δὲν μᾶς μάθανε Ἑλληνικά, ἀλλὰ ἡμεῖς τοὺς διδάξαμε τὴν γλῶσσα μας, ὅταν πῆγαμε ἐκεῖ.

Τὸ 1972 πρῶτος δημοσίευσε στὴν Ἑλλάδα σχετικὴ ἀνακοίνωση ὁ διδάκτωρ Πυρηνικὸς Μηχανικὸς Σταῦρος Δωρικὸς, ὅπου ἐδείκνυε μὲ συγκριτικοὺς πίνακες, ὅτι οἱ Μάγιας χρησιμοποιοῦσαν τὴν Γραμμικὴ Γραφὴ Α. Τὰ γραμμικὰ σημεῖα τῆς γραφῆς τῶν Μάγιας ταυτίζονται μὲ τὰ σημεῖα τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Α. Τοῦτο φαίνεται καὶ στὸν σχετικὸ πίνακα, ὅπου βλέπετε ἀπὸ ἀπλὴ ὁμοιότητα μέχρι ταυτότητα. Αὐτονόητο, ὅτι οἱ γλωσσολόγοι τοῦ κατεστημένου δὲν ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ θέμα.

Μετὰ ἀπὸ διεξοδικὴ ἀνάλυση ὁ Δρ Σταῦρος Δωρικὸς συνοψίζει:

«*Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι καταπληκτικόν: Ἡ γραφὴ Μάγια χρησιμοποιεῖ Μινωικὰ σύμβολα καὶ μάλιστα ἡ συμφωνία εἶναι τόσον τελεία — μέχρι τῆς τελευταίας λεπτομερείας —, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ γραφὴ τῶν Μάγια ἦτο ἐν*

Ἀποψη μιᾶς ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πλατεῖες τῆς μεξικανικῆς μεγαλοπόλεως Γκουανταλαχάρα: Φέρει τὴν ὀνομασίαν «Πλατεῖα Ἀθηνᾶς». Στὸ κέντρο τῆς δεσπόζει τὸ ἄγαλμα τῆς ἑλληνικῆς θεᾶς τῆς Σοφίας.

τῇ κυριολεξίᾳ ἡ ἀρχαία Κρητικὴ γραφή, ἡ ὁποία ἔφθασε εἰς τὴν νέαν Ἑπειρον ἀπὸ τὴν μεγαλόνησόν μας. Οἰαδήποτε ἄλλη ἐξήγησις θὰ ἦτο ἀκατανόητος, διότι ἀποκλείεται μία γραφή, ἡ ὁποία χρησιμοποιοῖ τόσον σύνθετα σημεῖα, νὰ ἔχη δημιουργηθῇ ταυτοχρόνως εἰς δύο μέρη τοῦ κόσμου, ἀπέχοντα τόσον πολὺ τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἄν ἡ συμφωνία τῶν δύο ἀλφαβητῶν περιορίζετο μόνον εἰς τὰ στοιχειώδη σημεῖα, ὅπως ὁ κύκλος, ὁ σταυρός, ἡ χεὶρ, ὁ ὀφθαλμός καὶ ἄλλα παρόμοια, τοῦτο δὲν θὰ ἤρκει διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν καταγωγὴν. Ὅμως ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὰ δύο ἀλφάβητα ὑπάρχουν συμβολικὰ σημεῖα τόσον ἀφηρημένα, ὥστε νὰ ἀδυνατοῦμε νὰ ἐννοήσωμεν ἀπὸ ποίαν εἰκόνα προέρχονται. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὰ ἀλφάβητα Μάγια καὶ Μινωικὸν συμφωνοῦν, πρᾶγμα μὴ δυνάμενον νὰ ἐξηγηθῇ, εἰ μὴ μόνον διὰ μιᾶς σχέσεως ἐξαρτήσεως τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο».

Καὶ στὸ τέλος μετὰ ἀπὸ συλλογισμοὺς προσδιορίζει τὸν πιθανὸ χρόνον μεταδόσεως τῆς Κρητικῆς γραφῆς στοὺς Μάγιας:

«Διευκλὲς, ἡ εἰσαγωγή τῆς ἀρχαίας ἰδεογραφικῆς Μινωικῆς γραφῆς εἰς τὸν Νέον Κόσμον ἐγένετο κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τῆς δευτέρας π.Χ. χιλιετηρίδος...» (ἐνθ' ὀνότ.).

Πάντως καὶ ἀπὸ ἄλλας πλευρὰς ἡ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ὀρατὴ στοὺς Μάγιας. Ἀπὸ ποῦ καὶ ὡς ποῦ ὁ γεωργικὸς αὐτὸς λαὸς κατεσκεύασε ἀστεροσκοπεῖα; ἢ στάδια, ποῦ εἶναι σὰν τὰ Ἑλληνικὰ μὲ ἀσήμαντη διαφορὰ στὴν διάστασιν (197 μ. ἀντὶ 192); Ἡ ζωγραφικὴ, ἡ γλυπτικὴ, ἡ ὑφαντουργία; Ὅλα Ἑλληνικὰ καὶ συγκεκριμένα Μινωικὰ καὶ Μυκηναϊκὰ. Φυσικὰ οἱ ναοὶ μὲ τοὺς μονολιθικοὺς κίονες, ποὺ ζυγίζουν 25 τόννους, δὲν μπορεῖ νὰ κτίσθῃκαν μέσα στὴν ζούγκλα ἀπὸ ἰθαγενεῖς γεωργοὺς. Διότι ἀπαιτοῦσαν ἀρχιτεκτονικὰς, γεωμετρικὰς γνώσεις καὶ ὅπωςδὴποτε ὑψηλὴ τεχνολογία.

Προφανῶς οἱ Ἕλληνες ποὺ μετέβησαν ἐκεῖ ἀφομοιώθηκαν μὲ τοὺς ἐγχωρίους κατοίκους καὶ χαθῆκανε. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκυβέρνησαν τοὺς Μάγιας, διότι

«οἱ Ἴσπανοὶ κατακτηταὶ μᾶς ἐδιηγέθησαν, ὅτι ἡ μεγάλη αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια τοῦ Περου, ἡ ὁποία εἶχεν ὅλα τὰ πλέον ὑψηλὰ ἀξιώματα, ὠμίλει μίαν ἰδιαιτέραν γλῶσσαν, ἀκατανόητον τόσον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς διερμηνεῖς. Μήπως ἄραγε αὕτη ἦτο ἡ ἀρχαία κρητικὴ γλῶσσα;» (ἔνθ. ἀνωτ).

Ἀλλὰ γνώριζαν πράγματι οἱ ἈρχαιοἝλληνες τὴν Ἀμερικὴ; Ὅπως δὲ ποτε ναί. Ὑπάρχουν τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, καὶ προπαντὸς ἔχουμε τὴν ἀπόδειξη ἀναμφισβήτητων κειμένων, ποὺ στὴν ἀρχαιότητα μιλοῦν γιὰ τὴν Ἀμερικὴ. Εἰδικώτερα: Ὁ Δίων ὁ Προυσαεὺς (*Περὶ Βασιλείας* Δ,159,R), ποὺ διέσωσε τὴν συνομιλίαν Ἀλεξάνδρου-Διογένους, μᾶς λέγει ὅτι ὁ κυνικὸς φιλόσοφος ὀμιλεῖ γιὰ μίαν ἥπειρον, ποὺ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς Ἀσίας καὶ στὴν ὁποίαν πηγαίνεις, ἀφοῦ διασχίσῃς τὸν Ὠκεανόν: *«μείζω τῆς Ἀσίας ἥπειρον, τὸν Ὠκεανόν διανηξάμενος»*. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα στοιχεῖα, ποὺ ὅμως δέν εἶναι τοῦ παρόντος. Τώρα, μετὰ τὴν διαπίστωση τῆς ταυτότητος Γραμμικῆς Γραφῆς Α καὶ γραφῆς τῶν Μάγιας προέχει ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς Γραμμικῆς Α. Ἡ ἀνάγνωσή της θὰ ἀποτελέσῃ μέγιστη προσφορά στὸν Ἕλληνισμό. Πρέπει λοιπὸν πρῶτιστα τὸ Ἑλληνικὸ κράτος καὶ τὰ Ἑλληνικά πανεπιστήμια νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ θέμα. Σχετικὰ ἔστειλα τὴν παρακάτω συστημένη ἐπιστολὴ (4446/15-9-87) στὴν Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν κυρίαν Μ. Μερκούρη:

«Ἀπευθύνομαι σὲ σᾶς λόγῳ ἀρμοδιότητος, διὰ νὰ σᾶς προτείνω νὰ χρηματοδοτήσετε τὴν ἔρευναν πρὸς ἀποκρυπτογράφησιν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Α. Ὅπως θὰ σᾶς πληροφορήσουν οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς τῆς γραφῆς ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν ἀνθρώπινον πολιτισμὸν καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν Ἑλλάδα.

»Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου ἀρχιτέκτονος Μ. Βέντρις τὸ 1953 καταβάλλεται ἔντονος προσπάθεια ἀποκρυπτογραφήσεως καὶ τῆς ἐπίσης ἀγνώστου ἄλλης Ἑλληνικῆς Γραμμικῆς Γραφῆς. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπιχορηγοῦνται πανεπιστήμια, ἀκόμη καὶ μεμονωμένοι ἐρευνηταὶ πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Ὀλιβερὰν ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ Ἑλλάς, ὅπου τὸ κράτος δέν χρηματοδοτεῖ αὐτὴν τὴν προσπάθειαν.

»Προσωπικῶς δέν ἔχω τὴν ἰκανότητα ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἄν ὅμως σᾶς ἐνδιαφέρῃ, δύναμαι νὰ ὑποδείξω εἰς τὸ Ὑπουργεῖόν σας ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται ἐπὶ τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Α.

Μετὰ τιμῆς»

Οὔτε καὶ ποὺ καταδέχθηκε νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ... οὔτε καὶ ποὺ περίμενα νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΥΡΟΣ

Ἡ ἐλληνικὴ ἐπιχείρηση τοῦ 2000: Παιδεία καὶ ἀνάπτυξη τῶν στελεχῶν

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι βασισμένο στὸ συνέδριο, ποὺ ὀργάνωσε πρόσφατα ἡ Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων μὲ θέμα «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιχείρηση τοῦ 2000: Παιδεία καὶ Ἀνάπτυξη στελεχῶν».

Πιστεύω, οἱ διαπιστώσεις καὶ τὰ συμπεράσματα ποὺ ἐκτίθενται κατωτέρω ἴσως νὰ ἐξηγοῦν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν φυγὴ τῶν στελεχῶν τῆς χώρας πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, φαινόμενο ποὺ στίς μέρες μας ἔχει πάρει ἐνδημικὲς διαστάσεις.

Ἐξετάζοντας τὸ θέμα τῆς παιδείας καὶ ἀνάπτυξης στελεχῶν θὰ ἀναφερθῶ πρῶτα σὲ μερικὲς γενικὲς διαπιστώσεις καὶ μετὰ σὲ διαπιστώσεις ποὺ ἀφοροῦν στὸ τρίπτυχο:

- Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα,
- Ἐπιχειρήσεις,
- Πολιτεία.

Ὁ Δημήτρης Μαῦρος σπούδασε Οἰκονομικὰ καὶ Πολιτικὲς Ἐπιστῆμες στὸ Brandeis University τῆς Βοστώνης, Διοίκηση Ἐπιχειρήσεων καὶ Μάρκετινγκ στὸ City College τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ εἰδικεύτηκε στὴν Οἰκονομετρία στὸ City University τῆς Νέας Ὑόρκης.

Στὴν ἀρχὴ τῆς καριέρας του ἐργάσθηκε σὰν Εἰδικὸς Ἑρευνητὴς στὸ Na-

tional Bureau of Economic Research τῶν ΗΠΑ καὶ σὰν Λέκτωρ στὸ Baruch College τοῦ C. Univ. τῆς Νέας Ὑόρκης.

Γυρίζοντας στὴν Ἑλλάδα ἀνέπτυξε ἐπιχειρηματικὲς δραστηριότητες καὶ εἶναι συνιδρυτὴς τῶν ἐταιρειῶν: PRC-Management Consultants, MRB Hellas, 3C καὶ Spot/Thompson, τῆς ὁποίας εἶναι Γενικὸς Διευθυντὴς.

Τέλος ὁ Δημήτρης Μαῦρος εἶναι Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Διοίκησης Ἐπιχειρήσεων, Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Διαφημιστικῶν Ἑταιριῶν Ἑλλάδος καὶ μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἑλληνο-Βρετανικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Ἐπίσης εἶναι μέλος τῶν American Economic Association, Market Research Society (England), F-somar καὶ American Hellenic Chamber of Commerce.

Στην συνεργασία τῶν τριῶν αὐτῶν παραγόντων πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴ λύση στὸ πρόβλημα τῆς φυγῆς τῶν πρὸ ἱκανῶν μυαλῶν τῆς Ἑλλάδας.

Ι. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ — ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α. Γενικὲς Διαπιστώσεις

1. Εἶναι κρίσιμος ὁ ρόλος τῶν στελεχῶν («μάνατζερς») γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ κοινωνικὴ πρόοδο τῆς χώρας.

2. Τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα καὶ τὸ κοινωνικοοικονομικὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας δὲν παράγουν σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ (ποσοτικὰ καὶ ἰδίως ποιοτικὰ) στελέχη, ποὺ νὰ μπορέσουν νὰ παίξουν αὐτὸ τὸ ρόλο.

3. Εἶναι ἀνάγκη, μετὰ ἀπὸ εὐρεῖα συζήτηση καὶ προβληματισμό, νὰ διαμορφωθεῖ ἓνα κατάλληλο γιὰ τὴν Ἑλλάδα σύστημα ἐκπαίδευσης καὶ ἐπιμόρφωσης στὸ «μάνατζμεντ» προσαρμοσμένο στὶς ἰδιαιτερότητες τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ στὶς ἀνάγκες τῆς διεθνοποιημένης ἀγορᾶς.

4. Τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ σὲ ἄλλες χώρες τοῦ κόσμου ὑπάρχει κάποια ἀμοιβαία δυσπιστία μετὰξὺ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κόσμου τῆς ἐπιστήμης τοῦ μάνατζμεντ καὶ ἐκείνου τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, δηλαδὴ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κόσμου. Στὴ χώρα μας λείπει καὶ ἡ συνεργασία μετὰξὺ Α.Ε.Ι. καὶ ἐπιχειρήσεων.

5. Οἱ κύριοι παράγοντες ποὺ ἐπηρεάζουν τὴν ἑλλιπῆ δημιουργία νέων στελεχῶν εἶναι:

- α) Ἡ κατάσταση στὴν παιδεία, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν σχεδὸν παντελῆ ἔλλειψη οἰκονομικῆς μόρφωσης στὰ σχολεῖα καὶ τελειώνει μὲ τὴν τριτοβάθμια ἐκπαίδευση, ποὺ δὲν καλλιεργεῖ ὀλοκληρωμένους ἀνθρώπους.
- β) Ἡ καθυστερημένη νοοτροπία καὶ κλίμα μέσα στὴν ἐπιχείρηση τόσο τοῦ ἰδιωτικοῦ ὅσο καὶ τοῦ δημόσιου τομέα.
- γ) Ἡ σημαντικὴ παρεμβατικότητα τοῦ Κράτους.

6. Ὑπάρχει ἀνάγκη προσέγγισης τῆς ἐπιχειρηματικότητας καὶ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ «μάνατζμεντ».

Β. Διαπιστώσεις ὡς πρὸς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα

1. Τὰ Α.Ε.Ι. παρουσιάζουν τὶς ἐξῆς ἀδυναμίες:

α) Ἐνδογενεῖς ἀδυναμίες:

- Ἑλλειψη ὑποδομῆς στὶς ἀνθρώπινες ἐπιστῆμες καὶ ἀξίες.
- Ἑλλείψεις στὴν γενικὴ παιδεία, ποὺ βοηθᾷ στὴν ἀνάπτυξη ἱκανοτήτων στὴν ἐπικοινωνία καὶ τὸ διάλογο, τὴν συνεργασία καὶ τὴν ὁμαδικὴ ἐργασία, τὸν σεβασμὸ σὲ ἄτομα καὶ θεσμούς.
- Ἐμφαση στὸν ἐπαγγελματικὸ κυρίως προσανατολισμό.
- Ἀνεπάρκεια πολλῶν Καθηγητῶν ποὺ διδάσκουν «μάνατζμεντ» λόγῳ ἑλλείψεως προσωπικῆς ἐμπειρίας στὴν πολὺπλοκη πραγματικότητα τῆς ἐπιχειρηματικῆς ζωῆς.
- Ἀνεπάρκεια πανεπιστημιακῶν συγγραμμάτων καὶ βοηθητικῶν βιβλίων.

- Ἑλλειπὴς προσανατολισμὸς τῶν προγραμμάτων σπουδῶν πρὸς τὸ διεθνὲς «μάναντζμεντ».
- Ἀπρόσωπη γενικὰ σχέση μετὰξὺ διδασκόντων καὶ διδασκομένων.

β) Ἐξωγενεῖς ἀδυναμίες:

- Περιορισμένες πιστώσεις γιὰ τὴν Παιδεία, ποὺ καθηλώνουν τοὺς μισθοὺς τῶν καθηγητῶν σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα, καθιστοῦν δύσκολη τὴν προσέλκυση καθηγητῶν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, μειώνουν τὴν εὐχέρεια συνεχοῦς ἐπαγγελματικῆς ἀνανέωσης τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν συγγραμμάτων, καθιστοῦν πτωχὴ τὴν ὑποδομὴ τῶν Α.Ε.Ι., τόσο γιὰ τοὺς διδάσκοντες ὅσο καὶ γιὰ τοὺς διδασκόμενους καὶ ἑλλειπὴ τὴ σχέση ἀριθμοῦ καθηγητῶν πρὸς ἀριθμὸ φοιτητῶν.
 - Περιορισμένη παρακολούθηση τῶν μαθημάτων ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς καὶ παροχὴ γνώσεων ἀπὸ ἓνα μόνον σύγγραμμα.
 - Περιορισμένη ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία σπουδαστῶν καὶ καθηγητῶν καὶ ἀπεριορίστη χρονικὴ διάρκεια σπουδῶν.
 - Στέρηση ἀπὸ τὶς σχολὲς τῆς ἐλευθερίας ἐπιλογῆς σπουδαστῶν.
 - Στέρηση ἀπὸ τοὺς σπουδαστὲς τῆς ἐλευθερίας ἐπιλογῆς ἐιδικότητος καὶ καθηγητῶν.
 - Μὴ ἀπαγγίστρωση τῆς Παιδείας ἀπὸ πολιτικοὺς ἀνταγωνισμοὺς.
- Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὰ Α.Ε.Ι. ἔχουν μεταβληθεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ σὲ ἐξεταστικά κέντρα μαζικῆς παραγωγῆς πτυχίων.

Γ. Διαπιστώσεις ὡς πρὸς τὶς Ἐπιχειρήσεις

- Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τοῦ «μάναντζμεντ» τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας. Σὲ πολλὰς ἐπιχειρήσεις ἐπικρατοῦν ἀκόμη παλαιᾶς ἀντιλήψεως ὡς πρὸς τὸν τρόπο διοίκησης. Ὑπάρχει δηλαδὴ ἀκόμη συγκεντρωτισμὸς, αὐταρχικὸς τύπος διοίκησης, ἐσωστρέφεια καὶ ἑλλειψὴ διαφάνειας στοὺς στόχους, διαδικασίες καὶ στὶς σχέσεις ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐπιχείρησης.

Παρὰ τὶς μεμονωμένες καὶ μερικὲς φορὲς λαμπρὲς ἐξαιρέσεις, σὲ πολλὰς ἐπιχειρήσεις τὰ στελέχη (οἱ «μάναντζερς») εἶναι ἀκόμη ἐκτελεστικά ὄργανα, ποὺ δὲν συμμετέχουν δημιουργικὰ στὶς ἐπιχειρησιακὰς διαδικασίες. Ἡ συχνὰ μειωμένη ἐκχώρηση ἐξουσίας καὶ εὐθύνης πρὸς τὰ στελέχη μειώνει τὴν ἀποτελεσματικότητά τους περιορίζοντας τὴν δραστηριοποίησή τους στὴν ἐπίτευξη τῶν στόχων τῆς ἐταιρίας. Αὐτὸ ὀφείλεται τόσο στὴ νοοτροπία πολλῶν ἐπιχειρηματιῶν ὅσο καὶ στὴν ἑλλειψὴ γενικῆς μόρφωσης καὶ ἐξειδίκευσης ἀρκετῶν στελεχῶν. Ὁ φαῦλος αὐτὸς κύκλος πρέπει νὰ σπάσει. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ νοοτροπία ἀξιοποίησης τῶν στελεχῶν μὲ μόρφωση καὶ πτυχίον γιὰ ὅλες τὶς δουλειές, παρὰ μόνον γιὰ περιορισμένες (διευθυντικὰς) θέσεις.

- Ἡ κατάσταση στὶς δημόσιες ἐπιχειρήσεις εἶναι ἀκόμη χειρότερη λόγῳ τῶν ἀναχρονιστικῶν διαδικασιῶν ἀναδείξεως καὶ προωθήσεως τῶν στελεχῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐλέγχου τῆς ἀποδόσεώς τους. Ὑπάρχει καὶ ἐδῶ ἑλλειψὴ ὑψηλῆς γενικῆς μόρφωσης ἀλλὰ καὶ ἐξειδικευμένων γνώσεων ἐπὶ πλεον ὑπάρχει ἡ πολὺ ἀρνητικὴ ἐπίδραση τῆς μεθοδολογίας προσλήψεων μὲ τὴν ἑλλειψὴ ἀξιοκρατικῶν κριτηρίων. Γιὰ τὶς δημόσιες ἐπιχειρήσεις πρέπει νὰ προστεθεῖ ἡ μικρὴ πα-

ραμονή των ανωτάτων στελεχών (1-2 χρόνια συνήθως) στην ίδια θέση, με αποτέλεσμα την έλλειψη συνεχείας στο «μάνατζμεντ» και στη μακροχρόνια στρατηγική και προγραμματισμό. Παρατηρείται ακόμη ότι παρά την περίσσεια απασχολούμενων στις δημόσιες επιχειρήσεις υπάρχει έλλειψη καταρτισμένων στελεχών, που υπολογίστηκαν σε 10.000 περίπου άτομα (2.000 διευθυντικά και 8.000 εξειδικευμένα στελέχη).

Δ. Διαπιστώσεις ως προς την Πολιτεία

1. 'Η πολιτεία διακατέχεται από ηυξημένη παρεμβατική νοοτροπία, ή όποία εκδηλώνεται σε τρεις μορφές: Κράτος-έξουσία, Κράτος-επιχείρηση και Κράτος-ήγέτης των εργαζομένων.

— Με την πρώτη μορφή ή πολιτεία περιορίζει υπερβολικά την διαδικασία ανάπτυξης της πρωτοβουλίας των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα τη μείωση της αποδοτικότητάς τους.

— Με τη δεύτερη μορφή ή πολιτεία εκφεύγει, όπως είπώθηκε χαρακτηριστικά, από τό ρόλο του τιμονιέρη και αναμειγνύεται στην «κωπηλασία» της οικονομικής δραστηριότητας μπερδεύοντας έτσι τόν ρυθμό και επομένως μειώνοντας την συνολική απόδοση της οικονομίας.

— Με την τρίτη ιδιότητα αφαιρεί την δυνατότητα προόδου και εξέλιξης των στελεχών βάσει της ικανότητας, της προσωπικότητάς τους και της απόδοσής τους.

2. Στο θέμα της «ιδιωτικοποίησης» επισημαίνουμε, ότι ή γρήγορη ανάπτυξη της κυβερνητικής δραστηριότητας και ή αύξηση του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία, που άρχισε πριν 40 περίπου χρόνια, έχει δημιουργήσει σοβαρά έρωτηματικά σχετικά με τούς κατάλληλους ρόλους του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. 'Αναγνωρίζεται σήμερα και γίνεται ευρύτερα αποδεκτό, ότι ή υπερβολική κρατική παρέμβαση δυσχεραίνει ή ανακόπτει την οικονομική ανάπτυξη, περιορίζει ή μειώνει την παραγωγικότητα και κατεβάζει τό βιοτικό επίπεδο μιάς κοινωνίας.

'Η ιδιωτικοποίηση είναι μία στρατηγική για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της απόδοσης της εθνικής οικονομίας. Για ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων ή ιδιωτικοποίηση είναι σε θέση να μειώσει τό κόστος — για τό ίδιο ή καλύτερο επίπεδο ποιότητας — κατά 20-30%.

3. Πρέπει να πέσουν τὰ εμπόδια μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, να φύγουν οί προκαταλήψεις και οί δογματισμοί έτσι ώστε ή αποτελεσματικότητα να χαρακτηρίζει και την πολιτική των στελεχών του δημόσιου τομέα. Είναι σκόπιμο να δημιουργηθούν προϋποθέσεις εύκολης μετακίνησης στελεχών μεταξύ των δύο τομέων της οικονομίας.

4. "Όπως είπώθηκε και για την Παιδεία, έτσι και για την οικονομία πρέπει να τονίσω ότι οί κατευθυντήριες γραμμές της πρέπει να βγούν από τούς πολιτικούς ανταγωνισμούς, αφού ήδη γνωρίζουν όλοι σάν μέλη της ΕΟΚ τό οικονομικό περιβάλλον στο όποιο ζούμε και θα ζήσουμε, την ανάγκη δηλαδή για μεγαλύτερη παραγωγικότητα και αποτελεσματικότητα όλων μας, ατόμων και επιχειρήσεων, ιδιωτικού και δημόσιου τομέα μέσα στην ένιαία Ευρωπαϊκή 'Αγορά του 1992.

II. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Ὑπάρχει ἀνάγκη ἐνθάρρυνσης τῆς ἐλεύθερης σκέψης, τῆς καλύτερης ἐπικοινωνίας, τῆς ἀποδοχῆς εὐθυνῶν καὶ τῆς ἀνάληψης πρωτοβουλιῶν ἀπὸ ὅλους, δηλαδὴ διδάσκοντες καὶ διδασκόμενους στὰ Α.Ε.Ι., τὴν πολιτεία, τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης, τὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημόσιου τομέα, τὸν ἐπιχειρηματικὸ κόσμον καὶ τὰ στελέχη.

2. Ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη ἀποκομματικοποίησης τῶν ἐκπαιδευτικῶν θεμάτων καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν λειτουργία τῶν Α.Ε.Ι. στὰ χέρια τῶν διδασκόντων.

3. Πρέπει νὰ αὐξηθεῖ ἡ ἐπαφὴ καὶ ἡ συνεργασία μεταξὺ Α.Ε.Ι. καὶ ἐπιχειρήσεων. Συγκεκριμένα παραδείγματα ποὺ μποροῦν νὰ ἀναφερθοῦν εἶναι:

- Κοινὰ “projects” καὶ ἐκδηλώσεις.
- Συνεργασία στὴν κατάρτιση ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων καὶ καθιέρωση μικτῶν ἐκπαιδευτικῶν συμβουλίων.
- Συμμετοχὴ Συνδέσμου Ἑλληνικῶν Βιομηχανιῶν καὶ ἄλλων φορέων στὸ Συμβούλιο Ἀνωτάτης Παιδείας.
- Ἔργασία τῶν καθηγητῶν μέσα στὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ περιορισμένα διαστήματα, π.χ. ἓνα χρόνο.
- Ἔργασία τῶν σπουδαστῶν μέσα στὶς ἐπιχειρήσεις μὲ μερικὴ ἢ καὶ ὀλικὴ ἀπασχόληση.
- Ἀνάληψη ἐρευνητικῶν προγραμμάτων ἀπὸ καθηγητὲς γιὰ λογαριασμὸ ἐπιχειρήσεων.
- Παροχὴ συμβουλευτικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν καθηγητῶν πρὸς τὶς ἐπιχειρήσεις.
- Δημιουργία μικτῶν ἐταιρειῶν ἐπιστημονικῆς βάσης γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας.

4. Θεωρῶ ἀναγκαία τὴν αὐξηση τῆς δαπάνης γιὰ τὴν ἐκπαίδευση ἀπὸ τὶς ἐπιχειρήσεις.

5. Εἶναι πολὺ σημαντικὸ νὰ ἐκσυγχρονισθοῦν τὰ συγκεκριμένα προγράμματα τοῦ «μάνατζμεντ». Εἰδικώτερα:

- Νὰ ἐφαρμοστοῦν σὲ εὐρύτερη κλίμακα τὰ σύγχρονα συστήματα καὶ μέσα ἐκπαίδευσης, ὅπως τὰ “case studies”, οἱ ὁμαδικὲς ἐργασίες, ἡ χρῆση ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν καὶ ὁπτικοακουστικῶν μέσων κ.ἄ.

6. Πρέπει νὰ τροποποιηθοῦν οἱ προϋποθέσεις καὶ οἱ ὅροι σπουδῶν, δηλαδή:

- Καθορισμὸς χρονικοῦ ὁρίου σπουδῶν.
- Αὐστηρὲς εἰσαγωγικὲς καὶ τελικὲς ἐξετάσεις ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς σχολές, ἄσχετα μὲ τυχὸν γενικὲς ἐξετάσεις.
- Εὐχέρεια ἐκλογῆς ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς τῆς σχολῆς ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ παρακολουθήσουν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση βέβαια ἐξετάσεων.
- Εὐχέρεια ἐπιλογῆς ἀπὸ τὶς σχολές τῶν φοιτητῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ κάνουν δεκτοὺς, μὲ διαφανεῖς βέβαια διαδικασίες.

7. Χρειάζεται ἡ ἀνεξαρτητοποίηση τῶν Σχολῶν Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ παροχὴ σ’ αὐτὲς τῆς δυνατότητας ἀντλήσεως πόρων καὶ ἀπ’ εὐθείας. Ἀκόμη ἡ δημιουργία ἐνὸς ἢ καὶ περισσοτέρων “Post Experience Business Schools” σὲ συνεργασία μὲ ἐπιχειρήσεις ἢ καὶ μὲ ὑπάρχοντες ὀργανισμοὺς, ὅπως π.χ. τὸ ΚΕ&ΕΜ.

8. Ἀπαραίτητη θεωρεῖται ἡ ἐνθάρρυνση τῆς τεχνολογικῆς ἔρευνας μὲ κάθε τρόπο καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν συνεργασία Α.Ε.Ι. καὶ ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ ἡ χρησιμοποίηση κονδυλίων τῆς Ε.Ο.Κ. εὐρύτερα ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸ τομέα.

9. Ὅπως ἐπίσης ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ἐνθάρρυνση τῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ στελεχῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημόσιου τομέα καὶ ἡ διευκόλυνση τῆς διακίνησης τῶν στελεχῶν ἀπὸ τὸν ἓνα τομέα στὸν ἄλλο.

Σχετικὰ μὲ τὸν δημόσιο τομέα, πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ καὶ νὰ ἐφαρμοσθεῖ ἡ πολιτικὴ τῆς ἰδιωτικοποίησης σὲ λειτουργίες καὶ ὑπηρεσίες ἐργολαβικά, ὅπου αὐτὸ προσιδιάζει.

10. Καὶ τέλος νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἀξιοκρατικὰ κριτήρια πρόσληψης, ἐξέλιξης καὶ ἀμοιβῶν στὸν δημόσιο τομέα καὶ ἡ ἀνάπτυξη ὀρθολογικώτερων συστημάτων ἐξέλιξης καὶ ἀμοιβῶν στὸν ἰδιωτικὸ τομέα.

Ν. ΚΕΧΑΓΙΑΣ — ΝΑΙΘΩΝΑΣ

Περικλέους Ἀντεπιτάφιος

*Τὸν ψεύτικο μανδύα πού φοροῦσες
τῆς ἠθικῆς, ὦ, φεῦ, πολιτικῆς,
σοῦ πῆραν οἱ Πανδῶρες πού φιλοῦσες
καὶ φάνηκε ἡ γύμνια τῆς ψυχῆς.*

*Καὶ σ' εἶδαν καὶ φρυάξαν οἱ ἀνθρῶποι,
ὡς μάθαν πῶς Ἑλλάδας πυλωροὶ
γιά Ἀσπασίας τῇ λυγρῇ μετώπῃ
γενῆκαν Χαρωνείου θυρωροί.*

*Ἐπεὶ θεσμῶν ἐγένου ἀνοικτίρμων,
τῇ δ' Ἀρετῇ ἔχεις σατυρικῶς,
οὐκ ἔστι σοι Ἀκεστορίς, ὦ τλήμων,
λαὸς γὰρ λαιδωρεῖ σε δηκτικῶς!..*

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Ι. Ἐκπύρωσις

«Οἱ ἄνθρωποι», ἔλεγον οἱ στωικοὶ φιλόσοφοι, «πρέπει νὰ μάχονται συνεχῶς, μέχρι νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἡ κυριαρχία τοῦ Λόγου στὸν κόσμον καταπνίγοντας ὅλες τίς ἄλογες παρορμήσεις τοῦ πάθους καὶ συμμορφώνοντας τὴν δική τους στάση, τὴν συμπεριφορὰ, μὲ τὸ μεγάλο παγκόσμιον νόμον ποὺ κυβερνᾷ τὸ σύμπαν». «Ἐχει εἰπωθεῖ», ἔλεγε ἐξ ἄλλου ὁ Γοργίας», ὅτι ὁ τελειότερος ἄνθρωπος ἐμποδίζεται ἀπ' τὸν ἀσθενέστερον. Ἀλλὰ ὁ ἀσθενέστερος θὰ ἔπρεπε ὑπὸ τοῦ τελειότερου νὰ διοικῆται καὶ νὰ ὁδηγῆται· καὶ τὸ μὲν τελειότερον νὰ ἡγῆται τὸ δὲ ἀσθενέστερον νὰ ἀκολουθῇ».

Ἦδη εἵμαστε μάρτυρες τῆς συμφορᾶς ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ «Λόγου» καὶ τὴν ἀνοδοτὴν ἡγεσία τῶν λαῶν τῶν κατωτέρων πνευματικῶς ἀνθρώπων, ποὺ συμμορφώνονται στίς ἄλογες παρορμήσεις τοῦ πάθους. Αὐτὸ εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸν μεγάλο παγκόσμιον νόμον ποὺ κυβερνᾷ τὸ σύμπαν. Συμπεραίνοντες ἀπὸ τὰ πρὶν καὶ τωρινὰ τὰ ἐπακόλουθα μποροῦμε νὰ καταλήξουμε ὅτι τὰ ἐπερχόμενα συμβάντα, ὅποια κι' ἂν εἶναι, θὰ παρασύρουν τὴν καταστροφή καὶ τοὺς ὕβριστὲς τοῦ λόγου καὶ τῆς φυσικῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας, δηλαδὴ αὐτοὺς ποὺ ὀνομάζουμε ἐξουσιαστὲς. Ἐξουσιαστὲς σήμερα εἶναι ὅλοι οἱ προπορευόμενοι παρανοϊκοὶ καὶ ἀνίκανοι καὶ οἱ παρατρεχάμενοι ἐκμεταλλευτὲς τῆς ἐξουσίας. Αὐτοὶ εἶναι καὶ ὁ λόγος ποὺ κατελήφθη ἡ κοινωνικὴ μας ζωὴ ἀπ' τὴν ὕβριστικὴ παρουσία τῶσων ἀνίκανων στὴν πολιτικὴ σκηνὴ τῶν λαῶν. Αὐτὰ τὰ «τσιράκια» ἐπιδεινώνουν καὶ ἐπιταχύνουν τὴν πτώση. Βεβαίως ἡ πτώση αὐτὴ θὰ παρασύρῃ ἐνδεχομένως καὶ τὴν ἀνθρωπότητα σὲ μιὰ μεγάλη καταστροφή.

Καὶ λοιπόν; Μήπως δὲν εἶναι ἀξία αὐτῆς τῆς καταστροφῆς; Ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ καὶ ἀπάντησις στοὺς καλοκαθισμένους ἐξουσιαστὲς καὶ στὰ «τέκνα αὐτῶν», εἶναι ὅτι ἡ καταστροφή θὰ παρασύρῃ καὶ τοὺς ἰδίους. Οἱ αὐτοκρατορίες τῆς ἀπληστίας καὶ τῶν «ισμῶν» θὰ διαλυθοῦν καὶ οἱ πρωτεργάτες δὲν θὰ διασωθοῦν, ἔστω κι' ἂν χυθοῦν σὲ «ἀμπρί» στὸ βάθος τῆς γῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ζῶον ἄγριο σαρκοβόρο καὶ ἡ ἄμυνα θὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ αἱματοκυλισθῇ. Ἀς μὴ χαμογελοῦν λοιπόν, προστατευμένοι ἀπὸ τὴν δημόσια καὶ ἰδιωτικὴ ἀσφάλεια ποὺ πληρῶνουν. Ἡ ἔλλειψη τῆς «αἰδοῦς» καὶ τῆς «δίκης» ὁδηγοῦν καὶ αὐτοὺς πρὸς τὸ τέλος.

Ἀς προσέξουμε ὅμως τὴν «φωνὴ τῶν καιρῶν». Ἡ ἐξουσιαστικὴ φωνή, μαυλιστικὴ ὅπως αὕτὴ τῶν μαστροπῶν, περνάει μέσ' ἀπ' τοὺς αὐλοὺς τῶν μέσων μαζικῆς «ἐνημέρωσης» καὶ σκορπίζεται ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἡ ὁπτικο-ἀκουστικὴ εἰκόνα ἔτσι γίνεται μιὰ «ἀλήθεια». Κανεὶς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἐλέγξῃ τίς διαδικασίες ποὺ τὴν σύνθεσαν. Αὐτὸ ἰσχύει γιὰ ὅλους τοὺς μηχανισμοὺς «ἐνημέρωσης» τῶν λαῶν. Οἱ ἀνταγωνιζόμενοι ἐξουσιαστὲς κατασκευάζουν συνεχῶς «σενάρια» καὶ τὸ παγιδευμένο στὰ σενάρια ἄτομον δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ συλλάβῃ τὰ «δρώμενα» κατὰ τὸ πετσόκομμα τῆς ταινίας στὴ μοβιόλα (στὴν μηχανὴ ἀνασύνθεσις τοῦ θέματος, ὥστε νὰ βγῇ τὸ ἐπιθυμητὸ συμπέρασμα). Σταθῇτε λοιπόν ψυχραῖμοι μπροστὰ στίς «στημένες ἀλήθειες», καὶ ἂν δὲν μπορῆτε, κλείστε τὴν τηλεόρασή σας! Ἡ ἀλήθεια, πρέπει αὐτὸ νὰ μᾶς γίνῃ συνειδηση, δὲν εἶναι ποτὲ προϊόν τῆς πνευματικῆς παρακμῆς, τῆς ὑποκολτούρας. Καὶ ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ ἔχει καταπλακωθῇ καὶ θὰ παύσῃ νὰ ἀναπνέῃ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ ἔντυπου ποὺ στηρίζει τὴν ὑποκολτούρα. Ἐτσι καὶ στὸ βιβλίον συνεχίζεται ἔντεχνα ἡ φωνὴ τοῦ ἐξουσιαστή ἀφέντη. Ἐκατομμύρια βιβλία σ' ὅλη τὴ γῆ «πνευματικῶν διασημοτήτων» προσκαλοῦν τοὺς νέους μὲ τοὺς μαυλιστικὰ μηνύματα τῆς παρακμῆς. Ἐτσι ὁ νέος φθάνει κάποτε ἢ στὴν ἔνταξη καὶ τὴν μεταβολὴ τοῦ σὲ «τσιράκι» ἢ στὴν ἀπόρριψη καὶ τὴν εἰσοδὸ τοῦ στὸ ἀντίπαλον ρεῦμα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον ρεῦμα μὲ τὸν ἴδιον τρόπο λειτουργεῖ.

Τότε; Τότε ἐπέρχεται ἡ ἡ ἀδιαφορία ἡ ἡ ἀπογοήτευση ἡ ἡ ἄνευ θέσεως σύγκρουση (καὶ βεβαίως τελικὰ ἡ παροχή κάποιας δικαιολογίας γιὰ τὰ κατεστημένα!). Καὶ στὸ βιβλίο λοιπὸν —κυρίως σ' αὐτὸ— χρειάζεται προσοχή. Τὰ δηλητηριώδη προϊόντα ποὺ προσφέρει ἡ «ὑποκοιλούρα», ὄργανο πληρωμένο μὲ πολλοὺς τρόπους ἀπ' τὴν ἐξουσία, δὲν ἀποκαλύπτουν τίποτα. Εἶναι κατασκευασμένα μὲ τὸ γνωστὸ τρόπο τοῦ ἀλληλοδανεισμοῦ, δηλαδή «τὰ βιβλία κατασκευάζουν βιβλία». Τίποτα καινούργιο δὲν προσφέρουν, ἀπλῶς δικαιολογοῦν τοὺς τίτλους, τίς ἐπωμίδες στὴν «ιεραρχία» τῆς ἐξουσίας. Ἔτσι τὰ τυπωμένα κυκλώματα ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἀποδειχθοῦν ὡς ἡ καλύτερη μέθοδος ἀποχαυνώσεως τῶν νέων. Καταγγέλλω τὴν ἀφασία ποὺ ἀρχίζουν νὰ ἐπιδιώκουν ἀνακηρύσσοντας μερικὰ «μειράκια» σὲ σοφοὺς. Ἡ γλῶσσα θὰ πάψῃ νὰ εἶναι τὸ ἐρέθισμα τοῦ λογισμοῦ καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς καταστροφῆς στὸν πλανήτη μας πολὺ πρὶν τὴν ὥρα του.

II. Ὡς ξανασκεφθοῦμε σὰν τοὺς παπποῦδες μας

Θὰ ἔλεγα ἀποφθεγματικὰ κάτι, πολὺ ἄλλωστε γνωστὸ: ὅτι ἡ νεότης πάντοτε ἐκφράζεται ὀρμητικὰ. Ἡ διαπίστωση αὕτη δὲν ἀναφέρεται σὲ κάποια «ποσότητα» ἢ «ποιότητα» κοινὴ σ' ὅλους τοὺς νέους, ἀλλὰ εἶναι ὑπόθεση προσωπικὴ γιὰ τὸν καθέναν νεό ἢ νέα. Αὐτὴ ὅμως ἡ δύναμη, ἡ ὁρμή, ἡ ἐξοδος ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ κύκλου, ἡ ῥοπὴ πρὸς τὴν γνώση τοῦ κόσμου, πρὸς τὸ φῶς, συναντᾷ σήμερα τὰ ἀδιέξοδα στὸ χῶρο τοῦ προσωπικοῦ τους γίγνεσθαι, ἐντὸς φυσικὰ τοῦ κοινωνικοῦ ἢ οἰκουμενικοῦ ἀνθρώπινου χώρου, τὰ ὁποῖα ὀφείλονται στὴν ἀνικανότητα πλέον τῆς πολιτικῆς σκέψης νὰ τοὺς βγάλῃ μέσα ἀπ' τὸν στρόβιλο τῆς ἐξουσιαστικῆς παράνοιας καὶ νὰ ὑποδείξῃ τίς φυσικὲς ἀρχές ποὺ μπορεῖ αὐτὲς καὶ μόνο νὰ ἐπαναφέρουν τὴν λογικὴ καὶ τὴν ροϊκότητα στὴ ζωὴ ὅλων τῶν νέων στὸν πλανήτη μας. Ἔτσι ἡ ὁρμή, ἀνεξάρτητα πόση δύναμη ἔχει, θὰ ἀνακοπῇ στὸ ἐκάστοτε προσωπικὸ ὄριο τοῦ κάθε νέου καὶ θὰ δημιουργήσῃ στρόβιλο, μὲ ἀποτέλεσμα τίς «πληγές» ἢ τὴν ἐξόντωση. Ὁ νέος ἢ ἡ νέα ποὺ θὰ ἀνακοπῇ χωρὶς διέξοδο καὶ θὰ στροβιλισθοῦν ἐγκαταλείπουν σιγὰ σιγὰ τὸν ἀγῶνα ὁ καθένας στὸ χρόνο τοῦ προσωπικοῦ του ὁρίου καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτήρα του. Τὰ μαντριά τοὺς περιμένουν μ' ὀρθάνοιχτες πόρτες.

Τί σημαίνουν ὅμως ὅλα αὐτά; Πόσο εὐθύνη ἔχουμε ὅλοι στὴ δημιουργία στροβίλων; Ἡ θέση ἀπ' τὴν ὁποία πρέπει ν' ἀρχίσῃ νὰ ἐξετάζεται ἡ φοβερὴ αὕτη «παράλλαξις», ὡς ἱατρικὸς ὅρος, εἶναι ἡ οἰκογένεια. Ἐσὺ, ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα, ποὺ δίνεις τὰ πρῶτα διδάγματα στὸ παιδί· ἐσὺ πρέπει νὰ καταλάβῃς ὅτι ἀπ' τὸν δικό σου τρόπο ζωῆς ἐξαρτῶνται οἱ νέοι. Naί, οἱ νέοι καὶ ὄχι μόνο τὰ δικά σου παιδιά.

Πῶς διάβολο καταντήσαμε νὰ βλέπουμε τόση ζετισπωσιὰ μπροστὰ στὰ μάτια μας καὶ νὰ μὴν ξεσηκωνόμαστε; Πῶς ἀφήσαμε νὰ μᾶς πάρῃ ὁ κατήφορος τῆς δῆθεν νέας τάξεως τῶν πραγμάτων καὶ ἀνοίξαμε τίς πόρτες στὰ πάθη καὶ στὸ ἐγκλημα; Θὰ καταλάβουν κάποια στιγμή οἱ συμμετέχοντες στίς κυβερνήσεις, γονεῖς παιδιῶν καὶ αὐτοί, ὅτι κανένας δὲν θὰ γλυτώσῃ, ἐάν δὲν κινηθοῦμε ἀμέσως πρὸς ἀντιμετώπισιν ὧων συμβαίνουν γύρω μας; Χρειάζεται φιλοσοφία, γιὰ νὰ ληφθοῦν δρακόντεια μέτρα ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν μας; Ἐάν ὁ καθένας στὸ καλύβι του, στὸ σύνορό του μέσα παλέψῃ σκληρὰ, τότε τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἔρθῃ γρήγορα. Οἱ ταγοὶ (ἀλήθεια τί ἔγιναν οἱ ταγοὶ στὸν τόπο αὐτόν, μήπως κανεῖς ξέρεῖ ποῦ λουφάζουν;), ἐσὺ δηλαδή ποὺ μπορεῖς νὰ μιλήσῃς μὲ τὸν διπλανό σου, μὲ τοὺς γονεῖς τοῦ συμμαθητῆ τῶν παιδιῶν σου, ξεκίνα, μὴ περιμένῃς ἀπὸ πουθενὰ βοήθεια! Ξεκίνα καὶ σπρῶξε καὶ τὸν ἄλλο νὰ κἀνὲν τὸ ἴδιο. Ὡς πάψουμε νὰ μιᾶμε γιὰ συμφέροντα καὶ κατανάλωση καὶ ἄς ἀρχίσουμε νὰ μιᾶμε γιὰ τὰ παιδιά, γιὰ τὰ παιδιά μας. Τότε καὶ μόνο τότε θὰ ἔχουμε κάνει τὸ πρῶτο βῆμα, γιὰ νὰ τοὺς δώσουμε διέξοδο, κι' ἂν ἀκόμη δὲν μᾶς βοηθήσῃ ἡ πολιτικὴ σκέψη. Ὡς ξανασκεφθοῦμε σὰν τοὺς παπποῦδες μας.

Ἐρινὺς

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

Ἡ Κρήτη πανάρχαιο ὄρμητήριο
ἐξερευνήσεως ὁλόκληρης τῆς Γῆς

Ο ΟΜΦΑΛΟΣ ΤΩΝ ΚΕΛΤΩΝ

Φωτογραφία ἀπὸ τὴν «Παγκόσμια Μυθολογία» τῆς Βερόνικα Ἰονς ἔκδοσις 1978 ΑΚ-ΜΗ (σελ. 169. Ὁ Λίθος Turge εἰς τὸ Κόβεντρν Γκάλουεϊ (Galway) 3ος π.Χ. αἰών· φέρει μαιάνδρους καὶ διπλὲς σπείρες.

Ο ΟΜΦΑΛΟΣ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ
(τοῦ Μουσείου Δελφῶν)

Συγκλονιστικὴ ὁμοιότης μὲ τὸν παρουσιαζόμενον παραπλεύρως ἐνεδίγραφο λίθο τοῦ Κόβεντρν. Ταυτότης προελεύσεως, Ἑλληνικῆς τεχνοτροπίας, ἐμπενέυσεως. Ἐχρησιμοποιεῖτο γιὰ μυστηριακὰς ἱεροτελεστίες.

Ἕνα ἀπὸ τὰ συγκλονιστικώτερα διασωθέντα ἱστορικὰ κείμενα τῶν ἀρχαιοελλήνων εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία αὐτὸ ποὺ θὰ παραθέσωμε ἀμέσως, ποὺ καὶ μόνον αὐτὸ ἂν εἶχε διασωθῇ, θὰ ἦταν ἱκανὸ νὰ δώσῃ ἀμάχητο τεκμήριον τοῦ ἀνυπέρβλητου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, *utbi ei orbi*, ποὺ ἀποκαλύπτει τὴν ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἀκόμῃ ἐποχῆς ἐξαιρετικὰ προηγμένη στρατηγικὴ γνῶσι τῶν Ἑλλήνων (ἀλήθεια ποὺ μόλις τὸ τέλος τοῦ 20οῦ αἰῶνος συνέλαβον τὰ δύο πλέον προηγμένα ἐπιστημονικῶς καὶ συγκεντροῦντα τὴν πνευματικὴν ἀριστοκρατία ἰσχυρότατα ἔθνη, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ἑνωσὶς Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν).

Πράγματι ὁ «σοφώτατος», ὡς ἀποκαλεῖται, Διόδωρος Σικελιώτης, ὁ ἄνθρωπος ποὺ συνέγραψε πρῶτος παγκόσμιον ἱστορίαν, εἰς τὸν τ. II βιβλ. IV 17,3 σελ. 396,

γράφει περί τοῦ Ἡρακλέους: «τὰς μὲν δυνάμεις ἤθροισεν εἰς Κρήτην, κεκρικῶς ἐκ ταύτης ποιῆσαι τὴν ὁρμήν. σφόδρα γὰρ εὐφύως ἡ νῆσος αὕτη κεῖται πρὸς τὰς ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην στρατείας...». Δηλ. ὁ Ἡρακλῆς (σημ. μετὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Εὐρυσθέως νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν ἄθλον τῆς ἀπὸ τὴν Κελτιβηρίαν — Ἰσπανίαν — προσαγωγῆς τῶν βοῶν-βοδιῶν τοῦ βασιλέως τῆς Γηρυόνης) συνάθροισε τὶς δυνάμεις στὴν Κρήτη, διότι ἔκρινε ὅτι ἀπὸ αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἐξορμήσῃ, διότι πολὺ κατάλληλα κεῖται αὕτη ἡ νῆσος διὰ τὰς ἐκστρατείας πρὸς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Αὐτῇ, εἵπαμε, τὴν ἀλήθεια πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος μας ἀντελήφθησαν μόλις οἱ δύο Μεγάλοι τῆς γῆς, Ἀμερικὴ καὶ Ρωσία.

Ἡ φράσις αὕτη ἀπετέλεσε τὸ κλειδί στὸ πόνημά μας αὐτό, ποῦ ἔλαβε τὴν μορφήν ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸ 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἐταιρίας, ποῦ ἔλαβε χώραν εἰς τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων τὴν 28 Μαΐου 1988, ἀποδεικνύεται δὲ μὲ τὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα περὶ Ἑτεοκρητῶν, Διονύσου, Ἡρακλέους, Μίνωος, Μηνῆ, Παγχαΐας, Θεῶν, ποῦ ὅλων αὐτῶν τῶν ὄρων κοινὸς παρονομαστὴς εἶναι ἡ Κρήτη!

A. ΕΤΕΟΚΡΗΤΕΣ.

Ἡ λέξις Ἑτεός συναντᾶται καὶ εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ σὲ κείμενα τῶν Προσωκρατικῶν φιλοσόφων, ὡς τοῦ Δημοκρίτου, καὶ σημαίνει ἀληθής, πραγματικός, γνήσιος. (Λεξικά Δημητράκου, Lidell-Scott κ.λπ.)

Εἰς τ. III, βιβλ. V 80.1 σελ. 314 ὁ Διόδ. Σικελιώτης γράφει:... «ὅτι μὲν οὖν πρῶτοι κατῴκησαν τὴν νῆσον (σημ. Κρήτην) οἱ προσαγορευθέντες μὲν Ἑτεοκρητες, δοκοῦντες δ' ὑπάρχειν αὐτόχθονες, προειρήκαμεν...», δηλ. ὅτι πρῶτοι κατοίκησαν τὴν νῆσον Κρήτην οἱ ἐπονομασθέντες Ἑτεοκρητες (σημ. γνήσιοι Κρητες) καὶ ὅτι ἐθεωροῦντο ὅτι εἶναι αὐτόχθονες, ἔχομε πεῖ.

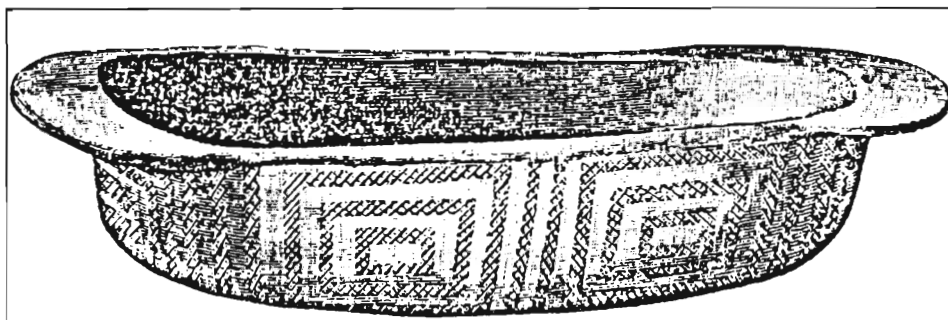
Ἐπίσης εἰς τ. III βιβλ. V 64 σελ. 268 λέγει ὁ Διόδ. Σικ.: «οἱ μὲν γὰρ τὴν Κρήτην κατοικοῦντες φασὶν ἀρχαιοτάτους γενέσθαι παρ' αὐτοῖς τοὺς ὀνομαζομένους Ἑτεοκρητας αὐτόχθονας, ὧν τὸν βασιλέα Κρητα καλούμενον πλεῖστα καὶ μέγιστα κατὰ τὴν νῆσον εὐρεῖν τὰ δυνάμενα τὸν κοινὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ὠφελῆσαι. Καὶ τῶν θεῶν τοὺς πλείστους μυθολογοῦσι παρ' αὐτοῖς γενέσθαι τοὺς διὰ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τυχόντας ἀθανάτων τιμῶν...», δηλ.: Οἱ κατοικοῦντες τὴν Κρήτην λέγουσιν ὅτι ἐγεννήθησαν ἀρχαιότατοι πλησίον τους (δηλ. εἰς Κρήτην) οἱ ὀνομαζόμενοι αὐτόχθονες Ἑτεοκρητες, ποῦ τὸν βασιλέα τους ὠνόμαζαν Κρητα, πλεῖστα καὶ μέγιστα ἐφεῦρον κατὰ τὴν νῆσον ἐξ αὐτῶν ποῦ ἠδύναντο νὰ ὠφελήσουν τὸν κοινὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τοὺς θεοὺς μυθολογοῦν ὅτι οἱ πλείστοι ἐγεννήθησαν πλησίον τους (εἰς Κρήτην), αὐτοὺς, ποῦ διὰ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας ἔτυχον ἀθανάτων τιμῶν.

B. ΔΙΟΝΥΣΟΣ.

Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν, ὡς κατωτέρω ἀναλύεται διὰ τῶν διδομένων κειμένων, τρεῖς ὑπῆρξαν Διόνυσοι. Ὁ Διόδ. Σικελ. γράφει εἰς τ. II β. IV 1.5 σελ. 340: «ποιησόμεθα δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Διονύσου διὰ τὸ καὶ παλαιὸν εἶναι σφόδρα τοῦτον καὶ μεγίστας εὐεργεσίας κατατεθεῖσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων...», δηλ.: ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν Διονύσον, διότι καὶ πολὺ παλαιὸς εἶναι αὐτὸς καὶ μεγίστας εὐεργεσίας κατέθεσε διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Πρῶτος Διόνυσος

Ὁ Διόδ. Σικ. εἰς τ. II βιβλ. III 74 σελ. 328-330 γράφει: «Τὸν μὲν οὖν πρῶτον Διόνυσον ἐξ Ἀμμωνος καὶ Ἀμαλθείας γενόμενον τοιαύτας οἱ Λίβυες ἱστοροῦσιν ἐπιτελέσασθαι πράξεις...», δηλ.: ὁ μὲν πρῶτος Διόνυσος ποῦ ἐγένετο ἐκ τοῦ Ἀμμωνος (σημ.

Ἄγγειο ἑλληνικῆς ἐμπνεύσεως εὑρεθὲν στὸ Pecant Point τοῦ Arcansas τῶν ΗΠΑ. Φέρει ἑλληνικὴ διακόσμηση. Παρουσιάζει μεγάλη ὁμοιότητα μὲ ἀνάλογα ἀγγεῖα «γραπτά» τῆς μέσης Νεολιθικῆς ἐποχῆς, ὅπως τὰ ὑπ' ἀρ. 52 καὶ 53 εἰς σελ. 108 τοῦ τόμου ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΛΛΑΣ ἔκδ. 1973 Ἑθνικῆς Τράπ. Ἑλλάδος Α.Ε.

τῆς Ἑρμῆος, τοῦ μαντείου τοῦ Διὸς Ἑρμῆος ὄντος εἰς τὴν ἔρημον τῆς Λιβύης) καὶ τῆς Ἀμαλθείας, τέτοιες πράξεις λέγουν ὅτι ἐπετέλεσε οἱ Λίβυες...

Δεύτερος Διόνυσος

«...τὸν δὲ δευτέρων φασὶν ἐξ Ἰοῦς Ἰνάχου Διὶ γενόμενον, βασιλεῦσαι μὲν τῆς Αἰγύπτου καταδείξαι δὲ τὰς τελετάς...», δηλ.: τὸν δευτέρων δὲ λέγουν ὅτι ἐκ τῆς Ἰοῦς τοῦ Ἰνάχου καὶ τοῦ Διὸς ἐγεννήθη καὶ ἐβασίλευσε μὲν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπεκάλυψε δὲ τὰ μυστήρια.

Τρίτος Διόνυσος

«...τελευταῖον δὲ ἐκ Διὸς καὶ Σεμέλης τεκνωθέντα παρὰ τοῖς Ἑλλήσι ζηλωτὴν γενέσθαι τῶν προτέρων, ὀλίγας ἀπολιπεῖν τῶν ὄρων τῆς στρατείας...», δηλ.: τὸν τελευταῖον ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Δία καὶ τὴν Σεμέλη πλησίον τῶν Ἑλλήνων, ποῦ ἐξήλωσε τὴν δόξαν τῶν προηγουμένων, ἀφοῦ δὲ ἐμιμήθη τις προαιρέσεις αὐτῶν τῶν δύο, ἐξεστράτευσεν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ πολλὰς στήλας ἄφησε τῶν ὁρίων τῆς ἐκστρατείας...

Παρατηροῦμεν ὅτι καὶ εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοὺς Διονύσους σαφεστάτη εἶναι ἡ σχέσις καὶ ἑλληνικὴ τους προέλευσις, τῶν δύο τελευταίων ἀναμφίβολος, τοῦ πρώτου τουλάχιστον ἐκ τῆς Ἀμαλθείας, νύμφης συνδεδεμένης ἀμέσως μὲ τοὺς μύθους τοῦ Κρητογενοῦς Διὸς. Εἰς τ. Π βιβλ. IV 2.5 σελ. 344 διαλαμβάνει ὁ Διόδ. Σικελ.: «Διόνυσον... εὔρετὴν τε τοῦ οἴνου γενέσθαι καὶ τὴν φυτείαν διδάξαι τῆς ἀμπέλου τοὺς ἀνθρώπους, ἐπὶ ὅντα δὲ σχεδὸν ὅλην τὴν οἰκουμένην, πολλὴν χώραν ἐξημεροῦται, καὶ διὰ τοῦτο τυχεῖν παρὰ πᾶσιν μεγίστων τιμῶν, εὔρεϊν δ' αὐτὸν καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, τὸ προσαγορευόμενον μὲν ὑπ' ἐνίων ζύθος, οὐ πολὺ δὲ λεπτόμενον τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας...», δηλ.: Ὁ Διόνυσος ποῦ... ἐγένινεν ὁ ἐφευρέτης τοῦ οἴνου καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ φυτεύουν τὴν ἀμπέλου, ἀφοῦ περιῆλθεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, πολλοὺς τόπους ἐξημέρωσε. Διὰ τοῦτο ἔτυχε ἀπὸ ὅλους μεγίστων τιμῶν, ἐφεῦρε δὲ αὐτὸς καὶ τὸ ποτὸ ποῦ κατασκευάζεται ἀπὸ κριθάρι, ποῦ μερικοὶ τὸ ὀνομάζουν ζύθο (μύρα), τὸ ὁποῖον ὀλίγον ὑπολείπεται τῆς εὐωδίας τοῦ οἴνου.

Παρατηροῦμεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ Διόνυσος ἐξεστράτευσεν σχεδὸν σὲ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Αὐτὸ πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ, διότι ἔτσι πολλὰ ἀνεξήγητα ἢ δῆθεν ἀνεξήγητα, ἐξηγούμενα πλέον, προκαλοῦν κοσμογονικὲς ἀλλαγές.

Γ. ΗΡΑΚΛΗΣ.

“Ὅπως καὶ ὁ Διόνυσος ἐκπροσωπεῖ τρεῖς ὁμώνυμους διαχρονικῶς, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Ἡρακλῆς τρεῖς Ἡρακλεῖς ἐκπροσωπεῖ. Περὶ τοῦ Ἡρακλέους λέγει ὁ σοφώτατος Διόδωρος εἰς τ. II βιβλ. IV 10 σελ. 370-372: «*Ἡρα δύο δράκοντας ἀπέστειλε... ὁ δὲ παῖς οὐ καταπλαγεῖς ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν αὐχένα σφίξας ἀπέπνιξε τοὺς δράκοντας. διόπερ Ἀργεῖοι πυθόμενοι τὸ γεγονός Ἡρακλέα προσηγόρευσαν, ὅτι δι’ Ἡραν ἔσχε κλέος, Ἀλκαῖον πρότερον καλούμενον τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις οἱ γονεῖς τοῦνομα προτιθέασιν, τούτῳ δὲ μόνῳ ἡ ἀρετὴ τὴν προσηγορίαν ἔθετο...*», δηλ. ἡ Ἡρα ἀπέστειλε δύο δράκοντες (φίδια)... ὁ δὲ παῖς χωρὶς νὰ ἐκπλαγῇ μὲ καθένα χωριστὰ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀφοῦ τοὺς ἔσφιξε τὸν αὐχένα, ἐστραγγάλισε τοὺς δράκοντες, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς μόλις τὸ γεγονός ἐπληροφορήθησαν οἱ Ἀργεῖοι, τὸν ἀπεκάλεσαν Ἡρακλέα, διότι ἀπὸ τὴν Ἡρα ἀπέκτησε τὸ κλέος (δόξαν), ἐνῶ προηγουμένως ὠνομάζετο Ἀλκαῖος (ἐκ τοῦ ἀλκή = δύναμις)· εἰς μὲν τοὺς λοιποὺς οἱ γονεῖς δίδουν τὸ ὄνομα ἀπὸ πρὶν, εἰς αὐτὸν ὁμως μόνον ἡ ἀρετὴ τοῦ προσέδωσε τὸ ὄνομα.

Πρῶτος Ἡρακλῆς

Ὁ Διόδωρος γράφει εἰς τ. II βιβλ. 74.4 σελ. 330. «*Ἡρακλῆ... γεγονέναι παρ’ Αἰγυπτίοις πολλὴν τῆς οἰκουμένης τοῖς ὅπλοις καταστρεψάμενον, θέσθαι τὴν ἐπὶ τῆς Λιβύης στήλην...*», δηλ.: Ὁ Ἡρακλῆς... ποῦ ἐγεννήθη πλησίον τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐστράφη ἐναντίον μεγάλου μέρους τῆς οἰκουμένης διὰ τῶν ὅπλων, ἔθεσε τὴν ἐπὶ τῆς Λιβύης (σημ. Λιβύην ὠνόμαζον τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ἕλληνες) στήλην.

Δεύτερος Ἡρακλῆς

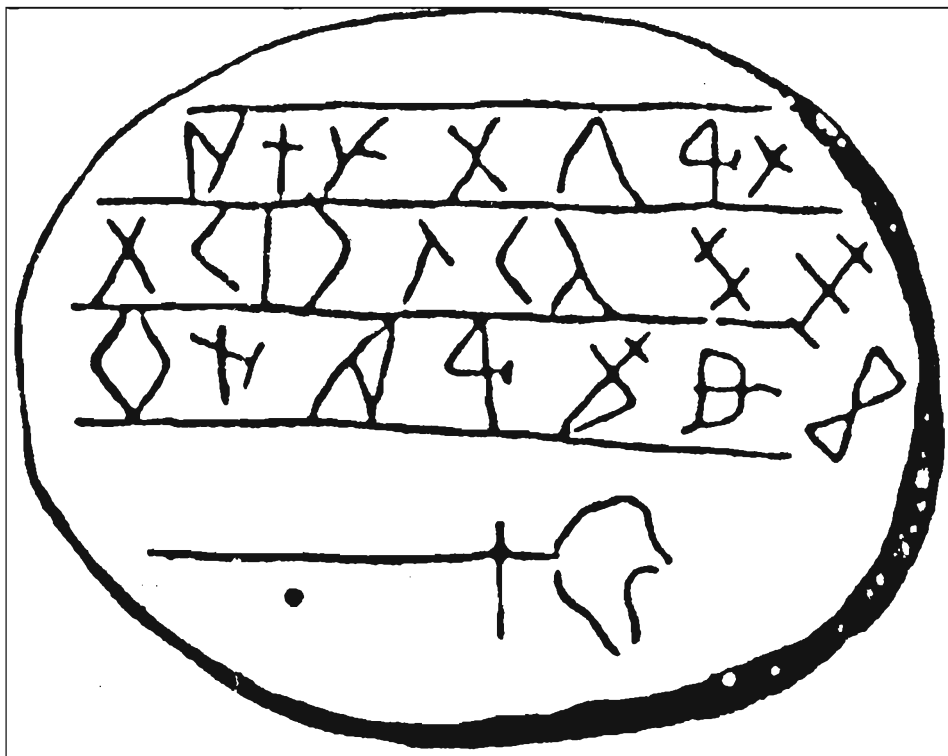
«*...ἐκ Κρήτης ἕνα τῶν Ἰδαίων Δακτύλων γενόμενον γόητα καὶ στρατηγικὸν συστήσασθαι τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα...*», δηλ.: τὸν ἐκ Κρήτης γεννηθέντα, ποῦ ἦτο ἕνας τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, γόην (μάγον) καὶ στρατηγικὸν ποῦ συνέστησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας...

Τρίτος Ἡρακλῆς

«*... τὸν δὲ τελευταῖον μικρὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ἐξ Ἀλκμήνης καὶ Διὸς τεκνωθέντα πολλὴν ἐπελθεῖν τῆς οἰκουμένης, ὑπηρετοῦντα τοῖς Εὐρυσθέως προστάγμασιν, ἐπιτυχόντα δὲ πᾶσι τοῖς ἄθλοις θέσθαι μὲν καὶ στήλην τὴν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην, διὰ δὲ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τῆς προαιρέσεως ὁμοιότητα χρόνων ἐπιγενομένων τελευτήσαντα κληρονομήσαι τὰς τῶν ἀρχαιοτέρων πράξεις, ὥς ἐνός Ἡρακλέους γεγονότος ἐν παντί τῷ πρότερον αἰῶνι...*», δηλ.: τὸν τελευταῖον δέ, γεννηθέντα ὀλίγον χρόνον πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, ἀπὸ τὴν Ἀλκμήνην καὶ τὸν Δία, ποῦ περιῆλθε ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὑπηρετῶν τὰ προστάγματα τοῦ Εὐρυσθέως, ἀφοῦ δὲ ἐπέτυχεν εἰς ὅλους τοὺς ἄθλους, ἔθεσε καὶ τὴν στήλην ποῦ εἶναι στήν Εὐρώπην. Λόγῳ δὲ τῆς ὁμωνυμίας καὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν σκοπῶν, μετὰ ἀφοῦ παρῆλθον οἱ χρόνοι καὶ ἀπεβίωσε, ἐκληρονόμησε τίς πράξεις τῶν ἀρχαιοτέρων, ὥς ἐάν νὰ εἶχε ὑπάρξῃ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα προηγουμένως. *

ΜΙΝΩΣ.

Ὁ Διόδωρος Σικελιώτης εἰς τ. III fr. β V 84.1 σελ. 324 περιγράφει: «*τῶν γάρ Κυκλάδων νήσων τὸ παλαιὸν ἐρήμων οὐσῶν, Μίνως ὁ Διὸς καὶ Εὐρώπης, βασιλεύων τῆς Κρήτης καὶ μεγάλας δυνάμεις ἔχων πεζὰς τε καὶ ναυτικές ἐθαλαττοκράτει καὶ πολλὰς ἀποικίας ἐξαπέστειλεν ἐκ τῆς Κρήτης, τῶν δὲ Κυκλάδων νήσων τὰς πλείους κατέκισε καὶ τοῖς λαοῖς κατεκληρούχησεν, οὐκ ὀλίγην δὲ καὶ τῆς Ἀσίας τῆς παραθαλαττίου κατέσχε. διόπερ ἐν ταῖς νήσοις ἅμα καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι Κρητῶν λιμένες καὶ Μινῶαι καλούμενοι...*», δηλ.: τίς νήσους Κυκλάδες ποῦ

Ἡ ἐνἐπίγραφη πέτρα τοῦ Grave Greek ὄρους, κοντὰ στὸν ποταμὸ Ὀχάιο τῶν ΗΠΑ, εὑρεθεῖσα τὸ 1838. Φέρει 23 χαρακτῆρες μεταξὺ τῶν γραμμῶν, ἓνας ἐπαναλαμβάνεται τρὶς καὶ ἄλλος δὶς, ἔτσι μένουν 20 χαρακτῆρες. Ἀκριβῶς ἐσχεδιάσθη ἀπὸ τὸν λοχαγὸ Eastman Seth, πού, ἀπόφοιτος τοῦ West Point, ἦτο σχεδιαστής καὶ ζωγράφος. Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι οἱ χαρακτῆρες εἶναι ἐλληνικοί. (Σελ. 761 τῶν Ἐθνογραφικῶν τοῦ Powell (βιβλιοθ. «Παρνασσού»).

παλαιὰ ἦσαν ἔρημοι (σημ. ὁ Κυκλαδικὸς πολιτισμὸς θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τὰ κυκλαδικὰ ἐδῶ λ. α. ἀριθμοῦν ἡλικίαν 7000 καὶ 9000 ἐτῶν· ταῦτα δίνουν τὸ μέτρον τῆς ἀρχαιότητος τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ — μετὰ τὴν παράγραφο αὐτή) ὁ Μίνως, ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, πού ἐβασίλευε στὴν Κρήτη καὶ εἶχε μεγάλες δυνάμεις πεζικῆς καὶ ναυτικῆς, ἐκυριάρχει στὴν θάλασσα καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτη ἐξαπέστειλε πολλὰς ἀποικίας, ἀπὸ τὶς νήσους Κυκλάδες τὶς περισσότερες κατοίκησε καὶ ἐμοίρασε εἰς τοὺς λαοὺς (σημ.: διὰ τῆς λέξεως λαοὺς ὑποδηλοῖ, ὅτι ὁ Μίνως ἐβασίλευεν ὄχι μόνον τῶν Κρητῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων, ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, Χετταῖοι κ.λπ., ἄλλως θὰ διευτυποῦτο τῷ λ α ῶ) κλήρους, καὶ ἐκυρίευσεν ὅχι ὀλίγην ἐκ τῆς παραθαλασσίου Ἀσίας δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν ἔχουν τὰς ἐπωνυμίας Κρητῶν λιμένες καὶ ἀποκαλοῦνται Μινῶαι...

ΜΗΝΑΣ.

Εἰς τ. Ι. βιβλ. Ι.45.1 σελ. 158 ὁ Διόδωρος Σικελιώτης καταγράφει τὸ ἐξῆς συγκλονιστικόν: «Μετὰ τοὺς θεοὺς τοίνυν πρῶτον φασὶ βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου Μηνᾶν,

καὶ καταδείξει τοῖς λαοῖς θεοὺς τε σέβεσθαι καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν, πρὸς δὲ τούτοις παρατίθεσθαι τραπέζας καὶ κλίνας καὶ στρωμνὴ πολυτελεῖ χρῆσθαι καὶ πολυτελῆ βίον εἰσηγήσασθαι...», δηλ.: μετὰ τοὺς θεοὺς λοιπὸν πρῶτος ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Μηνᾶς καὶ κατέδειξεν εἰς τοὺς λαοὺς (σημ.: πλήρης ταύτισις καὶ ἀντιστοιχία μὲ τὸ ἐδάφιον τοῦ Μίνωος ποὺ λέγει, «λαοὺς» καὶ ὄχι λαόν) καὶ τοὺς θεοὺς νὰ σέβωνται καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, ἐκτὸς δὲ τούτων νὰ παραθέτουν πολυτελεῖς τραπέζας καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν κλίνας καὶ πολυτελῆ στρώματα καὶ εἰσηγήθη τὸν πολυτελῆ βίον...

Ἐν συνεχείᾳ εἰς τ.Ι. βιβλ. Ι 89.3 σελ. 302 ὁ Διόδωρος γράφει: «φασὶ δὲ τινες ὑπὸ τῶν ιδίων κυνῶν καταφυγεῖν εἰς τὴν Μοίριδος λίμνην, τῶν ἀρχαίων βασιλέων τὸν προσαγορευόμενον Μηνᾶν, ἔπειθ' ὑπὸ κροκοδείλου παραδόξως ἀναληφθέντα εἰς τὸ πέραν ἀπενεχθῆναι. τῆς δὲ σωτηρίας χάριν ἀποδιδόναι βουλόμενον τῷ ζῳῳ πόλιν κτίσαι πλησίον ὀνομάσαντα Κροκοδείλων, καταδείξει δὲ καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ὡς θεοὺς τιμᾶν ταῦτα καὶ τὴν λίμνην αὐτοῖς εἰς τροφὴν ἀναθεῖναι. ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸν τάφον ἑαυτοῦ κατασκευάσας πυραμίδα τετράπλευρον ἐπιστήσαντα καὶ τὸν θαυμαζόμενον λαβύρινθον οἰκοδομήσας...» δηλ.: λέγουν μερικοὶ ὑπὸ τῶν ιδιῶν του σκύλων καταδιωκόμενος ὁ ἐκ τῶν ἀρχαίων βασιλέων ἐπονομαζόμενος Μηνᾶς κατέφυγε εἰς τὴν λίμνην τῆς Μοίριδος, ἔπειτα δὲ παραδόξως ἀφοῦ ἀνελήφθη ἀπὸ κροκόδειλον διεπεραιώθη εἰς τὸ ἀντίπεραν. ἔνεκα τῆς σωτηρίας του δὲ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδώσῃ εὐχαριστίας εἰς τὸ ζῶον, ἔκτισε πλησίον πόλιν, ποὺ τὴν ὠνόμασε τῶν Κροκοδείλων, κατέδειξε δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐγχωρίους νὰ τιμοῦν αὐτὰ τὰ ζῶα ὡς θεοὺς καὶ τὴν λίμνην ν' ἀναθέσουν εἰς αὐτοὺς πρὸς διατροφήν. ἐκεῖ ἀφοῦ κατεσκεύασε καὶ τὸν τάφον του, ἐπ' αὐτοῦ ἔστησε πυραμίδα τετράπλευρον καὶ οἰκοδόμησε τὸν θαυμαζόμενον λαβύρινθον!...

Ἀπὸ τὰ παραπάνω χωρία ἀβιάστως συνάγεται, ὅτι πρῶτος βασιλεὺς μετὰ τοὺς θεοὺς ὑπῆρξεν ὁ ὀνομαζόμενος Μηνᾶς, ὁ Μενεσ Αἰγυπτιακὰ, Μίνως ὁ τῆς Κρήτης, ποὺ προφανῶς κατασκεύασε τὴν πρώτην πυραμίδα, τετράπλευρον, ἐπὶ τοῦ τάφου του, ἀφοῦ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Φαράω καὶ οἰκοδόμησε τὸν θαυμαστὸ λαβύρινθον...

ΠΑΓΧΑΙΑ.

Εἰς τ. ΙΙ: βιβλ. VI 1.4.7. σελ. 332 ὁ Διόδωρος Σικελιώτης μᾶς διασώζει: «... Εὐήμερος μὲν οὖν, φίλος γεγονῶς Κασσάνδρου τοῦ βασιλέως καὶ διὰ τοῦτον ἠναγκασμένος τελεῖν βασιλικὰς τινὰς χρείας καὶ μεγάλας ἀποδημίας, φησὶν ἐκτοπισθῆναι κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν ὠκεανόν. Ἐκπλεύσαντα γὰρ αὐτὸν ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ποιήσασθαι τὸν πλοῦν δι' ὠκεανοῦ πλείους ἡμέρας, καὶ προσενεχθῆναι νήσοις Πελαγίαις, ὧν μίαν ὑπάρχειν ὀνομαζομένην Παγχαίαν. ἐν ἣ τεθεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Παγχαίους εὐσεβεῖα διαφέροντας καὶ τοὺς θεοὺς τιμῶντας μεγαλοπρεπεστάταις θυσίαις καὶ ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις ἀργυροῖς τε καὶ χρυσοῖς. Εἶναι δὲ καὶ τὴν νήσον ἱερὰν θεῶν, καὶ ἕτερα πλείω θαυμαζόμενα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν τῆς κατασκευῆς πολυτεχνίαν... εἶναι δὲ κατὰ τινὰ λόφον ὑψηλὸν καθ' ὑπερβολὴν Ἰερὸν Διὸς Τριφυλίου, καθιδρυμένον ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὃ ἐβασίλευσε τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἔτι κατ' ἀνθρώπους ὦν. Ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ στήλην εἶναι χρυσοῦν, ἐν ἣ τοῖς παγχαίοις γράμμασιν ὑπάρχειν γεγραμμένης τάς τε Οὐρανοῦ καὶ Κρόνου καὶ Διὸς πράξεις κεφαλαιωδῶς...» δηλ.: ὁ Εὐήμερος λοιπὸν ἀφοῦ ἔγινε φίλος τοῦ βασιλέως Κασσάνδρου καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἦτο ἀναγκασμένος νὰ ἐκτελῇ γιὰ ὠρισμένες βασιλικὰς ἀνάγκες μεγάλας ἀποδημίας, λέγεται ὅτι ἐξετοπίσθη κατὰ τὸν νότον εἰς τὸν ὠκεανόν· ἀφοῦ δηλαδὴ ἐξέπλευσε ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἐπλευσε διὰ τοῦ ὠκεανοῦ πλείους ἡμέρας, καὶ προσήγγισε νήσους εἰς τὸ πέλαγος ἐκ τῶν ὁποίων ὑπάρχει μία ποὺ ὀνομάζεται Παγχαία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει γίνεαι ἀντιληπτὸν ὅτι αὐτοὶ ποὺ τὴν κατοικοῦν, οἱ Παγχαῖοι, διαφέρουν κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τοὺς θεοὺς τιμοῦν διὰ μεγαλοπρεπεστά-

των θυσιαῶν καὶ ἀξιολόγων ἀναθημάτων καὶ ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν. Εἶναι δὲ καὶ ἡ νῆσος ἰερά των θεῶν, καὶ ἄλλα περισσότερον θαυμαζόμενα καὶ κατὰ τὴν παλαιότητα καὶ τὴν πολυτεχνίαν τῆς κατασκευῆς... εἶναι δὲ σὲ κάποιον λόφον ὑπερβολικὰ ὕψηλόν, Ἰερὸν τοῦ Τριφυλίου Διός, πού εἶχεν ἰδρυθῇ ἀπὸ τὸν Δία κατὰ τὸν χρόνον πού ἐβασίλευσεν ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης ὅταν ἦτο ἀκόμη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Εἰς αὐτὸ τὸ Ἰερὸν ὑπάρχει χρυσὴ στήλη, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ γράμματα τῆς Παγχαίας ὑπάρχουν γραμμένες περιληπτικῶς οἱ πράξεις καὶ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Κρόνου καὶ τοῦ Διός...

Ἐν συνεχείᾳ εἰς τ. III βιβλ. V 42.4 σελ. 214-216 ὁ Διόδωρος ἀναφέρει: «Ἐχει δὲ Παγχαία κατ' αὐτὴν πολλὰ τῆς ἱστορικῆς ἀναγραφῆς ἄξια, κατοικοῦσι δ' αὐτὴν αὐτόχθονες μὲν οἱ Παγχαῖοι λεγόμενοι, ἐπὶ ἡλυδες δὲ Ὠκεανίται καὶ Ἰνδοὶ καὶ Σκυθαὶ καὶ Κρητῆς, πόλις δ' ἐστὶν ἀξιόλογος ἐν αὐτῇ προσαγορευομένη Πανάρα, εὐδαιμονία διαφέρουσα, οἱ δὲ ταύτην οἰκοῦντες καλοῦνται μὲν ἰκέται τοῦ Διὸς τοῦ Τριφυλίου, μόνοι δ' εἰσὶ τῶν τὴν Παγχαίαν χώραν οἰκούντων αὐτόνομοι καὶ ἀβασίλευτοι. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλεως ἀπέχει σταδίους ὡς ἐξήκοντα ἱερὸν Διὸς Τριφυλίου...», δηλ.: Ἐχει ἡ Παγχαία πολλὰ ἄξια ἱστορικῆς ἀναγραφῆς δι' αὐτὴν, τὴν κατοικοῦν γηγενεῖς μὲν οἱ Παγχαῖοι ὀνομαζόμενοι, ἐπὶ ἡλυδες (ἀπ' ἄλλου ἐλθόντες) δὲ Ὠκεανίται [σημ.: τὸ πρῶτον συναντᾶται ὁ ὅρος Ὠκεανίται, συναφῆς μὲ Ὠκεανίαν] Ἰνδοὶ καὶ Σκυθαὶ καὶ Κρητῆς, ὑπάρχει δὲ ἀξιόλογη πόλις στήν Παγχαία πού λέγεται Πανάρα, πού διαφέρει κατὰ τὴν εὐδαιμονία, οἱ κατοικοὶ τῆς δὲ ὀνομαζοῦνται μὲν ἰκέται τοῦ Τριφυλίου Διός, πού εἶναι οἱ μόνοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Παγχαίας πού εἶναι αὐτόνομοι (ἔχουν δικούς τους νόμους) καὶ ἀβασίλευτοι (χωρὶς βασιλέα). Ἀπὸ αὐτὴν δὲ τὴν πόλιν τὸ Ἰερὸν τοῦ Τριφυλίου Διὸς ἀπέχει περὶ ἑξήντα στάδια (24 χιλιόμετρα).

Εἰς τ. III βιβλ. V 44.4 σελ. 220-222 συνεχιζει ὁ Διόδωρος: «Τὴν δ' ὅλην πολιτείαν ἔχουσι τριμερῇ. Καὶ πρῶτον ὑπάρχει μέρος παρ' αὐτοῖς τὸ τῶν ἱερέων, προσκειμένων αἰτοῖς τῶν τεχνιτῶν, δευτέρα μερὶς ὑπάρχει τῶν γεωργῶν. Τρίτη δὲ τῶν στρατιωτῶν προσθεμένων τῶν νομέων. Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τῶν ἀπάντων ἦσαν ἡγεμόνες, τίς τε τῶν ἀμφισβητήσεων κρίσεις ποιοῦμενοι καὶ τῶν ἄλλων τῶν δημοσία πραττομένων κύριοι...», δηλ.: τὴν πολιτείαν ὅλην διαιροῦν εἰς τρεῖς τάξεις, καὶ πρώτη τάξις εἶναι εἰς αὐτοῖς ἡ τῶν ἱερέων, προσκειμένων εἰς αὐτοῖς τῶν τεχνιτῶν, δευτέρα τάξις ὑπάρχει ἐκείνη τῶν γεωργῶν, τρίτη ἡ τῶν στρατιωτῶν, προστιθεμένων τῶν νομέων (βοσκῶν). Οἱ μὲν λοιπὸν ἱερεῖς ἦσαν οἱ ἡγεμόνες ὅλων, δικάζοντες (κρίνοντας) τίς ἀμφισβητήσεις καὶ τὰ ἄλλα πού πράττονται δημοσία διευθύνοντες... Ἀκολουθῶς διαλαμβάνει περὶ τῶν ἱερέων τὰ ἐξῆς ἀποκαλυπτικά εἰς τ. III βιβλ. V 46.2 σελ. 224 ὁ Διόδωρος. «Αὐτοὶ δ' οἱ ἱερεῖς πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερέχουσι τρυφῇ καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἐν τῷ βίῳ καθαριότησι καὶ πολυτελείαις. Στολὰς μὲν γὰρ ἔχουσι λινὰς, τῇ λεπτότητι καὶ μαλακότητι διαφόρους, ποτὲ δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν μαλακωτάτων ἐρίων κατεσκευασμένας ἐσθῆτας φοροῦσι. Πρὸς δὲ τούτοις μίτρας ἔχουσι χρυσοῦφεις... προσεδρεῖνόνσι μάλιστα ταῖς τῶν θεῶν θεραπείαις καὶ τοῖς περὶ τούτων ὕμνοις τε καὶ ἐγκωμίοις μετ' ᾧ δὲ τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας διαπορευόμενοι. Μυθολογοῦσι δ' οἱ ἱερεῖς τὸ γένος αὐτοῖς ἐκ Κρητῆς ὑπάρχειν, ὑπὸ Διὸς ἡγμένους εἰς τὴν Παγχαίαν, ὅτε κατ' ἀνθρώπους ὦν ἐβασίλευεν τῆς οἰκουμένης. Καὶ τούτων σημεῖα φέρουσι τῆς διαλέκτου, δεικνύντες τὰ πολλὰ διαμένειν αὐτοῖς Κρητικῶς ὀνομαζόμενα. Τὴν τε πρὸς αὐτοῖς οἰκειότητα καὶ φιλανθρωπίαν ἐκ προγόνων παρεκλήφεναι, τῆς φήμης ταύτης τοῖς ἐκγόνοις παραδιδομένης ἀεί. Ἐδείκνυνον δὲ καὶ ἀναγραφὰς τούτων, ἃς ἔφασαν τὸν Δία πεποιηθῆαι καθ' ὃν καιρὸν ἔτι κατ' ἀνθρώπους ὦν ἰδρύσατο τὸ Ἰερὸν...», δηλ.: αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς ὑπερέχουν κατὰ πολὺ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν τρυφήν καὶ τίς λοιπὴς εἰς τὸν βίον καθαριότητες καὶ πολυτέλειες. Ἐχουν μὲν λινὰς στολὰς, διαφόρους κατὰ τὴν λεπτότητα καὶ μαλακότητα, κάποτε δὲ καὶ ἀπὸ μαλακῶ-

τατα ἔρια ὕφασμένες φοροῦν ἐσθῆτες, ἐκτὸς δὲ τούτων ἔχουν μίτρες ὕφασμένες με χρυσό... παραφυλλάττουν μάλιστα τὶς πρὸς τοὺς θεοὺς ὑπηρεσίες καὶ εἰς τοὺς ὕμνους καὶ ἐγκώμια δι' αὐτοὺς με ὠδή (σημ: ψαλμωδία) περιγράφοντες τὶς πράξεις καὶ τὶς εὐεργεσίες τοὺς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Μυθολογοῦν δὲ οἱ ἱερεῖς ὅτι ἡ καταγωγή τοὺς ὑπάρχει ἀπὸ τὴν Κρήτη, καὶ ὠδηγήθησαν ἀπὸ τὸν Δία στὴν Παγχαία, ὅταν ἐβασίλευεν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην εὐρισκόμενος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ περὶ τούτων φέρουν σημάδια ποὺ διασώζονται στὴν διάλεκτο, ποὺ φέρονται κρητικὲς ὀνομασίες. Καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα καὶ φιланθρωπιάν ἔχουν παραλάβει ἀπὸ τοὺς προγόνους, αὐτῆς τῆς φήμης μεταδιδομένης εἰς τοὺς ἀπογόνους συνεχῶς. Ἐπεδείκνυν δὲ καὶ ἀναγραφὰς αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τὶς ὁποῖες εἶπαν ὅτι ὁ Δίας εἶχε χαράξει κατὰ τὸν χρόνον ποὺ ἀκόμη εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς χάριν τῶν ὁποίων ἵδρυσεν τὸ Ἰερόν...

ΘΕΟΙ.

Ὁ Διόδωρος Σικελιώτης εἰς τ. ΙΙΙ βιβλ. V 77.4 σελ. 308 ἱστορεῖ: «τῶν γὰρ θεῶν φασὶ τοὺς πλείστους ἐκ τῆς Κρήτης ὄρμηθέντας ἐπιέναι πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, εὐεργετοῦντας τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταδιδόντας ἑκάστοις τῆς ἐκ τῶν ἰδίων εὐρημάτων ὠφελείας. Δῆμητρα μὲν περαιωθεῖσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐκεῖθεν εἰς Σικελίαν ἀπάται... καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Αἴγυπτον... ὁμοίως δ' Ἀφροδίτην ἐνδιαιτρίψαι τῆς μὲν Σικελίας περὶ τὸν Ἑρῦκα, τῶν δὲ νήσων περὶ Κύθηρα καὶ Πάφον Κύπρου, τῆς δὲ Ἀσίας περὶ τὴν Συρίαν... ὡσαύτως δὲ τὸν μὲν Ἀπόλλωνα πλείστον χρόνον φανῆναι περὶ τὴν Δῆλον καὶ Λυκίαν καὶ Δελφούς, τὴν δ' Ἀρτεμιν περὶ τὴν Ἐφεσον καὶ τὸν Πόντον, ἔτι δὲ τὴν Περσίδα καὶ τὴν Κρήτην. Διόπερ ἀπὸ τῶν τόπων ἢ πράξεων τῶν παρ' ἑκάστοις συντελεσθεισῶν τὸν μὲν Δῆλιον καὶ Λύκιον καὶ Πύθιον ὀνομάζεσθαι, τὴν δ' Ἐφεσίαν καὶ Κρησίαν, ἔτι δὲ Ταυροπόλον καὶ Περσίαν, ἀμφοτέρων ἐν Κρήτῃ γεγεννημένων... δηλ.: Ἐκ τῶν θεῶν οἱ πλείστοι λέγουσιν ὅτι ἀφοῦ ἐξώρμησαν ἀπὸ τὴν Κρήτην ἐπεσκέφθησαν πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, εὐεργετοῦντες τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταδιδόντες εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς τὰ ὠφελήματα ἀπὸ τὶς δικῆς τοὺς ἐπινοήσεις. Τὴν μὲν Δῆμητρα, ἀφοῦ διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέπλευσε, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Αἴγυπτον... ὁμοίως δὲ ἡ Ἀφροδίτη ἀφοῦ διέμεινε εἰς μὲν τὴν Σικελίαν περὶ τὸν Ἑρῦκα, καὶ ἀπὸ τὰς νήσους εἰς τὰ Κύθηρα καὶ τὴν Πάφον τῆς Κύπρου, ἐκ τῆς δὲ Ἀσίας περὶ τὴν Συρίαν... ἐπίσης δ' Ἀπόλλων τὸν πλείστον χρόνον ἐνεφανίζετο εἰς τὴν Δῆλον καὶ Λυκίαν καὶ Δελφούς, ἡ δὲ Ἀρτεμις εἰς περὶ τὴν Ἐφεσον καὶ τὸν Πόντον καὶ ἀκόμη τὴν Περσίαν καὶ τὴν Κρήτην. Γι' αὐτό(...) τὸν μὲν Ἀπόλλωνα Δῆλιον καὶ Λύκιον καὶ Πύθιον ὀνομάζουν, τὴν δὲ Ἀρτεμιν Ἐφεσίαν καὶ Κρησίαν (Κρητικίαν), ἀκόμη δὲ Ταυροπόλον καὶ Περσίαν (Περσίδα), καὶ οἱ δύο δὲ ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Κρήτην...

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ποιοί καταστρέφουν τη γλώσσα;

Κύριε διευθυντά,

Το κύριο άρθρο σας «Ποιοί είναι “αυτοί” επί τέλους; Τι είμαστε “εμείς” επί τέλους;» («Δαυλός», τ. 78, σσ. 4404-4405) καθώς και σχετικές επιστολές αναγνωστών στο τεύχος 80-81 με παρεκίνησαν να διατυπώσω μερικές σκέψεις πάνω στο κρίσιμο θέμα της γλώσσας μας.

Είναι γεγονός αναντίρρητο το ότι η γλώσσα μας φθείρεται συνεχώς. Τήν φρικτή κατάσταση της γλώσσας μας, τήν κατάντια αυτή, πιστοποιούν καθημερινά όσα βάρβαρα λέγονται από εκφωνητές και εκφωνήτριες σε ραδιόφωνο και τηλεοπτικά δίκτυα, καθώς και εφημερίδες και περιοδικά που συναγωνίζονται μεταξύ των σε λατινομειξίες και παντός είδους ξενισμούς. Απορίας άξιον είναι το ότι πνευματικοί ταγοί και άτομα κατέχοντα νευραλγικές θέσεις προσπαθούν να καλλιεργήσουν ένα κλίμα γενικού εφησυχασμού (ή ακόμη και ευφορίας) με δηλώσεις του τύπου «τά νέα παιδιά εκφράζονται σήμερα καλύτερα από τους νέους άλλων εποχών» και ακόμη του τύπου «δεν υπάρχει γλωσσικό πρόβλημα σήμερα». Τήν έσχατη κατάπτωση μαρτυρεί και η παρεχόμενη γλωσσική παιδεία από τα γυμνάσια και τα λύκεια της χώρας μας. Ός ενδειξη του ότι οι νέοι μας ακολουθούν μία φθίνουσα γλωσσική πορεία αναφέρω την σφυγμομέτρηση της «ICAP Έλλάς», πραγματοποιηθείσα το 1985, ή οποία έδειξε ότι από 214 Αθηναίους υποψηφίους 79% δεν γνώριζαν τί σημαίνει «αποδιοπομπαίος», 63% «τυχάρπαστος», 49% «ώτακουστής», 47% «σύμφυτος», 74% «άεναος», 58% «χαμερπής», 77% «τερατογονία», 67% «άγελαϊος», 77% «χειραγωγῶ», 55% «παλιννόστηση» κ.λπ.¹

Η καθιέρωσις του μονοτονικού (από το 1981) είναι ένα άλλο τεράστιο θέμα, και πολύ φοβούμαι ότι ο κ. Α. Τάγαρης («Δαυλός», τ. 80-81, σ.σ. 4597-4598) έχει δίκιο ό-

ταν όμιλῃ για τόν επερχόμενον έκλατινισμό της γλώσσας και κατά συνέπεια τὸ τέλος της ιστορικής μας πορείας ὡς Ἑλλήνων. Φοβούμε ότι εἴμεθα ἤδη μέτοχοι σὲ μιὰ διαδικασία ἡ ὁποία θὰ ὀδηγήσει (μετὰ ἀπὸ 20 ἢ 100 χρόνια, δὲν ἔχει σημασία) στὸν πλήρη ἀφελληνισμό. Ἀρχίσαμε μὲ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ μονοτονικοῦ. Ἦδη εἴμεθα στὸ στάδιο τῆς μερικῆς ἀπλοποιήσεως τῆς ὀρθογραφίας² καὶ ψίθυροι ἀκούγονται γιὰ τὸ ἀτονικό. Ἡ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας μὲ ἐπιβολὴ τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας καὶ τελικῶς ἡ πλήρης ἀτάρρηση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς καὶ ἐπιβολὴ τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου εἶναι ἴσως τὰ δύο τελευταῖα στάδια τῆς διαδικασίας γιὰ τὴν ἐξόντωση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Διερωτῶμαι ὁμως: Ποιοί εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀποφασίζοντες γιὰ τὴν μερικὴ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας τῆς γλώσσας μας; Μήπως ἐχθροὶ φανατικοὶ τῆς καθαρεύουσας; Μήπως αὐτόκλητοι σωτήρες τῆς γλώσσας μας; Μήπως στενοκέφαλοι δογματικοὶ ἐμποτισμένοι μὲ τὸ πνεῦμα ἐνὸς πτωχοπροδορμικοῦ λαϊκισμού;

Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν τραγικὴ κατάσταση καὶ στὶς ζοφερὲς προοπτικὲς μας ὡς ἔθνους, τί μπορεῖ νὰ γίνῃ ἔστω καὶ τούτῃ τὴν ὑστάτῃ ὥρα; Πιστεύω ὅτι ἡ ἐπανεισαγωγὴ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν στὰ σχολεῖα μας θὰ βοηθήσῃ, ὥστε νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ τέλμα τῆς ἀγλωσσίας. Ἡ ἐπανεισαγωγὴ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν δὲν θὰ βοηθήσῃ βέβαια τοὺς μαθητὲς στὴν ἐπικοινωνία τους μὲ τὸ πνεῦμα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ στὴν κατανόηση τῆς σοφίας των, ἀλλὰ θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ εἶναι «σὲ θέση νὰ κατανοοῦν συγγραφεῖς ὅπως λ.χ. ὁ Ξενοφῶν καὶ φυσικὰ νὰ οἰκειῶνονται τὰ λογίότροπα μνημεῖα τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου»³.

Ἐν τέλει τὸ ἐρώτημα ποὺ τίθεται ἀμείλικτα εἶναι: Θὰ μιλήσουμε μελλοντικὰ μιὰ γλώσσα πλούσια καὶ πολύμορφη ἢ μιὰ

γλώσσα κατά τις επιταγές ενός δημοτικιστικού δογματισμού, ενός στρεβλωμένου συντακτικού και μιάς δύσκαμπτης γραμματικής; Ἀπάντηση στοῦ ἀνωτέρω ἐρώτημα δὲν μπορῶ νὰ δώσω. Ἴσως ὅμως τὸ ὅτι ὁ «Δαυλός» δίνει μιὰ τέτοια μάχη γιὰ τὴν ἐλληνικὴ γλώσσα, μάχη ποὺ εὐτυχῶς ἔχει συγκινήσει πολλοὺς μὴ «εἰδικούς», σημαίνει πὼς δὲν ἔχουν χαθεῖ τὰ πάντα. Ἐλπίζω δὲ πὼς τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος, ποὺ ἐπηρέασε καὶ ἐπηρεάζει μὲ τὴν πάνσεπτη γλώσσα

τοῦ τὸν παγκόσμιο πολιτισμό, δὲν θὰ ἔχει τὴν τύχη ἄλλων ἐθνῶν, ἡ πολιτιστικὴ παράδοση τῶν ὁποίων σχεδὸν κατεστράφη μετὰ ἀπὸ παρεμβάσεις παντοειδῶν ἐξουσιαστῶν^{4,5}.

Μετὰ τιμῆς

Μιχαὴλ Δανίκας

Τεχνολογικὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Eindhoven
(Ἑρευνητικὴ Ὅμας Ὑψηλῶν Τάσεων)
Eindhoven — Ὁλλανδία

Σημειώσεις

1. Τὰ στοιχεῖα τῆς δειγματοληπτικῆς ἐρεύνης τῆς «ICAP Ἑλλάς» ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Γ. Καλιόρη *«Παραμβάσεις II — Γλωσσικά»*, ἐκδ. Ἑξάντα, Ἀθήνα, 1986, σ. 341.

2. Μὲ τὸ θέμα τῆς ἀπλοποιήσεως τῆς ὀρθογραφίας τῆς γλώσσας μας ἡσχολήθη ὁ κ. Δ. Στρομπούλης στοῦ ἄρθρου τοῦ *«Λοιπόν, θὰ τὰ “πεθάνουμε” τὰ Ἑλληνικά μας;»* («Δαυλός», τεύχος 79, σσ. 4475-4478).

3. Ἴδε Γ. Καλιόρη, *«Παραμβάσεις II — Γλωσσικά»*, ἐκδ. Ἑξάντα, Ἀθήνα, 1986, σ. 341.

4. Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρω τὴν ἀζερμπαϊτζανικὴ γλώσσα, ἡ ὁποία παλαιὰ ἐγράφετο μὲ ἀραβικοὺς χαρακτήρες, κατόπιν στοῦ λατινικοῦ ἀλφάβητο καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν Σοβιετ στοῦ κυριλλικό. Αὐτὲς οἱ ἀνῶθεν ἐπιβεβλημένες ἀλλαγές εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπομάκρυνση τῶν ἀζερμπαϊτζανῶν ἀπὸ τὴν πολιτιστικὴ τους παράδοση, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἀζερμπαϊτζανοῦ συγγραφέως Ἀνάρ, προέδρου τῆς ἐνώσεως συγγραφέων τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν (ἴδε «El Pais», Σάββατο 17/9/88, σ. 2).

5. Τὴν στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ γλώσσα μας βάλλεται τόσο ἀπερίσκεπτα στὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα, ἰδοὺ τί γράφει τὸ ἔγκυρο περιοδικὸ «The Economist» («The classics: Last declension?», τεύχος 10-16 Σεπτεμβρίου 1988, σ. 116) γιὰ τὴν ἐπίδραση τῆς ἐλληνικῆς στὸν σύγχρονο κόσμος: «Οἷοσδῆποτε ἐκ τῶν ἀγγλοφώνων ποὺ δὲν ἐκτιμᾶ τὸ πόσα ὀφείλει ἡ γλώσσα του στὶς κλασσικὲς γλώσσες στερεῖται βασικῶν γνώσεων. Πράγματι στὴν ἐποχὴ τῶν τεχνολογιῶν καὶ ἰδεολογιῶν, τῶν μακρο- καὶ μικρο-οικονομικῶν, τῶν θερμοστατῶν καὶ τῶν ὀλογραφημάτων — καὶ τοῦ ὀλοκαυτώματος — ἡ ζωντανὴ γλώσσα γεμίζει ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ λέξεις ἐλληνικῆς προελεύσεως... Τὰ κλασσικὰ στοιχεῖα εἶναι κατὰδὴλα στὴν ἱατρικὴ καὶ στὶς ἄλλες ἐπιστῆμες — οἱ ὁποῖες ἀπὸ τὴν ἀστρονομία μέχρι τὴν ζωολογία (astronomy to zoology) φέρουν ἐλληνικὰ ὀνόματα... Ρίξτε μιὰ ματιὰ στοῦ λεξικοῦ καὶ σημειώσατε πὼς ἀπὸ τὴ λέξη ἀέρας ὡς τὴν λέξη ζῆλος (air to zeal), πολλὲς ἀγγλοσαξωνικὰ ἡχοῦσες μονοσύλλαβες λέξεις εἶναι στὴν πραγματικότητά ἐλληνικές». Χρειαζοῦνται περαιτέρω σχόλια;

«Κουλτουραλισμός» καὶ γλώσσα

Κύριε Διευθυντά,

Ἐπισκέφθηκα, ἀπὸ κοινωνικὴ ὑποχρέωση μόνον, μιὰν ἐκθεση ζωγραφικῆς ἐνὸς «μοντέρνου» καλλιτέχνη, ζωγραφικῆς ποὺ σὲ ἀνθρώπους τῆς δικῆς μου νοστοροπίας σχεδὸν καθόλου δὲν ταιριάζει, μὲ τὰ διάφορα παράδοξα πασαλείμματα, ποὺ θυμίζουν ἔργα μικρῶν παιδιῶν τῆς προσχολικῆς ἡλικίας σ' ἐμᾶς ποὺ ἀνατραφήκαμε μὲ τὴ γνώση τῆς καλλιτεχνίας ἐνὸς Παρθένου, τοῦ Ροῖλοῦ, τοῦ Βικάτου καὶ τοῦ Γεραλῆ.

Καὶ ἄκουσα ἀπὸ ἓνα παρευρισκόμενο παλαιό μου συμμαθητὴ τὸ σχόλιο πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ «κουλτουρολογία» ἀνάγεται στὴν ἐμφυτὴ ἀντίδραση τῶν νεωτέρων πρὸς τὰ «κατεστημένα» τῶν παλαιότερων τους. «Κουλτουρολογία», βέβαια καὶ «κουλτουραλισμός». Ποὺ τὸν ἐκφράζουν ὅλοι οἱ περὶ αὐτὸν τυρβάζοντες ἀφήνοντες τὰ μαλλιά τους πιὸ μακριὰ καὶ τὰ γένεια τους νὰ φυτρώσουν.

«Κουλτουραλισμός» εἶναι ὁρος, ποὺ γε-

νικεύτηκε στη γλώσσα μας, αφού τὸν διατύπωσε γιὰ πρώτη φορά ἡ ἀμερικανίδα Ρούθ Μπένεντικτ σὲ μιὰ μελέτη της περὶ πολιτιστικῆς ἀνθρωπολογίας, πού πρωτοεκδόθηκε περὶ τὸ 1934. Καὶ τὸ παραλάβαμε στὴ γλώσσα μας χαρακτηρίζοντας κοινω-
τουριάριδες τοὺς δῆθεν «πνευματικούς» ἀνθρώπους πού ἀντιμάχονται τὴν ἐκ παραδόσεως κλασσικὴ παιδεία, προσποιούμενοι τοὺς πολιτιστικὰ προοδευτικούς. Καὶ ὁ κουλτουραλισμὸς ἀπλώθηκε σὲ ὅλους τοὺς πνευματικούς τομεῖς, τὴν καλλιτεχνία, μουσικὴ, ζωγραφικὴ, γλυπτικὴ, ἀκόμη καὶ τὴν ὀρθογραφία καὶ τὴ γραμματικὴ.

Ἄρκει νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ γύρω μας, γιὰ ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν γενικὴ ἀποδοχὴ τοῦ «κινήματος» αὐτοῦ: πρῶτα βέβαια στὴ γενικὴ ἐμφάνιση τοῦ κόσμου, τὸ πῶς ντύνεται, φτιασιδώνεται καὶ μιλάει. Παντοῦ, στὴν Εὐρώπῃ π.χ., τοὺς συναντᾷς, οἱ ἀστυνομικοί, ἀκόμη καὶ οἱ στρατιῶτες ἔχουν κάτω ἀπὸ τὰ πηλίκιά τους ἄφθονα μαλλιά, κάτι πού στὰ Εἴκοσι καὶ Τριάντα πού μεγάλωσα καὶ πῆγα σχολεῖο δὲν ὑπῆρχε καθόλου! Ἐν τῷ μεταξύ ἔγινε νόμος πού καταργεῖ τίς ὀρθογραφίες καὶ τοὺς τόνους πού διδαχθήκαμε στὰ σχολεῖα μας, μόνο καὶ μόνο διότι τὸ Κράτος προσεχώρησε στὸν κουλτουραλισμό!..

Τὸ «κίνημα» ξεκίνησε κάπου γύρω στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, στηριγμένο στίς θεωρίες πού τὴν ἔθεμελιώσαν, κι' ἀπλώθηκε μετ' αὐτὴν σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, γεμίζοντας τὸν 19ο αἰῶνα καὶ τὸ σημερινὸ 20ό. Πρωτοστάτησαν ἐκεῖνοι πού περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου προσπάθησαν νὰ φανοῦν διαπνεόμενοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα κάποιας πολιτιστικῆς διανόησης — γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω ἐδῶ ἓνα μοντέρνο κουλτουραλικὸ ὀρισμὸ — κι ἐπωφελήθηκαν τῆς κοινωνικῆς ἀναταραχῆς πού σημειώθηκε στὸν 18ο καὶ 19ο αἰῶνα, γιὰ νὰ προβάλλουν τὸν δῆθεν «πολιτισμένο» ἑαυτὸ τους. Συνέδεσαν ἐπίσης τὸ κίνημά τους μὲ φιλάρεσκες πολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις καὶ συμπεριφορές, παραφθείροντας τὴ γλώσσα, ἰδιαίτερα στίς δυτικὲς χώρες, τὴν ἀμφίεση καὶ τὴν ἐν γένει ἐμφάνιση τοῦ ἀτόμου. Χαραριτωμένα εἶχε εἰρωνευθεῖ τίς τάσεις αὐτὲς ὁ γνωστὸς Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Μιχαήλ

Ντεὸν μὲ ἓνα ἐνδιαφέρον βιβλίον του, τὴν «*Ἱστορία τῆς Γαλλίας παρουσιασμένη στὴν Ἰουλιέτταν*», ὅπου κάποιο φανταστικὸ μυθικὸ πρόσωπο διακωμῶδεῖ τὴν κουλτουρομανία τῆς ἐποχῆς μας κατὰ μιὰν ἱστορικὴ χιουμοριστικὴ ἀναδρομὴ.

Ἦδη ὁ Βολταῖρος εἶχε φροντίσει στὴν Γαλλικὴ Ἐπανάσταση ν' ἀλλάξουν τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν, μὲ τὴν μετάθεση τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους στὴ φθινοπωρινὴ ἰσημερία τῆς 22ας Σεπτεμβρίου, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν προσαρμόστηκαν στίς κλιματικὲς συνθήκες κάθε περιόδου τοῦ ἔτους. Ἐνα ἀνάλογο σύστημα δοκίμασε ἴσως νὰ εἰσαγάγει πρὶν σχεδὸν 70 χρόνια ὁ ποιητὴς Γεώργιος Δροσίνης μὲ τὸ «*Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος*» του, ὅπου ἔδινε σὲ κάθε μῆνα τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ του ὀνομασία, ἐνῶ σήμερα καθιερώθηκε νὰ λέμε τίς ἀρχικὲς ρωμαϊκὲς ὀνομασίες μὲ κουλτουριάρικο τρόπο: Γενάρης — Φλεβάρης — Μάρτης — Μάης — Ἰούνης καὶ λοιπά...

Καὶ τότε ὁ Βολταῖρος ἐπέτυχε νὰ καταργηθοῦν διφθογγοὶ καὶ διπλὰ σύμφωνα στὴ γαλλικὴ γραμματικὴ, πού χρειάστηκε νὰ τὴν ἀποκαταστήσουν πιά τὰ ναπολεόντεια χρόνια. Κάτι παράλληλο γίνεται στὴ σημερινὴ Γαλλία, τὴ Γερμανία, τὴν Ἀγγλία καὶ τίς ΗΠΑ: Ἐνῶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα σήμερα πιά τὰ πολιτικὰ πρόσωπα, ἀπὸ τὴν κυβέρνησι καὶ τὴν ἀντιπολίτευσι, υἱοθέτησαν τὴν κουλτουραλικὴ διάλεκτο, πού ἀπὸ χρόνια ἤδη ἐφαρμόζουν οἱ δῆθεν «πνευματικοί» ἄνθρωποι τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Κουλτούρας.

Ἐμβλημα καὶ σῆμα κατατεθέν ἴσως τοῦ σημερινοῦ κουλτουραλισμοῦ στὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ ἀνεκδιήγητο ἐκεῖνο «Στάδιο Εἰρήνης καὶ Φιλίας», πού ἔτσι ὅπως τοποθετήθηκε στὴν παραλία τοῦ Νέου Φαλήρου μοιάζει μὲ ἀπεικόνισι τοῦ πηλίκιου πού φοροῦσε πρὶν μισὸ αἰῶνα ὁ «Φύρερ» Ἀδόλφος Χίτλερ.

Ἄλλ' ἄς προχωρήσωμε σὲ λίγα παραδείγματα τοῦ γλωσσικοῦ κουλτουραλισμοῦ πού μᾶς μαστίζει. Ἐτσι ὅλα τὰ εἰς -ις τριτόκλιτα ἄλλαξαν στὴν γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἢ *βάσις*, πού ἤδη οἱ ποιητικοὶ *δημοτικισταί*, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Πολέμης κι ὁ

Δροσίνης, ἔγραφαν φυσικά *βάση*, κάνει τῆς *βάσης*, *φάση* — *φάσης*. Κι ἄνθρωποι τῆς ἰδικῆς μου γενιᾶς ἀνατριχιάζουν ἀκούγοντας τὶς παραμορφώσεις αὐτὲς στὴν τηλεόραση καὶ τὸ ραδιόφωνο.

Ἔπειτα μὲ τὴν κατάργηση τῶν τόνων καὶ πνευμάτων, ἐκτὸς τῆς διακοσμητικῆς τοὺς ἀξίας, χάθηκε καὶ τὸ τόσο χρήσιμο διαζευτικό *ἢ* παραμερίζουν καὶ ὅλες οἱ διφθογοί, κατὰ τὰ ὅσα ἔγραφε ὁ φανατικός ψυχαριστῆς Ξενόπουλος στὴν «*Διάπλασιν τῶν Παίδων*» πρὶν μισὸ αἰῶνα: «γὰ νὰ γράφουμε *εφχή* - *σταβρός* - *εφτυχία* - *Εβαγκέλιο* - *αβγό* - *άβρα* - *αβλή* - *στάβλος* - *αφτί*».

Ἄλλο ἓνα νόστιμο κουλτουραλικὸ παράδειγμα μᾶς ἔδωσε πρὶν λίγο καιρὸ ἀρχηγὸς Κόμματος στὴν Βουλὴ, ποὺ τὸ εἶδαμε στὴν τηλεόραση, λέγοντας «*ποὺ χοῦ*!» Ἀκουσον, ἄκουσον, ὅπως στενάζουν συχνὰ οἱ λόρδοι στὴν ἀγγλικὴ βουλὴ. Ἐκτὸς κι

ἂν τὸ εἶπε μόνο γιὰ εἰρωνεία...

Γλῶσσα, ἦθη καὶ κυβερνήσεις · εἶπε κάπου ὁ μέγας πρόδρομος τῶν κουλτουραλιστῶν Βολταῖρος χρειάζονται χρόνια γιὰ νὰ διαμορφωθοῦν. Τοῦτο δὲ ἴσως ἔχει ἐφαρμογὴ στὴν παρούσα φάση τῶν γλωσσικῶν καὶ πολιτιστικῶν πραγμάτων τῆς χώρας μας. Ἡ καθομιλουμένη δὲ — ἡ καλῶς ἐννοουμένη φυσικά, καὶ ὄχι τὸ ἀποτρόπαιο δημιούργημα τῶν νέων «κουλτουραλιστῶν» — θὰ ἐξελίσσεται, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ τὴν γραπτὴ καὶ ὁμιλουμένη μορφή τοῦ καθημερινοῦ λόγου· καὶ ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ διατηρηθεῖ ἡ καθαρεύουσα ὡς τὸ ἐπίσημον ἔνδυμα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας τῶν δημοσίων ἀρχῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Μετὰ τιμῆς

Σπῦρ. Μ. Εὐλάμπιος

Μηχανολόγος Μηχανικός
Μητσαίων 21, Ἀθήνα

Ὀλυμπιακὰ

Ἀγαπητὲ κ. διευθυντὰ τοῦ «*Δαυλοῦ*»,

Ὡφέλιμον εἶναι νὰ ἀμυνώμεθα κατὰ τῶν λαθῶν, ἰδίως ὅταν αὐτὰ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν. Ἐδῶ θὰ ἀναφερθῶ εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας, μίαν ἀπὸ τὰς θαυμασιωτέρας ἐκδηλώσεις τῆς Ἀνθρωπότητος.

1. Οἱ σύγχρονοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες ἀποκαλοῦνται διεθνῶς Ὀλυμπιάδες. Αὐτὸ εἶναι λάθος. Ἡ Ἱστορία ἀναφέρει ὅτι Ὀλυμπιάς ἦτο ἡ 4ετῆς χρονικὴ περίοδος, ἡ ἔχουσα ὄριά της δύο διαδοχικοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας.

2. Ἐχει καθιερωθῇ ὡς σῆμα τῶν συγχρόνων Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων ἓνα πλέγμα πέντε κύκλων, διαφορετικοῦ χρώματος, ἀντιστοιχοῦντων εἰς τὰς πέντε ἡπείρους τῆς Γῆς. Ἀλλὰ αἱ κατοικημένοι ἡπειροὶ τῆς εἶναι σαφῶς ἑξ, ὅπως ἀναγράφεται εἰς ἅπαντας τοὺς Ἀτλαντας, δεδομένου ὅτι εἰς τὸ Δυτικὸν Ἡμισφαίριον εἶναι δύο ἡπείροι, διαχωρισμένοι πλήρως, πλὴν μιᾶς συνδετικῆς στενῆς λωρίδος (ὡς ἄλλως τε ἐνοῦνται καὶ ἡ Ἀσία μὲ τὴν Ἀφρικὴν). Μὴ

λησμονῆται, ὅτι ἐνῶ ἡ Εὐρώπη εἶναι σαφῶς χερσόνησος τῆς Ἀσίας, ὀνομάζεται ἡπειρος. (Ἐπάρχει καὶ ἡ 7ῃ ἡπειρος τῆς Γῆς ἡ Ἀνταρκτίς 50% μεγαλύτερα τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ εἶναι ἀκατοίκητος, πλὴν τινῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν).

Ἐπ' εὐκαιρία: Ἡ λέξις Ὀλυμπος, Ὀλυμπία κ.λπ. παράγωγά της ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ *λάμπω*, *λαμπρὸς* (κατὰ Κούρτιον). Τὰ Ἀρχαῖα Ὀλύμπια (ἐπὶ τῆς Βορείου ὄχθης τοῦ Ἀλφειοῦ) εἶναι ἐκτὸς τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας (πέραν τῆς νοτίου ὄχθης του). Λέγουν τινὲς ὅτι ἐκ λάθους ὀνομάσθη οὕτω. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, καθόσον τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς, τὸ Λύκαιον, ὅπου ἀγεννήθη ὁ Ζεὺς, ἀρχαιόθεν ἐκαλεῖτο Ὀλυμπος. Ἐξ αὐτοῦ ὀνομάσθη Ὀλυμπος καὶ ἡ κατοικία τῶν θεῶν καὶ οἱ ἄλλοι Ὀλυμποι. Μετὰ τὴν γέννησίν του ὁ Ζεὺς εἶχε τροφὸν τὴν Νέδαν (λέξις σαρκερική, σημαίνουσα ὕδωρ ἐξαγνιστήριον). Τὸ ὄνομά της φέρει ποταμὸς ἐκεῖ (ὁ μόνος ἐν Ἑλλάδι μεθ' ἡλ' ὄνομα). Καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας, δυ-

τικῶς, εἶναι ὁ Κυπαρισσιακὸς κόλπος, κακῶς ἀποκληθεῖς οὕτω, ἐνῶ θὰ ἔδει νὰ λέγεται Ὁλυμπιακός.

Ἐγράφη ὅτι οἱ Ὁλυμπιακοὶ Ἀγῶνες τοῦ ἔτους 2.000 μ.Χ. πρέπει νὰ τελεστοῦν μὲ ἰδιάζουσαν λαμπρότητα καὶ εἰς πόλιν συμβολίζουσιν τὴν ἐνότητα τῆς Οἰκουμένης, καθόσον τὸ ὥς ἄνω ἔτος εἶναι τὸ πρῶτον τῆς 3ης μ.Χ. χιλιετίας (ὄχι χιλιετηρίδος, ὡς κακῶς λέγουν τινές, ἐπιμένοντες εἰς τὸ λάθος των). Ἀλλὰ τὸ ἔτος αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖον τῆς 2ας χιλιετίας. (Ἡ 3η χιλιετία ἀρχίζει τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 2001 μ.Χ., ἡμέραν Δευτέραν).

Ἐγράφη ὅτι καὶ οἱ σύγχρονοι Ὁλυμπιακοὶ Ἀγῶνες πρέπει νὰ περιλαμβάνουν

τὰ ἀθλήματα καὶ μόνον τῶν κλασσικῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν. Πᾶν ἄθλημα, τὸ ὁποῖον γυμνάζει τὸ σῶμα, κυρίως, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα μὲ τὴν ψυχὴν ὀξύνει («νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ», ὅθεν ἀλλήλենδετα), ἐπιβάλλεται νὰ περιλαμβάνεται εἰς τοὺς νέους Ὁλυμπιακοὺς ἀγῶνας, διαρκῶς ἐξελισσομένους, μακράν τῆς στασιμότητος.

Μετὰ τιμῆς
καὶ φιλίας

Ἀχιλλεὺς Τάγαρης

Ἀντιστράτηγος
Κηφισιά

Τροπικὸ ἐπίρρημα καὶ ἀντικείμενο

Κύριε διευθυντά,

Μιά ταύτιση μὲ ἐνοχλεῖ: Περιττὴ ἀπλοποιήσις. Ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω - ἐνῶ ταυτοχρόνως προτείνω - τὸν διαχωρισμὸν τῆς ἐπιθετικῆς ἀπὸ τὴν ἐπιρρηματικὴν χρησιν.

Παράδειγμα: «*ταυτόχρονα*» (ὀνομαστ. πληθυντ. οὐδεν.): ἀναφέρεται σὲ δυὸ γεγονότα, ὡς αὐτὰ ἔμπορουν νὰ ἐξεταστοῦν στατικῶς. «*Ταυτοχρόνως*»: ὑποδηλώνει, ἢ μᾶλλον ὑπογραμμίζει, τὴν ἀντιστοιχίαν εἰς τὸν ῥυθμὸν ἐξελίξεως, εἰς τὸν τρόπον πορείας τῶν γεγονότων. Εἶναι ἀνάγκη τὸ ἐ-

πίρρημα νὰ δηλώνῃ τὸν τρόπον καὶ τὸ ἐπίθετον νὰ προσδιορίζῃ τὴν ποιότητα.

Ὅπου ὑπάρχει δυσκολία διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω, ἐπιτυγχάνουμε τὴν κυριολεξίαν μὲ μίαν ἀντικατάστασιν [π.χ. *αἰσθάνομαι καλὰ* (σύστ. ἀντικ.): ἀόριστο, *αἰσθάνομαι καλῶς*: ἐπιτυχημένο].

Μετὰ τιμῆς

Κωνσταντῖνος Ψυχογιὸς

Φυσικὸς
Πεζὰ 701 00, Ἀρχάναι, Κρήτη

Τὶ θὰ καταποντίσει πάλι ἡ ΔΕΗ;

Κύριε διευθυντά,

Σύντομα, καθὼς πρόσφατα δημοσιεύθηκε, θὰ ἀρχίσει νὰ σχηματίζεται ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ φράγματος Πηγῶν Ἀώου τῆς ΔΕΗ. Ἡ τοποθεσία, ποὺ θὰ πλημμυρίσει ἀπὸ τὴν τεχνητὴν λίμνη, λέγεται «*Πολιτισιές*» καὶ βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα βορείως τοῦ Μετσόβου.

Πρὶν ὅμως τὰ χιλιάδες στρέμματα τῆς περιοχῆς γίνουσι ἀνεπιστρεπτι βορὰ στὰ «ἀναπτυξιακὰ ἔργα» τῆς ΔΕΗ, θὰ ἔπρεπε, τοῦλάχιστον οἱ βουλευτὲς τῆς Ἡπείρου, νὰ ὑποβάλουν στὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ

τὸ κατὸ ἐρώτημα, ἂν ἔγινε, ὑποτυπώδης ἔστω, ἀρχαιολογικὴ μελέτη τοῦ πρὸς καταποντισμὸν χώρου, ποὺ φέρει τὴν τόσο χαρακτηριστικὴν ὀνομασίαν «Πολιτισιές».

Εἶναι γνωστὸ σὲ ὅσους κάπως πονᾶνε τὸν Τόπο, ὅτι πρὸ ἐτῶν στὴ λίμνη τοῦ Μόρνου καταχωριάσθηκε τὸ Κάλλιον, ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν Αἰτωλῶν, τοῦ ὁποίου τὰ ἑρείπια βρισκότανε σὲ ἄριστη ἀκόμα κατάστασις. Ἑλληνες ἀρχαιολόγοι, ἐκτὸς τοῦ κρατικοῦ κατεστημένου, εἶχανε ζητήσει τότε νὰ γίνουν ἀνασκαφές, πρὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λίμνης, γιὰ τὰ εὐρήμα-

τα ήτανε περισσότερο από αξιόλογα.

Και είχε αποδειχθεί έτσι, πώς από τὸν σχεδιασμό ακόμα τοῦ ἔργου κανένας «κρατικός φορέας» δὲν εἶχε μελετήσει τὴ δημιουργία τῆς λίμνης σὲ ἄλλη τοποθεσία ὥστε καὶ τὸ ἔργο νὰ μὴν ματαιωθῇ καὶ τὸ Κάλλιον νὰ σωθῇ! Καὶ δικαιολογήσανε τότε τὴν ἀβελτηρία τους οἱ κρατικοὶ φορεῖς μὲ ἀδιαστικῆς ὑποκρισίας ἐπιχειρήματα γιὰ «προτεραιότητες ἐπιλογῶν», ἀεροβάμονες «ἀντιρρήσεις» κατόπιν ἐορτῆς κ.λπ.

Ὅταν Ἕλληνες καὶ ξένοι καθηγητὲς ἐκτὸς τῶν «ἐπιστημονικῶν» κυκλωμάτων ἰσχυρίζονται κατὰ κόρον, ὅτι «κάθε δέκα στρέμματα ἐλληνικῆς γῆς καὶ θάλασσας, ἐπιφυλάσσουν καὶ ἀπὸ μία ἀρχαιολογικὴ ἔκκληξ», ἐμεῖς πλημμυρίζουμε χιλιάδες στρέμματα χωρὶς πρόβλεψη, «χωρὶς περίσκεψη, χωρὶς αἰδῶ». Καὶ ἐτοιμαζόμαστε, καὶ πάλι χωρὶς πρόβλεψη, νὰ πλημμυρίσουμε ἑκατομύρια ακόμα στρέμματα μὲ τίς λίμνες τῆς ἐκτροπῆς τοῦ Ἀχελώου ἐπάνω στὴν ραχοκοκκαλιά τῆς Πίνδου. Τῆς

Πίνδου, ποὺ στέγαζε κάποτε τὸν Πᾶνα καὶ τὸ πανάρχαιο Μαντεῖο τῶν Γραικῶν!..

Τὸ προηγούμενο τῆς πρόνοιας ποὺ εἶχανε οἱ σύγχρονοι Αἰγύπτιοι, νὰ μεταφέρουν (μὲ τὴν παγκόσμια οικονομικὴ βοήθεια) τὰ ἐμφανῆ, τουλάχιστον, μνημεῖα τῆς Κοιλιάδας τῶν Βασιλέων ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Φράγματος Νάσερ θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς εἶχε διδάξει (ἐκκλησὴ μας γιὰ οικονομικὴ συμπαράσταση πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους σὲ παρόμοιες περιπτώσεις δὲν θὰ ἦταν ἀπρεπής).

Ὁ χαρακτηρισμὸς μας ὡς «αἰετῶν» (ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιο ἀρχιερεᾶ πρὸς τὸν Σόλωνα) γιὰ ἀμέλεια πρὸς τὴν Ἱστορίαν μας θὰ ἔπρεπε στὴν περίπτωσιν μερικῶν «ἀναπτυξιακῶν» μας ἔργων νὰ ἀντικατασταθῇ σήμερα μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ μας ὡς «αἰετῶν», ἢ μάλλον ὡς «αἰετῶν προδομένων».

Μετὰ τιμῆς

«Σελλὸς»

Λωγράφου

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΨΑΡΡΟΥ — ΛΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τοῦτο τὸ δρόμο διάλεξα

Βρίσκομαι στῆς ζωῆς τὸ σταυροδρόμι,
ἐκεῖ ποὺ τὸ οὐράνιο τόξο δραςκελᾷ
τὸν κύκλο τῆς ζωῆς μου.

Ποιά εἶναι ἡ πορεία μου;

Ὅλο μπροστά, ἐκεῖ ποὺ ὁ κύκλος τῶν ὀνείρων
τσακίζεται καὶ σμίγει μὲ τὴ ροζακιὰ ἀναλαμπῇ
τοῦ ἡλίου.

Τὸ δρόμο τοῦτο διάλεξα καὶ πορεύομαι·
ἡ Σκύλλα κι ἡ Χάρυβδη παραμονεύουν ὕπουλα,
οἱ Σειρήνες τραγουδοῦν τραγούδια ποὺ ἀποπλανοῦν.
Μὰ γιὰ τὸ δρόμο τοῦτο διάλεξα καὶ πάω.

Ὁ Βουκεφάλας, τὸ θρυλικὸ κκεῖνο τοῦ Μεγαλέξανδρου τὸ ἄλλογο, ποὺ δὲ λογάριζε στὸ διάβα του τοὺς Γρανικοὺς καὶ τοὺς κάμπους τῆς Ἰσσοῦ οὔτε τὰ βουνὰ τοῦ Ταύρου καὶ κάλπαζε πέρα πρὸς τὸν Ἰνδὸ τὸν ποταμό, τὸ ἄλλογο τοῦτο ξεπερνοῦσε στὴν παιδικὴ τὴ φαντασία μου καὶ τὸν ἀναβάτη του ἀκόμη στὴ φήμη καὶ στὴ δόξα καὶ πῆγαινε νὰ συναγωνισθῇ τὸ ἄλλο ἄτι τὸ μυθικὸ τοῦ Βελλερεφόντη, τὸν φτεροπόδαρο τὸν Πήγασο.

Ἄλλογο εἶχαμε καὶ στὸ σπίτι τὸ πατρικό, κι' ἀπ' ὅλα τὰλλα ζωντανὰ τὸ ἀγαποῦσα ἰδιαίτερα, μὰ κεῖνο τὸ ἀντιαισθητικὸ σαμάρι, ποὺ τοῦ κάθιζαν στὴ ράχη του, δὲν μποροῦσα νὰ τὸ χωνέσω. Μεγάλωσα πιά, ἤμουν ἀνὰ δέκα χρονῶν καὶ καβάλλα στὸ Ντορῆ, τὸ ἄλλογό μας, νόμιζα πὼς δάμασα τὸ Βουκεφάλα! Κι' ὁ Ντορῆς καλπάζοντας ἐκεῖ κάτω στὴ δημοσίᾳ, στὸ δημόσιο δρόμο, ποὺ τραβοῦσε πρὸς τὸ Λεοντάρι τῆς Ἀρκαδίας, χωρὶς ἐκεῖνο τὸ σαμάρι προσπαθοῦσε νὰ κάμῃ πραγματικότητα τὸ ὄνειρό μου... Μὰ τὴν κάθε κούρσα, θυμᾶμαι, συνώδευε καὶ μιὰ ἀπογοήτευση καὶ τὸ μαράζι σκέπαζε τὴν παιδικὴ ψυχὴ μου, σὰν ἔκανα τὴ σύγκριση μὲ τὸ ...Ἰνδαλμά μου.

Ἐφυγαν, ἔτσι, τὰ χρόνια· τὰ Σχολεῖα καὶ τὰ Γράμματα ἤρθαν νὰ σβήσουν σιγά-σιγὰ τὸ μεράκι καὶ τὸν ἔρωτα, ποὺ εἶχα γιὰ τὰ ἄλλα. Ὡσπου, σὰν ἀπὸ μηχανῆς θεός, ἡ ὑπηρεσία μου στὸ στρατὸ μού ἔδωσε τὴ μοναδικὴ καὶ ἀπίθανη τούτῃ ἐμπειρία, ποὺ ἂν καὶ τόσα χρόνια πέρασαν, δὲ σβήστηκε ἀπὸ τὴ μνήμη μου, ἀλλὰ ὀλοζώντανη προβάλλει πάντα, ὅταν ἡ ἀχαριστία καὶ ἡ ψευτιά πλημμυρίζει τὸν ἀπάνθρωπο κόσμον μας.

Ἐκεῖ, κατὰ τὸ 1926, ὑπηρετήσα ὡς ἑφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς στὴν Ἱλὴ Τηλεγραφητῶν, ποὺ εἶχε ἔδρα τῆς τῆς Λάρισας. Ἄλλα πολλὰ, δρόμοι ἀτέλειωτοι καὶ νειάτα μαζί καὶ τὸ παλιό μου τὸ μεράκι μ' ἔκαναν ἕναν καλὸ ἐκπαιδευτὴ. Χρειάστηκε, βέβαια, πολλὲς φορές νὰ πληγιάσουν τὰ γόνατα, ἀκόμη καὶ νὰ πέση καὶ νὰ σηκωθῇ πολλὲς φορές, ὥσπου νὰ βρῇ τὴν ἰσορροπίαν του καὶ νὰ κρατηθῇ μὲ ἀσφάλεια στὴ

σέλλα ὁ ἐπίδοξος ἀνθυπὶλάρχος, μὰ ὅλα τούτα τίποτε δὲν ἄξιζαν μπροστὰ στὴν προσμονὴ τῆς μεγάλης στιγμῆς, ποὺ τὸ καθαρόαιμο ἄλλογο θὰ ἐκάλπαζεν ἀπὸ ρυτῆρος», ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι!

Καὶ ἡ ἀνταμοιβὴ δὲν ἄργησε. Μαζὶ μὲ τὸ συνάδελφό μου τὸν Ἀλέκο Κ. ὠργώναμε κυριολεκτικὰ, κατὰ τὶς ἐλεύθερες ὥρες μας, τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Λάρισας, ἐκεῖνος καβάλλα στὴ «Θυελλά» του κι' ἐγὼ στὸν «Κεραυνό» μου, ὀνόματα ποὺ εἶχαμε δώσει στὰ περήφανα καὶ διαλεχτά μας ἄλλα. Τὸ εἶχαμε, ὅμως, παρακάνει καὶ μιὰ ἡμέρα, ποὺ ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Ἀλκαζάρ μπαίναμε στὴν πόλιν καλπάζοντας βρέθηκε μπροστὰ μας ὁ στρατηγὸς διοικητῆς τοῦ Σ.Σ.

Τὴν παρουσίαν τοῦ στρατηγοῦ, ἐκεῖ στὴ γέφυρα, μᾶς τὴν ἔκανε γνωστὴ τὴν ἐπομένη ἡ ἡμερησία διαταγὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ποὺ ἔγραφε: «Τοὺς ἐφ. ἀνθ/γούς Φ.Μ. καὶ Α.Κ. τιμωρῶ μὲ εἰκοσαήμερον αὐστηρὰν φυλάκισιν, διότι ἐκάλπαζον ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ δὲν ἀπένειμαν εἰς τὸν ὑποφαινόμενον τὸν ὀφειλόμενον χαιρετισμόν». Καὶ εἶναι γεγονός, πὼς τὸ στρατηγὸ δὲν τὸν εἶχαμε ἀντιληφθῇ — πὼς θάταν δυνατόν αὐτὸ μὲ τὴν ταχύτητα, ποὺ τὸν προσπεράσαμε — ἡ τιμωρία, ὅμως, μᾶς ἐστοίχισε πολὺ· τίς εἴκοσι αὐτὲς ἡμέρες ἔπρεπε νὰ τίς ὑπηρετήσουμε στὸ τέλος τῆς θητείας...

★ ★ ★

Τὸ χειμῶνα τοῦ ἴδιου χρόνου ὑπηρετῶ στὸ Σύνταγμα Μηχανικοῦ, ποὺ εἶχε τὸ στρατωνισμό του στὴν Ἀγία Παρασκευὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ προάστιο τότε δὲν εἶχε ἀστικὴ συγκοινωνία, γι' αὐτὸ οἱ ἀξιωματικοὶ γιὰ τὴ μεταφορὰ τους χρησιμοποιοῦσαν ἄλλα τοῦ Συντάγματος.

Ἐγὼ, σὰν ἑφεδρὸς ποὺ ἤμουν, δὲν μποροῦσα νὰ διαλέξω· πῆρα ἕνα ἄλογάκι στὴν τύχη καὶ μ' αὐτὸ ἀνεβοκατέβαινα στὴν Ἀγία Παρασκευή. Μὰ τοῦτο τὸ λογάριζα μεγάλη ἀγγαραία καὶ πολλὲς φορές, σὰν ἔκανα τὴ σύγκριση μὲ τὸν «Κεραυνό» τῆς Λάρισας, ἐλεεινολογοῦσα τὸν ἐαυτό μου... Ὡσπου μιὰ μέρα ὁ σταβλάρχης μού κάνει τὴν ἀποκάλυψη:

— Κύριε άνθυπολοχαγέ, μοῦ λέει, ἔχουμε στό στάβλο ἕνα ἄλογο πρώτης γραμμῆς, μὰ κανένas δέν μπορεῖ νά τὸ δαμάση...

Καὶ μοῦ διηγῆθη τὴν ἱστορία τοῦ «Ξάνου», ὄνομα ποῦ εἶχαν δώσει στό ἄλογο ἀπὸ τὴν πυρόξανθη χαίτη του.

— Πάει κοντὰ ἕνας χρόνος, συνέχισε ὁ λοχίας, ποῦ ἕνας στρατιώτης καβάλλησε τὸ ἄλογο καὶ ἄρχισε σκληρὰ νὰ τὸ σπιρουνίζει τόσο πολὺ, ποῦ τὸ ζῶο ἀγρίεψε, ἀφηνίασε, σὲ λίγο ἄρχισε τὶς κλωτσιές καὶ τὶς ἀνορθώσεις καὶ πέταξε κάτω τὸν ἱππέα. Μὲ πολλὰ κατὰγματα στό πόδι τὸν μεταφέραμε μὲ τὸ φορεῖο στό ἀναρρωτήριο. Ἀπὸ τότε ἔχουν γίνεῖ πολλές ἀποπείρες, τὸ ἄλογο ὅμως δέν ἀνέχεται τίποτε στὴ ράχη του. Πρὸ ἡμερῶν, μάλιστα, δοκίμασε καὶ ὁ λοχαγὸς μας νὰ τὸ καβαλλήσει, μὰ μόλις τὸ εἶδε νὰ τρέμη ὁλόκληρο καὶ νὰ σηκώνονται οἱ τρίχες του, τὸ παράτησε...

— Κρίμα εἶναι, εἶπα τότε ἐγώ, ἕνα τέτοιο ἄλογο νὰ εἶναι καταδικασμένο ἐδῶ μέσα στό στάβλο, σὰν νὰ εἶναι στὴ φυλακή, γι' αὐτὸ θὰ προσπαθήσουμε νὰ τὸ ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὴν ἄσχημὴ ἰδέα, ποῦ ἔχει σχηματίσει γιὰ τὸν ἀναβάτη του.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη κιόλας ἡμέρα ἄρχισε ἡ ἐκπαίδευση τοῦ «Ξάνου». Εἰς ἐφαρμογὴν: οἱ ἀμοιβές καὶ τιμωρίες, ὅπως διδάσκει ἡ ἱππευτικὴ. Τὸ ἄλογο, τρομοκρατημένο ὅπως ἦταν, μὲ κανένα τρόπο δέν ἤθελε νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ στάβλο. Ἔτσι ἔμεινε νηστικό μιά ἡμέρα καὶ τὴν ἐπομένη ἔφαγε τὴν τροφή του ὄχι στό στάβλο ἀλλὰ κάτω στὴ Θεσσαλονίκη, στὴν ὁδὸ Ἰουλιανοῦ, ποῦ ἦταν τὸ σπίτι μου. Σὰν νὰ τοῦ ἄρεσε ὁ περίπατος αὐτός, γιὰτὶ ἐκεῖ στό τέρμα τοῦ δρόμου δέν ἔβρισκε μόνο τὴν τροφή του, μὰ καὶ τὰ καλοπιίσματα τοῦ μελλοντικοῦ του ἀναβάτη.

Ὡσπου ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς δοκιμασίας. Ὁ «Ξάνθος» βρέθηκε, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, μὲ δεμένα τὰ πόδια, ἀνάμεσα σὲ δύο κάρρα, τὴ στιγμὴ ποῦ ὁ σταβλάρχης μὲ ἄλλους δύο ἄνδρες τὸν σελλώνουν καὶ τοῦ περνοῦν τὸ χαλινό. Κι' ἐγὼ σὲ λίγο βρίσκομαι πάνω στὴ σέλλα, χαϊδεύοντας τὴ χαίτη καὶ καλολογώντας τον. Ἐπειτα τὰ

πόδια λύνονται καὶ ξαφνικὰ τὸ ἄλογο στέκει ἀμήχανο μὲ τὸ φορτίο του. Μερικὰ λεπτὰ πέρασαν καὶ ξαφνικὰ ἀρχίζει ἕναν ξέφρενον καλπασμό, τὸ ὁδηγῶ πρὸς τὴν ἔξοδο τοῦ στρατῶνα καὶ πρὸς τὸν ἀκάλυπτο χῶρο, πρὸς τὰ χωράφια.

Καὶ εἶναι σὰν νὰ μὴ βλέπῃ μπροστά του: τάφρους, φράκτες καὶ ἄλλα ἐμπόδια τὰ ξεπερνᾷ μὲ τὸ φρενήρη ἐκείνον καλπασμό, τρέχοντας κατ' εὐθείαν ἐμπρός, ὥσπου ἀσθμαίνοντας σταματᾷ ἀπτότομα, ὕστερα ἀπὸ μισῆς ὥρας ἀγκομαχητό. Καὶ μετὰ τὴν τρικυμίαν ἡ γαλήνη. Εἶναι κάθιδρο, καὶ χαϊδεύοντας τὴ χαίτη του προσπαθῶ νὰ τὸ καλοπιίσω. Φαίνεται νὰ μαλακώνῃ. «Βάδην» ὕστερα καὶ μὲ ἀπόλυτη πειθαρχία στὴ θέληση τοῦ ἀναβάτη του ὁδηγῆθη ἐκεῖνο τὸ θηρίο τὸ ἀνήμερο στό στάβλο.

Ὁ σταβλάρχης καὶ οἱ ἄλλοι ἄνδρες, ἔκαναν τὸ σταυρό τους, σὰν μὲ εἶδαν νὰ γυρίζω κανονικὰ καὶ μὲ τὸ ἄλογο ἥσυχο καὶ ἡμερωμένο. Εἶχε φαίνεται βρῇ ὁ «Ξάνθος» τὸν ἀναβάτη του, μὰ καὶ ἐκεῖνος, ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ, δέν ἔχανε κάθε εὐκαιρία νὰ τοῦ ἐπιδασιλεύῃ τὶς περιποιήσεις του καὶ μὲ κάθε τρόπο νὰ τοῦ δείχνει τὴν ἀγάπη του.

Ἔτσι κάθε πρωτὶ πειθήνιος ὁ «Ξάνθος» ἀκολουθοῦσε τὸ ἄλογο τοῦ ἱπποκόμου, μὲ τὸ χαλινὸ ριγμένο πάνω στὴ σέλλα. Ἐκεῖ κάτω στὴν ὁδὸν Ἰουλιανοῦ, σὰν ἔφταναν, ἔτρωγε τὸ πρωινό του τὶς πρώτες ἡμέρες καὶ ὕστερα μὲ ἕνα στρωτὸ τροχάδην γυρνοῦσε στὴν Ἀγία Παρασκευὴ μὲ τὸν ἀναβάτη στὴ ράχη του.

Δυὸ καὶ τρεῖς φορές κάθε βδομάδα τραβούσαμε πρὸς τὴν ἐξοχὴ. Ὁ «Ξάνθος», τὸ καταλάβαινα, ἤθελε νὰ ξεμουδιάσῃ καὶ γιὰτὶ ὄχι καὶ νὰ δείξῃ τὶς ἱκανότητές του τὶς ἀσύγκριτες, κι' ἐγὼ πῶς νὰ τοῦ χαλάσω τὸ χατήρι...

Μὰ στό ἐξοχικό, ποῦ φτάναμε εἶχε τὴ συνήθεια σὴν παίρνῃ καὶ τὸ ἀναψυκτικό του! Προτιμοῦσε πάντα λεμονάδα: γκαζόζα, θυμᾶμαι, τὴν ἐλέγαμε τότε... Καὶ τὰ ἐξοχικά μας ἦταν πότε ὁ Χορτιάτης, ἐκεῖ ψηλὰ καὶ πότε ἡ Ἀρετσού καὶ ἡ Ἀγία Τριάδα, ἐκεῖ κάτω στὴν παραλία.

Καὶ κείνα τὰ εἴκοσι καὶ εἴκοσι δύο χιλιόμετρα θὰ μοῦ πῆτε... Ἐ! αὐτὰ δέν λογα-

ριάζονταν για τὰ πόδια τοῦ «Ξάνθου». Ὁ-
σπου νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν πόλη μὲ τὸ στρω-
τὸ τροχάδην, ἀκολουθοῦσε ὁ ἀνοιχτὸς
καλπασμός, ποὺ νόμιζες πὼς γινόσουν
πράγματι ὁ μυθικὸς ἐκεῖνος Βελλεροφόν-
της, καὶ πετώντας ἑφτανες σχεδὸν πότε
στὸ Χορτιάτη καὶ πότε στὴν Ἀρετσού...

Κι' ἐκεῖ ποὺ ἦταν καταδικασμένες κά-
ποτε νὰ περάσῃ ὅλη του τὴ ζωὴ ὁ «Ξάνθος»
κλεισμένος μέσα σ' ἓναν στάβλο, ἀξιώθη-
κε ν' ἀποσπᾷ τὸ θαυμασμὸ καὶ τὰ χει-
ροκροτήματα τοῦ κόσμου τῆς Θεσσαλονί-
κης. Ἦταν ἡ παρέλασις τῆς 25ης Μαρ-
τίου. Καμαρωτὸς καὶ μὲ κεῖνὴ τὴ χαριτωμέ-
νῃ κλίσῃ τοῦ κεφαλιοῦ, ποὺ κάνουν τὰ Ἰ-
σπανικὰ ἄλογα, πέρασε μπροστὰ ἀπὸ τοὺς
ἐπισήμους μὲ τὸ δύσκολο τροχάδην ἐπὶ τό-
που καὶ ἀπέσπασε τὰ χειροκροτήματα τοῦ
κόσμου. Φαίνεται, πὼς πράγματι τὸ ἄλογο
φαντάζει πῶς πολὺ ἀπὸ τὸν ἀναβάτη του
καὶ εἶναι ἔτσι, ὅπως κάποτε τὸ εἶχε συλλά-
βει ἡ φαντασία μου ἢ παιδική!

Τὴν ἄλλῃ μέρα τὸ πρωῒ ὁ σταβλάρχης
μὲ περιμένε μὲ τὶς δυὸ μεγάλες ἐφημερίδες
τῆς Θεσσαλονίκης στὸ χέρι.

Κύριε ἀνθυπολοχαγέ, μοῦ λέγει χα-
ρούμενος, κύτταξε! καὶ οἱ δύο ἔχουν τὴ
φωτογραφία τοῦ «Ξάνθου»!

Μυστήριο μόνο μοῦ φάνηκε, πὼς οἱ
δημοσιογράφοι ἔμαθαν κιόλας τὸ ὄνομα
τοῦ «Ξάνθου». Ἐγραφε ὁ σχετικὸς ὑπότι-
λος: «Ὁ Ξάνθος, τὸ θαυμάσιο ἄλογο τοῦ
Συντάγματος Μηχανικοῦ».

Πέρασε ἔτσι ἡ Ἀνοιξή, ἦρθε τὸ καλο-
καίρι καὶ ἐκεῖ ποὺ ὑποσυνείδητα ἔνοιωθα
τὴν ἀμοιβαίότητα τῆς ἀγάπης, ποὺ ἔτρεφε
τὸ ἄλογο γιὰ τὸν ἀναβάτη του, τὸ εἶδα τοῦ-
το νὰ παίρνῃ σάρκα καὶ ὀστέα... Ὅπως κά-
θε πρωῒ, ἀκολουθώντας τὸ ἄλογο τοῦ ἵππο-
κόμου, ἔφθασε καὶ τότε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ
σπίτι μου, στὴν ὁδὸν Ἰουλιανοῦ.

Ἐγὼ ἐκεῖνὴ τὴν ἡμέρα ἤμουν ἄρρω-
στος μὲ 39° πυρετὸ καὶ εἶπα στὸν ἵπποκόμο
νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ σχετικῶς.
Καὶ κεῖ ποὺ περίμενα νὰ φύγουν ἄλογα καὶ
ἵπποκόμος, ἀκούω ἔξω στὸ δρόμο φασαρία.
Ὁ «Ξάνθος» μὲ κανέναν τρόπο δὲν τὸ κου-
νοῦσε χωρὶς τὸν ἀναβάτη του. Χτυποῦσε μὲ
τὰ μπροστινὰ του πόδια τὸ λιθόστρωτο. Τὴ

σκηνὴ τὴν παρακολοῦθησα ἀπὸ τὸ παρά-
θυρο καὶ σὰν εἶδα πὼς δὲν γινόταν τίποτε,
κατέβηκα καὶ καβάλλησα τὸν «Ξάνθο».

Σ' ὁλόκληρῃ τῇ διαδρομῇ ὡς τὴν Ἀγ.
Παρασκευή, παρὰ τὸν πυρετὸ ποὺ μὲ βασά-
νιζε, ἔνοιωθα πὼς ἡ σέλλα τοῦ «Ξάνθου»
δὲν ἦταν ἀπλῶς ἓνα κάθισμα, μὰ ἓνας κρί-
κος ἀγάπης καὶ στοργῆς, ποὺ τόσο σφιχτὰ
ἔνωναν τὸ ἄλογο μὲ τὸν ἀναβάτη του καὶ
τὰ ρυθμικὰ βήματα τοῦ ἀλόγου, ποὺ ἐτρό-
χαζε, μοῦ φαίνονταν πὼς ἦταν ὁ ἀπόηχος
τοῦ ἄφωνου φίλου μου, ποὺ ἔλεγαν χωρὶς
νὰ μιλοῦν κάτι γιὰ τὴν ἀγάπῃ τούτῃ καὶ τῇ
στοργῇ...

Ὅταν ὅλα τούτα τὰ ἔλεγα στὸ Διοικη-
τὴ τοῦ Συντάγματος, αὐτὸς ἀποροῦσε. Ἦ-
ξερε, βέβαια, τὶς ἱκανότητες καὶ ἔβλεπε τὸ
καμάρι καὶ τὴ θωριά τοῦ «Ξάνθου», μὰ σὰν
τοῦ εἶπα καὶ τὸ τελευταῖο τοῦτο γιὰ τὴν ἀ-
φοσίωσή του, ἀποφάσισε νὰ ἀντικαταστή-
σῃ τὸ δικό του τὸ ἄλογο.

— Ἀπὸ τὸ Δεκέμβριο, κ. ἀνθυπολοχα-
γέ, ποὺ θὰ ἀπολυθεῖτε μὲ τὸ καλὸ, σκέπτο-
μαι νὰ τὸν πάρω ἐγὼ τὸν Ξάνθο, μοῦ εἶπε.

— Καὶ ἀπὸ τώρα, κ. Διοικητά, εἶπα, εἶ-
ναι στὴ διάθεσή σας, μὰ δύσκολο μοῦ φαί-
νεται νὰ σᾶς συνηθίσῃ...

— Ἐ! Κάτι ξέρουμε καὶ μεῖς ἀπὸ ἄλο-
γα, μοῦ εἶπε.

Καὶ πράγματι ὁ συνταγματάρχης μας ἦ-
ταν καλὸς ἱππεύς, τὸ ἄλογο ὅμως ὁ
«Ξάνθος» εἶχε φαίνεται τὶς δικές του ἀντι-
λήψεις!

Νὰ ποὺ ἔφθασε καὶ ἡ Κυριακή, ποὺ τὸ
Σύνταγμα θὰ πῆγαινε στὴν ἐκκλησία. Θὰ
τὸ συνώδευαν ὁ ἴδιος ὁ Συνταγματάρχης
καὶ ἐγώ, ποὺ ἤμουν τότε ὑπασπιστὴς του.

Καὶ κεῖ ποὺ μᾶς ἔφεραν τὰ ἄλογα:

— Τὶ λές, κ. ἀνθυπολοχαγέ, νὰ κάμω
μιά δοκιμὴ σήμερα;

— Εὐχαρίστως, κ. Διοικητά, τοῦ λέγω,
μὰ χρειάζεται μεγάλη προσοχή.

Πῆρε τότε στὸ χέρι τοῦ ὁ συνταγμα-
τάρχης τὸ χαλινὸ καὶ πάτησε δειλὰ τὸ πόδι
του στὸν ἀναβολέα. Καὶ ὁ «Ξάνθος», ποὺ
δὲν εἶχε καμμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὸν και-
νούργιο του ἀναβάτη, ἀφοῦ μὲ ἔβλεπε ἐκεῖ
δίπλα του, ἀντέδρασε ἀμέσως. Δυὸ κάθετες
ἀνορθώσεις ἦταν ἀρκετές, γιὰ νὰ ρίξουν τὸ
διοικητὴ μας στὴ διπλανὴ τάφρο τοῦ δρό-

μου. Εύτυχως, σάν καλὸς ἰππέας ποὺ ἦταν, ἐλευθέρωσε γρήγορα τὸ πόδι του ἀπὸ τὸν ἀναβολέα καὶ δὲν ἔπαθε καὶ κανένα κάταγμα. Τὰ χέρια του μόνο γέμισαν ἀγκάθια καὶ ἀντὶ γιὰ τὴν ἐκκλησία πῆγε κατ' εὐθείαν στὸ ἀναρρωτήριο, γιὰ νὰ περιποιηθοῦν τὰ μικροτραύματά του!

★ ★ ★

Ἐφθασε, ὅμως, ἡ ὥρα, ποὺ μιὰ διαταγὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἤρθε νὰ μὲ χωρίσει ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο μου ἄλλο. Ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς διμοιρίας ἔπρεπε νὰ φύγω γιὰ δυὸ μῆνες ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Προορισμὸς τὸ ὄρος Μπέλλες καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ὀχυρῶν ποὺ εἶχαν κατασκευάσει οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸ 1917.

Γύρισα ὕστερα ἀπ' ὅλα τοῦτα στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα τὸ πρωῒ ἀνυπόμονος περίμενα, ὅπως πάντα, τὸ ἄλλο, γιὰ νὰ ξεκινήσω γιὰ τὸ Σύνταγμα. Καὶ πῶς τώρα νὰ περιγραφῇ ἡ ἐκπληξίς μου, ποὺ εἶδα τὸν ἱπποκόμο μὲ ἓνα ἄλλο ἄλλο καὶ μὲ τὴ φαρμακερὴ πληροφορία, πῶς ὁ «Ξάνθος» εἶναι τραυματισμένος στὸ ἀναρρωτήριο...

Ξεκινήσαμε ἀμέσως καὶ καλπάζοντας φθάσαμε στὴν Ἁγία Παρασκευή. Ἦταν Παρασκευὴ ὀκτώ ἡ ὥρα τὸ πρωῒ. Τὸ ἀναρρωτήριο κτηνῶν τοῦ Συντάγματος τὸ φώτιζε μιὰ μεγάλη τζαμαρία. Ὁ φθινοπωρινὸς ἥλιος ἔμπαινε ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἔρριχνε τὶς ἀχτῖδες ἐπάνω στὰ ἄρρωστα ἄλλα. Ὅταν μπήκαμε, ὁ σταβλάρχης μὲ χαιρέτισε καὶ ἐγὼ ἀνυπόμονος, μὲ δυνατὴ φωνή, ρώτησα «ποῦ τὸν ἔχετε τὸν «Ξάνθο»;

Ἀκούστηκε τότε ἓνας ἀσθενικὸς χρεμετισμός: καὶ ἦταν αὐτὴ ἡ ἀπάντησις, ποὺ περίμενα ἀπὸ τὸ σταβλάρχη...

Πλησίασα... — «Ξάνθο» εἶπα, τί κάνης;» πῆρα στὰ δυὸ μου χέρια τὸ ὄραϊο του κεφάλι καὶ τὸ χάιδεψα: καὶ τότε ἔγινε κάτι τὸ ἀπίθανο: δάκρυα ἄρχισαν νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ ζώου! Καὶ δὲν ἤμουν αὐτὸς ἀνάχος ἐγὼ ποὺ ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔνοιωσα νὰ ὑγραίνονται καὶ τὰ δικά μου τὰ μάτια, μὰ καὶ ὁ σταβλάρχης καὶ οἱ ἄνδρες ποὺ ἔτυχε νὰ παρακολουθοῦν τὴν ἀπίθανη τούτη σκηνή. Ἦρθε καὶ ὁ κτηνίατρος, ποὺ ὁλό-

κληρη μιὰ ἐβδομάδα προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ σώσει τὸ ἄλλο, μὰ δὲν ἐπέτυχε τίποτε, ἡ γάγγραινα εἶχε προχωρήσει καὶ τὸ μοιραῖο ἦταν ἀναπόφευκτο.

Πρωῒ-πρωῒ τὴν ἄλλη μέρα βρέθηκα πάλι στὸ ἀναρρωτήριο καὶ σάν νὰ εἶχα κάποιο προαίσθημα εἶχα βιαστῇ νὰ ξεκινήσω. Ἐτρεξα κοντὰ στὸν «Ξάνθο». Τὸν ἔβλεπα ποὺ ἀγωνιοῦσε: καὶ ὅμως προσπάθησε νὰ μὲ χαιρέτιση μὲ τὸν ἀσθενικὸ χρεμετισμό του. Πῆρα στὰ χέρια μου τὸ κεφάλι του.

— Ξάνθο, τοῦ εἶπα, κουράγιο!

Μὰ τὰ δάκρυά μου ἀνακατεύτηκαν μὲ τὰ δικά του. Τὰ δικά του, ποὺ ἦταν τὰ τελευταῖα: ἔγειρε πρὸς τὰ δεξιὰ τὸ κεφάλι, ποὺ ἔπεσε βαρὺ ἐπάνω στὸ χέρι μου. Καὶ κεῖνα τὰ μάτια, τὰ ἀθῶα, ἔκλεισαν γιὰ πάντα.

Ἀπέναντι στὴ στρατοπεδεία ὕψωνόταν ἓνας μικρὸς γήλοφος, ἐκεῖ στὴν παρυφῇ του συμφωνήσαμε μὲ τὸ σταβλάρχη νὰ θάψουμε τὸν «Ξάνθο». Κυριακὴ ἦταν ἡ ἐπομένῃ καὶ οἱ ἄνδρες εἶχαν ἔξοδο. Τοῦ εἶπα, λοιπόν, νὰ πάρη μιὰ ἀγγαρεία ἀπὸ πέντε ἄνδρες, γιὰ νὰ μεταφέρουν ὡς ἐκεῖ τὸ πρῶμα τοῦ ζώου καὶ νὰ τὸ θάψουν.

Μὰ ὅταν τὴν ὀρισμένη ὥρα ἔφθασα ἐκεῖ, εἶδα, πῶς ὄχι μόνο οἱ πέντε ἄνδρες ἦταν ἐκεῖ μὰ καὶ οἱ εἴκοσι δυὸ τοῦ στάβλου, ἀκόμη καὶ μερικοὶ σταβλίτες τοῦ διπλανοῦ Συντάγματος Πυροβολικοῦ. Ἐγὼ, βέβαια, τὴ διαδικασία τῆς ταφῆς δὲν θὰ μπορούσα μὲ κανένα τρόπο νὰ παρακολουθήσω, θὰ ἦταν τόσο ὀδυνηρό.

Παρακάλεσα μόνο τοὺς ἄνδρες, ἀφοῦ εἶχαν σκεπάσει τὸν τάφο, νὰ σωρώσουν ἀκόμη λίγο χῶμα ἐπάνω. Ἔτσι σχηματίστηκε ἓνας μικρὸς τύμβος, ἐκεῖ ἐπάνω στὴν κορυφὴ ἐστήριξαν σ' ἓνα μεγάλο κοντάρι τὸ «Ξ», τὸ μονόγραμμα τοῦ Ξάνθου, ποὺ εἶχε τὴν εὐγένεια νὰ φιλοτεχνήσῃ κάποιος αἰσθαντικὸς στρατιώτης-ξυλουργός.

Καὶ ὁ ὀρφανεμένος τώρα ἱπποκόμος εἶχε τὴν πρόνοια νὰ κόψῃ μερικά χρυσάνθεμα, ἀπὸ τὸν κήπο τοῦ Συντάγματος καὶ νὰ τὰ σκορπίσῃ πάνω στὸ νιοσκαμμένο χῶμα τοῦ τάφου.

Ὅλα εἶχαν τελειώσει. Μὰ ἐμένα κατὰ με ἀπασχολοῦσε καὶ εἶχα ἀφαιρεθῇ κυττάζοντας ἐκεῖνο τὸ τεράστιο «Ξ», τὸ μονό-

γραμμα του Ξάνθου. Μοῦ θύμιζε τοῦτο ἓνα ἄλλο ἄλογο· τὸ θρυλικὸ ἐκεῖνο τοῦ Ἀχιλλέα. Σ' αὐτό, ποῦ ἡ Ἥρα ἐχάρισε ἀνθρώπινη φωνή, γιὰ νὰ προμηνύσῃ τὸ θάνατο τοῦ κυρίου του καὶ σκεφτόμουνα πόσο πιὸ εὐγλωττα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φωνή ἦταν τὰ δάκρυα τοῦ δικοῦ μου τοῦ Ξάνθου...

— Κύριε ἀνθυπολοχαγέ, εἴμαστε ἔτοιμοι, ἀκούστηκε τότε ἡ φωνή τοῦ λοχία.

Ἐγύρισα πρὸς τὸ μέρος του.

Οἱ ἄνδρες εἶχαν παραταχθῇ, τὰ σκαπανικά ἐργαλεῖα εἶχαν φορτωθεῖ στὸ κάρρο, ποῦ ἀνάλαφρο θὰ γύριζε τώρα στὸ στρατό, ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὸ βαρὺ του φορτίο, τὸ πρωινό.

Καὶ ἐκεῖ, ποῦ σιωπηλοὶ περίμεναν οἱ στρατιῶτες, βρῆκα τὴ δύναμη νὰ τοὺς πῶ τοῦτα τὰ λόγια:

Ἀγαπητοὶ στρατιῶτες,

Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ, ποῦ βρίσκεστε ὅλοι σας ἐδῶ. Σὰν Κυριακή ποῦ εἶναι σήμε-
ρα, μόνο πέντε ἄνδρες ζήτησα, ὅπως λέμε,
γιὰ ἀγγαρεία. Μὰ ἡ παρουσία ὅλων σας

φανερώνει, πῶς ὅλοι σας αὐτὸ τὸ σημερινὸ δὲν τὸ θεωρεῖτε ἀγγαρεία παρὰ ἓνα χρέος καὶ ἓνα καθήκον. Ὅλους μᾶς συνεκλόνη-
σεν ὁ θάνατος ἐνὸς ζώου, ποῦ με τὸν τρόπο
του μπόρεσε νὰ μᾶς φανερῶσῃ τὴν τρυφε-
ρότητα καὶ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς του.
Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ ἔδειξε με τὰ ἀπίθανα ἐκεῖ-
να δάκρυα, ποῦ ἦταν τόσο ἀθῶα καὶ τόσο
εἰλικρινῇ, ὅσο εἶναι πράγματι τὰ δάκρυα ἐ-
νὸς ἀλόγου.

★ ★ ★

Πλησίαζε μεσημέρι τὴν ὥρα ποῦ γυρίσα-
με στὴ στρατῶνα. Ὁ σαλπικτῆς τὴν ὥρα
ἐκείνη ἐσήμαινε «συσσίτιο». Μὰ οἱ ἄνδρες
ἔδειχναν, πῶς δὲν τοὺς ἀπασχολοῦσε ἡ μέ-
ριμνα ἢ βιοτική, ἀμίλητοι καὶ σοβαροὶ κα-
θῶς ἦταν, ἐνοιῶθα πῶς ἡ σκέψη ὅλων μας
ἐταξίδευε πέρα, ἐκεῖ πρὸς τὴν παρυφὴ τοῦ
λόφου, ὅπου πρὸ ὀλίγου μιὰ ἀγγαρεία ἀν-
δρῶν τοῦ Συντάγματος Μηχανικοῦ ἔθαψε
τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν καλωσύνη.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ μυστικὸ

« Ἀλλ' ὅ,τι τοῦ ζῆν φίλτερον ἄλλο
σκότος ἀμπίστων κρύπτει νεφέλαις

...

κούκ ἀπόδειξιν τῶν ὑπὸ γαίας»
Εὐριπίδης: Ἰππόλυτος

Τὶ κάθεστε μιγκόνιες στὰ μπαλκόνια μόνες
κι ἀποζητᾶτε μ' ἄσβεστη λαχτάρια τὸν ἥλιο...

Τὸ μυστικὸ μας βρίσκεται κρυμμένο ἀδυσώπητα
στὶς πτυχές τοῦ θανάτου...

Κι ὅσο ζεῖς, ἀπόκριση δὲν ἔχεις.

Κι ὅταν μάθεις, νὰ τὸ πεῖς δὲ μπορεῖς...

Τὶ κάθεστε μιγκόνιες στὰ μπαλκόνια μόνες,
στοῦ ἡλίου τὸ βασίλειμα,
στὸ γέρμα τῆς ζωῆς...

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ, Αί φυσικαί ἐπιστῆμαι καὶ πάλιν
πρὸ νέου διλήμματος. — Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Βιοτεχνολογίας

«Ἡ θεώρησις τῆς Φύσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς δυναμένου νὰ προκαλέσῃ διὰ τῶν ἔργων του μεγάλας διαταραχάς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ὀλικῆς καταστροφῆς [ἐξ ὧν σήμερον διαδραματίζονται στὸν πυρηνικὸ καὶ τὸν Βιοτεχνολογικὸ χῶρο], δὲν εἶναι ἴσως ἀρκετὰ διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς τὴν λύτρωσιν. Ἡ φύσις θεωρουμένη ὡς “σύμπαν” ἀδιαφορεῖ πράγματι διὰ τὴν τύχην ἐνὸς ἐκάστου μεμονωμένου πλανήτου. Ἡ ζωὴ μας ἀποτιμωμένη εἰς χρόνον εἶναι ὑπόθεσις ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ εἶναι ἐντὸς τοῦ “παιχνιδίου” τόσον ἢ ἐπιβίωσις μας ὡς ὄντων μετεχόντων εἰς τὸ συμπαντικὸν “γίγνεσθαι” ὅσον καὶ ἡ καταστροφή μας ὡς μετεχόντων εἰς τὸ “ἔκτροπον γίγνεσθαι”».

Αὐτῆς τῆς ἐκτροπῆς τῶν μετεχόντων μάρτυρες ἐμεῖς, οἱ πολλοὶ ἐν ἀφασίᾳ τελούντες, σιωπηλοὶ μὲ διεσταλμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνίκανοι νὰ συλλάβουν τὴ γύρω τους παρανοϊκότητα· καὶ ἄλλοι ἔντρομοι ἀντιδρῶν κατὰ κάποιον τρόπο χωρὶς νὰ ἀποφεύγουν τὶς παγίδες. Αὐτοὶ οἱ φοβεροὶ προβληματισμοὶ ὑπῆρξαν τὸ ἐρέθισμα πολλῶν σκέψεων πού γεννήθηκαν ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Γεωργίου Καραγκούνῃ. ὁμιλία, πού ἐγένετο τὴν 19ην Ἰανουαρίου 1988, ὅπως τὸ εἰς χεῖρας μου ἀνάτυπο λέγει.

Ὁ διεισδυτικώτατος ὁμιλητὴς ἐξήτασε τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι θέμα σὲ ὅλο του τὸ εὖρος,

30 χρόνια μετά.— Νίκος Καζαντζάκης

30 χρόνια ἔχουν περάσει ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ν. Καζαντζάκη καὶ τόσο ὁ ἴδιος ὅσο καὶ τὸ ἔργο του ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν σημεῖο ἀντιλεγόμενον. Ὅμως ἐλάχιστοι εἶναι οἱ τολμηροί, ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν ἀκόμα τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, πού σὰν ἄλλοι μύστες θὰ σκύβουν πάνω στὸ ἔργο του καὶ θὰ τὸ μελετήσουν. Ἄλλους τοὺς ἀπωθεῖ ἡ κοσμοθεωρία του, ἄλλους ὁ τιτάνιος λεκτικὸς ὄγκος τοῦ ἔργου του καὶ τέλος οἱ περισσότεροι ριγοῦν μπροστὰ στὴν παλληκαρία καὶ φρικτὴ στάση τοῦ Κρητικοῦ ἀπέναντι στὸ θάνατο.

Πρέπει κάποτε νὰ κατανοήσουμε ὅτι ὁ Καζαντζάκης, πού μαζί μὲ τοὺς Σικελιανὸ καὶ Ἑλύτη ἀποτελοῦν τὴν ἀγία τριάδα τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποίησης, δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ ἢ νὰ ἀξιολογηθεῖ μὲ τὰ μέτρα τῆς παραδοσιακῆς ἀστικῆς αἰσθητικῆς, πού ἐπέβαλε ἡ γενιά τοῦ '30. Ἀλλὰ οὔτε ἀκόμη περισσότερο μὲ τὶς μονολιθικὰ καὶ ἀποστεωμένες θέσεις τῶν κατ' ἐπίφασιν κριτικῶν τῆς ἀριστερᾶς, ἀλλὰ στὴν οὐσία συντηρητικῶν γερόντων πού παλιμπαιδίζουν ἀνάμεσα στὴ στείρα (καὶ πούρα) ἠθικὴ καὶ τὰ μαρξιστικὰ τσιτὰτα.

Τὸν Καζαντζάκη δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἡ τέχνη (ὅπως καὶ τὸν Τολστόη)· ὁ Καζαντζάκης χρησιμοποιεῖ τὴν τέχνη (ποίηση, μυθιστορία, θέατρο, σενάριο κ.λ.π.), γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὶς θεωρίες καὶ τὶς ιδέες πού τὸν προβληματίζουν καὶ τὸν πνίγουν. Ὁ Κ. ἐκφράζει μὲ ὅλη του τὴ μεγαλοφροσύνη καὶ εἰλικρίνεια τὴν ἀγωνία, τὸν πόνο καὶ τὴν ἀντιφατικότητα τόσο τοῦ ἴδιου του τοῦ ἑαυτοῦ, ὅσο

→

καί είναι σπουδαίο νά παρακολουθῇ κανεῖς τίς ἀναλύσεις πού ὁ Γ. Καραγκούνης παρουσιάζει ἐπὶ ἐνὸς τόσο ἐνδιαφέροντος θέματος.

«Τὸ δίλημμα — λέγει — πρὸ τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται σήμερον καὶ πάλιν αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ὀφείλεται εἰς τὴν αἰφνιδίαν ἐμφάνισιν ἐνὸς κλάδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῆς Βιοτεχνολογίας. Χάρης εἰς μίαν σειρὰν ἀνακαλύψεων κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐρευνητῶν συνεκεντρώθη περὶ ἓνα σύμπλοκον λίαν ἐτερογενῶν ἐρωτημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν ζῶσαν ὕλην. Βιολόγοι, Χημικοί, Φυσικοί, Ἡλεκτρονικοί, Μαθηματικοί, Φιλόσοφοι καὶ Θεολόγοι, ἀδιαφοροῦντες διὰ τοὺς τόσον περιζήτως φυλασσομένους φραγμοὺς μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῶν φυσικῶν Ἐπιστημῶν, συνενώνουν τὰς προσπάθειάς των καὶ συμβάλλουν εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας ἐπιστήμης, τῆς συγχρόνου Βιοτεχνολογίας» καὶ τελειώνει:

«Ὅσον περισσότερον αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι προχωροῦν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν μηχανισμῶν καὶ λειτουργιῶν τῆς ζωῆς ὕλης, τόσον περισσότερον ὁ ἐρευνητὴς καταλαμβάνεται ὑπὸ σεβασμοῦ καὶ δέους πρὸς τὸν δημιουργήσαντα καὶ δημιουργοῦντα Νοῦν».

Ποιὸς ὅμως μπορεῖ νά γίνη σήμερα ὁ «ξυνὸς λόγος», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἡράκλειτος; Ποιὰ θὰ πρέπει νά εἶναι ἡ ἀνθρώπινη στάσις στὴν οἰκοδόμησιν ἐνὸς λόγου, πού ἐκφράζεται ὡς κοινὸς σὲ ὅλο τὸ σύμπαν; ἢ οἱ ἄνθρωποι, «ἀεὶ ἀξύνετοι» (ἀνοήμονες), καταπιάνονται μὲ ἔργα πού ἀπαιτοῦν ἀντιθέτως σύνεση, τὸν «ξυνὸν λόγον», καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νά «ξαστοχοῦν»;

Η.Α. Τσατσόμοιρος

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Γ. ΓΕΩΡΓΟΒΑΣΙΛΗΣ, Φιλοσοφία τῆς παιδείας (τόμος Α')

Οἱ νέοι φοιτητὲς ἀλλὰ καὶ οἱ σημερινοὶ καθηγητὲς, πού ἰδεολογήα τους ἔχουν μόνο τὸ

καὶ τοῦ ἀτόμου γενικότερα στὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Ὁ Καζαντζάκης γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε σὲ μιὰ ἐποχὴ πού τὰ πάντα ἦσαν ἀλληλοσυγκρουόμενα καὶ ρευστά. Οἱ ἀξίες, οἱ ἀρχές καὶ οἱ νόμοι, τόσο οἱ φυσικοὶ ὅσο καὶ οἱ μεταφυσικοί, πού στηρίζαν ἓναν ὀλόκληρο πολιτισμό, γκρεμίζονταν. Τὸ ἄτομο ἔβλεπε μὲ ἰλιγγιώδη ταχύτητα τίς θεωρίες ἐκεῖνες πού ὑπερασπίζονταν καὶ πολεμοῦσε γι' αὐτές, νά καταρρέουν σὰν χάρτινοι πύργοι. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀπεγνωσμένη προσπάθειά του νά ἀγγιστρωθεῖ ἀπὸ κάπου, ἀπὸ κάτι, σὰν τὸν κισσό, γιὰ νά μὴν παραπαίει ἔρμαιο μέσα στὴν ἀταξία τῆς ζωῆς καὶ τὸ χάος τοῦ θανάτου. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πού ὁ ἄνθρωπος πρόβαλε δειλὰ μέσα ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ σπήλαιο. Ἦταν (τότε) πού ἄρχιζε — ἔστω καὶ θαμπά — νά ψηλαφίζει τὰ πράγματα καὶ νά ἀπαιτεῖ νά κατανοήσῃ τὴν οὐσία τους καὶ ὄχι τὰ εἶδωλά τους. Μιὰ μεταφυσικὴ πέθαινε καὶ μιὰ φυσικὴ μυθολογία γεννιόταν.

Ὁ κύριος ἄξονας τῆς κοσμοθεωρίας τοῦ Καζαντζάκη, ὅπως φαίνεται μέσα ἀπὸ τὰ ἔργα του, εἶναι ἡ ἀγωνιώδης καὶ μανιώδης προσπάθεια ἐνὸς ἀτόμου νά συνειδητοποιήσῃ καὶ νά ἀποδεχθεῖ ἥρωικὰ τὴν ἀνυπαρξία μιᾶς ἄλλης ἰσχυρτερῆς ἀρχῆς, πέρα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάκλητο τοῦ θανάτου. Ὁ Καζαντζάκης κατανοεῖ μὲ σπαραγμὸ ψυχῆς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα τυχαῖο γεγονός μέσα στὴ φυσικὴ ἐξέλιξη καὶ ὅτι ὅποιαδήποτε προσπάθειά του νά βοηθηθεῖ ἀπὸ ἓναν ἄφατο δημιουργὸ εἶναι μάταιη. Καὶ εἶναι ἀκόμα ἀκριβῶς αὕτὴ ἡ ἀναγκαιότητα καὶ συμπτωματοκτικότητα τοῦ τέλους τῶν πάντων, πού τοῦ παρέχει τὴ δυνατότητα νά ὑπερβεῖ τὸ φόβο καὶ τὸ ἀμετάκλητο τοῦ θανά-

άπαιτείν και όχι τὸ προσφέρειν, τὸ φαίνεσθαι και όχι τὸ εἶναι, θάπρεπε νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ φιλολόγου κ. Δημοσθένη Γ. Γεωργοβασίλη, διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου. Κατὰ τὸν κ. Δ.Γ.Γ. «σκοπὸς τῆς Φιλοσοφίας εἶναι τὸ ξεσκέπασμα τῆς ἀλήθειας» και οἱ ἰδεολόγοι χρειάζονται, νὰ διορθώνουν τὸν κόσμον καὶ όχι νὰ μένουν ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὴν κοινωνία σὰ μοναχικοὶ και ἑρμητικοὶ στοχαστές. Ὁ συγγραφεὺς πιστεύει ὅτι «ἡ παιδεία ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιᾶς δικῆς τῆς Φιλοσοφίας», τὴν ὁποία και ἀναπτύσσει.

Συντριβάνια λέξεων γράφονται στὶς μέρες μας γιὰ τὴ σωστὴ ἀγωγή. Λίγα μᾶς ἱκανοποίησαν τόσο, ὅσο τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦ κ. Γεωργοβασίλη, στὸ ὁποῖο ἐγκύψαμε μὲ ἀγάπη, γιατί ἀρδεύει και ἀρδεύεται ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ μας γραμματεία διανθισμένη μὲ φιλοσόφους τῆς κλασσικῆς δυτικῆς σκέψης, ιδίως τῆς Γερμανίας. Ἡ ἀδυναμία ὀρισμοῦ τοῦ ὅρου «ἐκπαίδευση» μᾶς ὀδηγεῖ ἀναγκαστικὰ στὴν αὐτοαγωγή, τὴν αὐτομόρφωση· γιὰ τὶς διαδικασίες τοῦ «εἰδέναι» ὅμως «εἰς ἐλευθερίαν» και τὴ διαμόρφωση τοῦ ἥθους εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ τὴν ὥρα ὁ παιδαγωγός. Ἡ Ἀριστοτέλειος Ἀγωγή εἶναι χρέος και προορισμός τοῦ κράτους, γιὰ νὰ εἶναι οἱ πολῖτες εὐδαίμονες. Ἡ σκοποθεσία τῆς ὁμῶς σήμερα ἀπὸ τὴ μεριά του (τοῦ κράτους) δὲν εἶναι ὁ καντιανὸς «ἐξάνθρωπισμός τοῦ ἀνθρώπου» και ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἰδεαλισμοῦ, οὔτε καν ἡ μαρξιστικὴ θεωρία και ὁ ρεφορμισμός, ἀλλὰ ἡ τυφλὴ ὑποταγὴ τῆς παιδείας και τῆς ἐπιστήμης στὰ ἐξουσιαστικὰ δεσμὰ. Γιὰ νὰ ἀποσοβηθεῖ αὐτό, πρέπει κάθε εὐφρων διδάσκαλος νὰ ἐνστερνισθεῖ μιὰ ἐθνικὴ (και όχι φυλετικὴ) Ἀγωγή βασισμένη πάνω στὴν ἐθνικὴ παράδοση και τὸ ἐθνικὸ παρόν. Τὸ crescendo πὺ καταλήγει σὲ fortissimo τοῦ συγγραφέα εἶναι ἡ καθιδρυματωμένη παιδεία «νὰ μὴν παραδίνεται στὸ θανάσιμο ἐναγκαλισμό, πὺ οἱ θεομοὶ ἰδιαίτερα ἐπιμένουν κάποτε νὰ ἀσκοῦν σὲ βάρος τοῦ ἔργου τῆς παιδείας».

Οἱ σύγχρονοι «βασιλίσκοι» τῆς ἐξουσίας πὺ σκοτώνουν τοὺς ἀντιπάλους τους μὲ τὸ βλέμμα (ὡς τὸ μυθικὸ ἐκεῖνο ἕρπετό), ἀσφαλῶς θὰ ἐνοχληθοῦν, μέσα στὸν κυκεῶνα τῆς ὁ-

του και νὰ νὰ ἀναχθεῖ πέρα ἀπὸ τὴν ὁποία ἀθανασία και νὰ δημιουργήσῃ. Ἡ νοητικὴ και βιωματικὴ ὑπέρβαση τοῦ ἀμετάκλητου τοῦ δίνει (τὴν) δύναμη νὰ ἀγωνιστεῖ και νὰ ἀντέξει τὸ φορτίο τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ αὐτογνωσία αὐτὴ τοῦ ἀτόμου συντελεῖται μόνο μὲ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ προσωπικοῦ του θανάτου, πὺ εἶναι ὁ ἀπαράβατος ὁρος τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας. Γιατὶ μόνο ὅταν ἀποδέχεσαι τὸ θάνατο σὲ ὅλη του τὴ μεγαλοσύνη, ὅπως και τὴ ζωὴ, μόνο τότε μπορεῖς νὰ κρατᾷς σταθερὰ τὰ ἡνία τῆς ὑπαρξῆς σου και νὰ μεγαλουργήσεις. Καὶ αὐτὴ τὴν ἀποδοχή, εἶναι πὺ ὁ Καζαντζάκης ἀκολούθησε, σὰν οἱ ἰατρὴς ζωῆς, μὲ συνέπεια.

Ὁ Κρητικὸς συγγραφέας δὲν ὑπῆρξε μηδενιστής, ὅπως μηδενιστὲς δὲν ὑπῆρξαν και οἱ ἀρχαῖοι φυσικοὶ φιλόσοφοι, ὁ Μακρυγιάννης ἡ ὀρισμένοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, γιὰ νὰ περιοριστοῦμε στὴ δικὴ μας παράδοση. Τὸ μηδέν, τὸ τίποτα τοῦ Καζαντζάκη, εἶναι ἡ ἀτραπὸς πὺ ὀδηγεῖ στὴν πληρῶση κάθε συνειδητοῦ (θρησκευομένου ἢ μὴ) ἀτόμου μὲ τὸ πᾶν. Θὰ ἔλεγα ἀκόμα, και μὲ τὸ Θεό, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴν ρῆση τοῦ Μοντερλαίν: «Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ τίποτα».

Αὐτὴ ἡ τρέλλα πὺ βιώνει ὁ Καζαντζάκης μέσα στὸ κελλὶ τοῦ μυαλοῦ του και ἡ αἴσθησις τῆς ἀπύθμενης ὑπαρξιακῆς του μοναξιάς τὸν κάνει νὰ ἀνακαλύπτει τὸ «τίποτα» όχι σὰν ἓνα παραλυτικὸ χῶρο και περιοχὴ τοῦ μηδενός και τῆς ἀνυπαρξίας, ἀλλὰ σὰν ἓνα (δυναμικὸ) ἐποικοδομητικὸ χῶρο μὲς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας, πὺ τοῦ παρέχει τὰ ἐφόδια νὰ ἐξουδετερώσῃ τὶς διεργασίες τῆς «σχιζοφρενικῆς» ἀλλοτριώσεώς του, γκρεμίζοντας ἓνα, ἓνα τὰ προσωπεῖα μὲ τὰ ὁποῖα

ρογραφίας και της άμφισιμίας τους, από τις ύγιεις θέσεις του διαπρεπούς έπιστήμονα. Είναι άδύηριτες όμως, γιατί κάποιος από τις επόμενες γενιές θά ώφεληθει νά τις άκούσει και άν ένδεχομένως του δοθεί ή ισχύς, νά τις ύλοποιήσει...

Όθων Μ. Δέφνερ

Δ. ΜΠΟΓΔΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Φιλική Έταιρία*.— *Άγνωστες σελίδες*.

«Τύνη Μουσάων άρχόμεθα (...) εϊρεῦσαι πρό τ' έόντα, τά τ' έόντα τά τ' έσόμενα» [«Θεογονία»]

«Πρό τ' έόντα»! ΈΗ γνώση του παρελθόντος μάς οδηγεί στην κατανόηση του παρόντος· και τό παρόν όφείλει νά γίνη οδηγός μας γιά τήν πρόβλεψη όσων θά συμβούν. Όφείλει. ΈΗ λέξη μιλάει γιά τό χρέος πού έχουμε νά ξεκαθαρίσουμε τά συμβάντα του παρελθόντος, γιά νά άντιληφθοῦμε αυτά πού συμβαίνουν σήμερα και νά προβλέψουμε τά επερχόμενα καλά ή κακά. Δύσκολη, πολύ δύσκολη δουλειά ή έρευνα του παρελθόντος. Άπό τήν στιγμή πού «άπό χθονός εύρυοδείης» πρός Όλυμπον έφυγαν ή Αϊδώς (ή συγκράτηση της συνειδήσεως: της φυσικής τάξεως) και ή Νέμεσις (ή έναρχος τάξης), δέν θά λείψουν «άλγεα λυγρά» από τους θνητούς ανθρώπους. Και γι' αυτές τις συμφορές δέν υπάρχει γιατρεία. Αυτά έγράφοντο άπ' τόν Έσίοδο πρό χιλιετιών.

Τό έργο «Φιλική Έταιρία» του έκλεκτου έρευνητή Δημήτρη Μπογδανόπουλου έρχεται ν' άποκαταστήσει στά πραγματικά τους μεγέθη τά πρόσωπα πού διαδραμάτισαν σοβαρούς ρόλους στο ξεσίκωμα των έλλήνων, πού έμειναν σκλαβωμένοι 2000 χρόνια στους επελθόντας εκ νέου «Τιτάνες» της παρανοϊκής έξουσίας. (Ρωμαίοι-Βυζαντινοί-Φράγκοι-Τούρκοι και πολλοί άλλοι, πού «δρυός πεσούσης» έσπευσαν νά ληστεύσουν, νά καταστρέ-

είναι σκεπασμένος ό έσωτερικός του κόσμος. Γι' αυτό και τό έργο του δέν είναι μόνο ή διαφάνεια της ψυχής του, αλλά και οι διαθλάσεις των έσωτερικών του παρορμήσεων μέσα στην τρικυμία της ζωής και του μυαλού του. Γι' αυτό και ή γλώσσα του. Πέρα από τις όποιες ποιητικές ατέλειές της, έχει όντολογικό αντίκρυσμα. Γιατί κατονομάζει τά πράγματα με τό όνομά τους. Είναι όντολογική άκόμα και στις ατέλειωτες μεταφορές και περιγραφές του. Είναι ό πειθαρχημένος λόγος, πού γίνεται (μετατρέπεται) τό άνασχετικό φράγμα πού προσπαθεί νά ύψώσει ή άνθρώπινη νόηση μπροστά στην άπεραντοσύνη του χάους.

Όλόκληρο τό έργο του Καζαντζάκη είναι ό μονόλογος ενός άτομου, πού πασχίζει νά κρατηθεί, αλλά ταυτόχρονα και νά έλευθερωθεί από τόν ίδιο του τόν έαυτό. Είναι ή άπεγνωσμένη προσπάθεια ενός πραγματικά τραγικού άτομου, πού πολέμησε τήν ανάγκη νά υπάρχει όποιασδήποτε μορφής ανάγκη και έξουσία. Είναι ό ποιητής σύντροφος όχι του Έώβ με τήν μάταιη έλπίδα γιά δικαίωση, αλλά του Προμηθέα, πού προσφέρει τήν ζωή του αντίδωρο στον θάνατο. Τέλος είναι τό άτομο, πού παλεύει με τις Έρινύες του προσωπικού του δράματος μη καταφέρνοντας νά τις μεταλλάξει σε Εύμενίδες.

Είναι εκείνος πού από τή νεότητά του αντίκρυσε τό ζόφο και τή σκληρότητα του θανάτου, και μετέτρεψε τήν παγερή του αύρα σε δημιουργική άγωνιστική πνοή.

Γιώργος Μπαλοῦρδος

πουν και να εξαφανίσουν τους οδηγούς της ανθρωπότητας: «ἐς ἔδαφος φέρειν», τίποτα ὀρθιο...).

Εἶναι βεβαίως μιὰ πτυχή τοῦ γενικώτερου ἐκφυλιστικοῦ φαινομένου ἢ «δαφνοκλοπή», καὶ στὸν τόπο αὐτό οἱ δαφνοκλόποι συναντῶνται σὲ πολλές ἱστορικές περιόδους. Οἱ κόλακες τῆς ἐξουσίας, ἢ ὑποτακτικοί, τὰ τσανάκια, οἱ ἀσήμαντοι ξαφνικά ἀναδεικνύονται σὲ ἡγέτες. Καὶ ἀπ' τὴν στιγμή πού, ἔρποντας, ἀναρριχηθοῦν στὴν κορυφή, ἐκεῖ πού μόνον ἀετοὶ ἔπρεπε νὰ στέκουν, τότε ἀρπάζουν τὶς δάφνες ἀπὸ ἐκείνους πού τοὺς ἀξίζουν καὶ στέφονται οἱ ἴδιοι. Θαυμάστε τους!.

Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται, λέμε συχνὰ καὶ ἀποκοιμίζουμε τὶς εὐθύνες μας τωρινές ἢ προγονικές. Ἡ ἀλήθεια ὅμως δὲν εἶναι ὅτι ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἱστορία, ἀλλὰ ὅτι ἔχει πάψει νὰ νοθετῇ, διότι ἀκριβῶς νέμονται τὴν ἐξουσία οἱ ἄθλιοι. Ἔτσι εἶναι ἀδύνατο τὰ θλιβερά ἀποτελέσματα νὰ γίνονται ἐμπόδιο καὶ ἀποτροπὴ στὶς ἐπαναλήψεις. Ἡ ἱστορία πάλι, ὅπως γράφεται, εἶναι θολή καὶ διαστρεβλωμένη: Πρέπει, καθὼς λὲς καὶ ἐσύ, φίλε συγγραφέα, τὸ γεγονὸς «νὰ τὸ βάλει στὸ καζάνι τῆς ἀπόσταξης καὶ νὰ τὸ ἀποδώσει ξεκαθαρισμένο». Καὶ πραγματικά ἡ δουλειὰ τοῦ Δ. Μπογδανόπουλου εἶναι τὸ ἀπόσταγμα τῶν ὧσων ἀποτελοῦν τὸ φῶς καὶ τὶς σκιὲς αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῶν «Φιλικῶν».

Η.Α. Τσατσόμοιρος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ Σ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΗΣ, *Ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικοοικονομικὴ ἀνάπτυξη στὴν Ἑλλάδα (μιὰ ἐμπειρικὴ προσέγγιση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας [1919-1981])*, Ἀθήνα 1986.

Προσὸν ἐνὸς πανεπιστημιακοῦ καθηγητῆ, πέ-
ραν τοῦ νὰ εἶναι ἐπιστῆμων, εἶναι νὰ ξέρει νὰ διδάσκει καὶ νὰ γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ τοὺς ἀκροατές του (καὶ ἀναγνώστες του). Καὶ αὐτὸ τὸ προσὸν φαίνεται νὰ τὸ ἔχει ὁ κ. Κ.Σ.Κ. Παρὰ τὴν ἀνησυχία πού αἰσθάνομαι κρίνοντας τὸ ἔργο του, ἐγὼ δὲν μπορῶ παρὰ νὰ ἐπαινέσω τὴ λαμπροκαρυσμένη μεθόδευση τῶν ἀποτελεσμάτων του (μὲ πίνακες, ὑποσημειώσεις καὶ ἐκτεταμένη βιβλιογραφία) καὶ ἰδίως τὸ κεφάλαιο «Πολιτικὴ ἀνάπτυξη καὶ πολιτικὴ ἡγεσία», ἀπ' ὅπου τὸ ἀκόλουθο καίριο ἀπόσπασμα: «Ἔτσι ὁδηγούμεστε στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πολιτικὸς ἐκσυγχρονισμὸς καὶ ἐπομένως καὶ ἡ πολιτικὴ ἀνάπτυξη, ὅπως τὴν ἔχουμε ὀρίσει, ὑπολείπεται τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ, ὁ ὁποῖος ζητάει ἀπεγνωσμένα ἐκσυγχρονιστές!».

Ο.Μ.Δ.

ΑΛΕΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ, *Ἕνας νεκρὸς ἐπιστρέφει (διηγήματα)*, Ἀθήνα 1988.

Δεκαεπτὰ ὥραϊα διηγήματα περιέχει τὸ νέο βιβλίο τοῦ Α.Χ. γραμμένα μὲ τὸν πάντα λιτό, ἀνθρώπινο, ζωντανὸ καὶ γλαφυρὸ τρόπο τοῦ συγγραφέα τους. Ἀξιόλογη ἢ προσφορά τοῦ

Α.Χ. στὴ λογοτεχνία μας. Τρυφερή, γεμάτη αἰσθημα καὶ ἀνθρωπιά ἡ ποιήσή του. Τὰ διηγήματά του μοναδικὰ στὸ ὕφος τους, ἔξοχα καὶ πάντοτε πρωτότυπα τὰ εὐθυμογραφήματά του. Χάρηκα τὸ νέο βιβλίο τοῦ συγγραφέα καὶ τὸν συγχαίρω ὁλόθερμα.

Ε.Ε.Μ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΖΑΝΗΣ, *Θεσσαλονίκην Φιλίππου Βασίλισσαν (ποιήματα)*, Θεσσαλονίκη 1987.

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ τοῦ κ. Γ.Τ. εἶναι ἀπόσταγμα καὶ ἐπιστέγασμα μεγάλης ἀγάπης γιὰ τὴν πόλη τῆς καρδιᾶς του, τὴ Θεσσαλονίκη, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ πρόσφατου ἑορτασμοῦ τῶν 23 αἰώνων ζωῆς της. Οἱ στίχοι του, ἂν καὶ «εὐκαιρειακοί», εἶναι ποιήση, ὅπως φανερώνει τὸ «Ἐπίγραμμα σὲ νεκρὸ τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου τῆς Πανεπιστημιούπολης» τῆς σελ. 26, ὅπου συνταιριάζεται τὸ παλιὸ μὲ τὸ νέο, καθὼς καὶ ἄλλα κομμάτια τῆς συλλογῆς.

Ο.Μ.Δ.

ΚΩΝ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΣ, *Ἡ ἡγεσία Μιχαὴλ Σεργκέγιεβιτς Γκορμπατσώφ, νέα περίοδος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως (μελέτη)*, περιοδικό *Ε.-Μ.ΠΡΟ.Σ.*, 1988.

Χωρὶς προκατάληψη καὶ μὲ σοβαρότητα καὶ ὑπευθυνότητα ὁ πρῶν ὑπουργὸς καὶ Εὐρωβουλευτῆς κ. Κ. Καλλίας ἀναφέρεται στὴν προσω-

πικότητα του Σοβιετικού ήγέτη και αναλύει το έργο του «Περεστρόικα». Ή αναφορά του συγγραφέως της μελέτης σε πλήθος δημοσιεύσεων φανερώνει την εις βάθος εξέταση του θέματος. Οί όρθες απόψεις και κρίσεις του Κ.Κ. κατατοπίζουν τον αναγνώστη της μελέτης.

E.E.M.

ΛΟΥΚΙΑ Ι. ΑΡΑΠΙΔΟΥ, *Τό άλλο πρόσωπο του κόσμου (διηγήματα), «Νέα Σκέψη», Αθήνα 1988.*

Τά ανθρωπιστικά αυτά διηγήματα της μουσικού και ποιήτριας κ. Λ.Ι.Α., ποι με τη λεπτότητα τους σχολιάζουν αληθοφανή γεγονότα, φυσάνε πάνω στην ψυχή μας μ' έναν άνανεμο άέρα, κάνοντάς την όμορφη. Ή τρυφερή ευγένεια και απλότητα της τέχνης της είναι πράγματι «τό άλλο πρόσωπο του κόσμου», μακριά από την ήμιπαράφρονα γραφή των ανθρώπινων εξαμβλωμάτων, πού μās προωθούν τά κυκλώματα με σκοπό τη διαστροφή της αισθητικής μας. Τί είναι αυτό πού κράτησε την αξιόλογη τούτη λογοτέχνηδα έτσι άναπαλλοτρίωτα άγνή; Ασφαλώς ή κλασσική μουσική της παιδεία (άριστούχος του βιολιού και του τραγουδιού) και ή άγάπη της για την παραδοσιακή έλλογη ποίηση. Τά άφηγήματά της στό βιβλίο αυτό (τόσο τά πρωτότυπα, όσο και τά δύο μεταφρασμένα) άποτελούν όαση για τίς ευαίσθητες καρδιές, πού, αν βγούν χωρίς την πανοπλία της τέχνης στη σύγχρονη ζωή, θά κατασπαράχθουν.

O.M.A.

ΝΙΚΟΣ ΓΑΛΑΖΗΣ, *Στό στόμα του λύκου (άφηγήμα), Αθήνα 1986.*

Πολλοί γνωστοί σήμερα λογοτέχνες προσκολλώνται σά βδέλλα στά κυκλώματα, για νά «τούς προωθήσουν», κι όταν τό πετύχουν αυτό, φοράνε τό φασαμέν και σε κοιτάν σά μύγα. Τό αντίθετο ό κ. Νίκος Γαλάζης (λογοτεχνικό ψευδώνυμο του κ. Νίκου Μαυροσκότη). Αυτός άσχολεϊται άποκλειστικά με τό έργο του και όχι με την προβολή του: άμα πλάσσεις τόν έαυτό σου, τούτο σημαίνει ότι δεν έχεις έμπιστοσύνη στό έργο σου. Άνώτατος στρατιωτικός ό ίδιος και μάλιστα από στρατιωτική οικογένεια άναπαριστá μιά πραγματικότητα πού υπερβαίνει κάθε φαντασία παραμένοντας πιστός στό ύψηλό του θέμα, την άντικειμενική θέαση της στρατιωτικής θητείας: Τό πρεσάρισμα, ό παραλογισμός, τό άνήθικο της σκοποθεσίας (ό πόλεμος), τό δρáμα με την άρχαία προέλευση της λέξης (τραγωδία και κωμωδία μαζί). Καυστικότερες οί

όδηγίες για την έρωτική προσέγγιση με εκπροσώπους του έτέρου φύλου, όπως δόθηκαν από μαθητευόμενους στρατιωτικούς γιατρούς. Κομπορήμονες και κενόδοξοι άνθρωποι κάνουν την ήλιθιότητα έγκληματική με μιά διαστρεβλωμένη ταύτιση της πειθαρχίας με τό «καψόνι». Οί άκαπνοι πολέμαρχοι φαντάζουν σαν παρμένοι από λατινική φάρσα του Τερέντιου ή του Πλαύτου. Τραγελαφική ή όπλική εκπαίδευση, όπως συνήθως γίνεται. Κοντολογής τό βιβλίο αυτό είναι ένα σύγχρονο «Ή στρατιωτική ζωή εν Έλλάδι», όπως θά γραφόταν τούτο έκατό χρόνια μετά από έναν μοντέρνο πνευματικό άνθρωπο. Τελειώνει τό έργο του ό κ. Ν.Γ. συγκαλώντας επί τό αυτό όλες τίς έμπειρίες του από τό στρατό, πού τόσο ρεαλιστικά μās περιέγραψε: «Προσπαθώ νά μη θυμάμαι τίποτα. Άνάβω τσιγάρο. Πασκίζω, ό καπνός νά μην ταξιδεύει τίς μνήμες μου. Μονάχα ν' άχνογράφει νύμφες κι έρωτες σ' ένα ήμερο άλσος, πού θά κυλούνε γάργαρα νερά». Πολύ σωστά και δύσκολα πράγματα διαπιδύουν από τίς γραμμές του άφηγήματος του κ. Ν.Γ., τό όποιο συνιστούμε ενθέρμως σε όσους φιλαλήθεις πιστεύουν ότι οί άνθρωποι μπορούν διά του λόγου νά διορθωθούν.

O.M.A.

ΣΟΝΙΑ ΠΥΛΟΡΩΦ-ΣΩΤΗΡΟΥΔΗ, *Ποιήματα του '87. Θεσσαλονίκη 1988.*

Ώραιότατη ποίηση από την συμπτωτεύουσα, γραμμένη στό διάστημα έγός χρόνου. Είναι τό τέταρτο κατά σειρά βιβλίο της αξιόλογης δημιουργού και θά ενθουσιάζει για την έμβέλειά του τόσο τούς γραμματολόγους, όσο και τούς μη ειδικούς. Έχει κάτι από την ψυχρή σαγήνη και την άπελπισία της σελήνης: «Στην καθημερινή άναμέτρηση / με τη ζωή / κάθε τόσο κρατώ την άναπνοή / για νά δώ πώς θάναί / όταν με νικήσει». Πρόκειται για μοντέρνα ποίηση, όχι όμως παράλογη και όχι βαρετή. Έχει έσωτερικότητα και αυτό πού μόνο στά Άγγλικά άποδίδεται με τόν όρο *Soul searching*. Θά περιμένουμε και άλλα έξίσου έντυπωσιακά έργα από την ταλαντούχο συγγραφέα κ. Σ.Π.-Σ.

O.M.A.

ΘΕΑΝΩ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ-ΜΑΡΓΑΡΗ, «Ή ποίηση της Διαλεχτής Ζευγώλη-Γλέζου» (διάλεξη), Σικάγο 1986.

Ένα βιβλίο για την καθιερωμένη ποιήτρια Διαλεχτή Ζευγώλη-Γλέζου, πού ή ποίησή της είναι μοντέρνα σε περιεχόμενο και παραδοσιακή σε μορφή, και χαρακτηρίζεται από μιά όπτική

θωπεία τῶν λέξεων καὶ τῇ σιωπηλῇ καλωσύνῃ τῶν σκέψεων. Ὁρθὰ ἐπισημαίνει ὁ καθηγητὴς Φώτιος Κ. Λίτσας, ποὺ ἔκανε τὴν εἰσαγωγὴ καὶ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ βιβλίου, τῇ φθινοπωρινῇ νεανικότητι τῆς ποιήτριας, καὶ ἡ Θεανῶ Μάργαρα, ποὺ ἔδωσε τὴ διάλεξη στὴν Ἀμερικὴ, τὴν ἔντονη ἀπεικόνιση τοῦ πόνου στὸ ἔργο της. Ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση τοῦ κ. Charles Stewart ἀρκετὰ καλὴ. Γιὰ ὅσους πέρασαν τὰ χρόνια τους τὰ χαρούμενα κι οἱ εὐτυχισμένες μέρες (ὅπως λέει ὁ Τουργκένιεφ) σὰν ἀνοιξιὰτικὴ βροχή, ἔστωσαν σὰν παρηγόρια οἱ στίχοι τῆς Διαλεχτῆς Ζευγώλη-Γλέζου:

«Κι ἂν διάβηκε ἔτσι ἡ ὁμορφιά
κι ἡ νόστη μου, τί τάχα;
Μοῦ φτάνει ποὺ ἀγαπήθηκα
λίγες στιγμὲς μονάχα».

Ο.Μ.Δ.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Οἰκιακὰ* (ποιητικὴ σύνθεση), «Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον», 1986.

Τὸ ἄγχος (ὅπως κι ὁ ἔρωτας) μποροῦν νὰ κάνουν κάποιον μεγάλο ποιητὴ ἢ καλλιτέχνη. Ἡ Α.Π. μ' ἓναν ἐνοχλητικὰ κοινοτοπικὸ τίτλο κατὰφερε νὰ μᾶς δώσει ποίηση ἐξαιτίας αὐτοῦ. "Ε-να κατ' ἐξοχὴν ἐπικαιρὸ θέμα, ποὺ κατατρέπει «ὕπὲρ ποτε καὶ νῦν» ὅλες τὶς παντρεμένες (ἢ μὴ) γυναῖκες, τὸ μετουσίωσε καὶ τὸ ἔκανε τέχνη. Τέχνη βέβαια ὅχι ὑσιπέτιδα, ἀλλὰ πάντως πολλοῦ ἄξια. Ἀπὸ τὸ συνθετικὸ αὐτὸ της ποίημα ξεχώρισα ἰδιαίτερα τὸ ὑπ' ἀριθ. 18 τμῆμα του, τοῦ ὁποίου παραθέτω τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος: «Φῶς ἱλαρὸ / κλεισμένο στὸ σπίτι μας. / Εἶναι προορισμένο / γιὰ ἀνακούφιση / ἀταβισμὸς μοναξιάς / π, οσπάθεια νὰ λύσεις τὰ προβλήματά σου μόνος»... Καί: «Κατάφερα νᾶχω / δικό μου ἓνα δωμάτιο / δίχως νὰ κλειδώσω κανέναν / ἀπ' ἔξω».

Ο.Μ.Δ.

ΠΕΛΛΑ ΚΑΣΙΑΡΑ-ΜΠΑΚΑΓΙΑΝΝΗ, Τριλογία (ποιήματα), «Δρυὸς», 1987.

Στὰ μοντέρνα ποιήματα αὐτῆς τῆς συλλογῆς της ἡ κ. Π.Κ.-Μ. εἶναι κυρίαρχη τοῦ λόγου, στὰ ἐλάχιστα παραδοσιακὰ ὑστερεῖ. "Αν δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε κάτι καινούργιο καὶ κατὰ σχετικὰ

πρωτότυπο τρόπο, εἶναι καλύτερο νὰ μὴν τὸ ποῦμε καθόλου. Αὐτὸ εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὸ νὰ ἀναμασᾶμε τὰ παλιά. Γιὰ τὸ ποίημά της «Στὸν ἔρωτα τοῦ Πλάτωνα» ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ «πλατωνικὸς ἔρωτας» δὲν εἶναι ὁ στὸν Πλάτωνα ἀναφερόμενος, ὅπως ὁ Ἑπίκουρος δὲν ἦταν «ἐπικούρειος». Ὅμως ἓνα μαγευτικὸ σύθαμπο περιγράφεται στὸ ποίημά της «Ἐνα ὄνειρο γλαυκὸ»: «Στὸ τέρμα τοῦ ὀρίζοντα / βυθίστηκε κι ἡ τελευταία / πλάνα ἡλιαχτίδα. / Κι οἱ γλάροι οἱ λευκότεροι / κι ἀπ' τοῦ χιονιοῦ τὸ ἄσπρο / σὲ ἀπουσία αἰῶνια θαρρεῖς ἀποσυρθῆκαν / ...».

Ο.Μ.Δ.

BENIZEΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ, Ἀντιέρημος, (ποίηση), Θεσσαλονίκη 1988.

«Ὅταν ἡ ζᾶλη, ἡ πρώτη μέθη πέρασε / ἀπὸ τὸ δυνατό κρασί τοῦ Ναζωραίου / στὸ γελαστὸ ξαναγυρίσαμε Διόνυσο / τὸν ἐκλαμπρότατο Ἀπόλλωνα / καὶ στὸ τραγοῦδι τὸ γλυκὸ τῶν Πιερίδων. / Βλέπεις, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ σταυροὺς / οὐράνιες γεννήσεις, νηφάλιες μέθες / καὶ ἰσότητες δὲ χαμπαρίζαμε»...

Εἶναι τὸ τρίτο βιβλίο τοῦ ποιητῆ καὶ περιέχει 26 ποιήματα. Καλογραμμένος καὶ ἄρτιος ὁ στίχος. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς ξεχωρίζουν γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ σκέψη καὶ τὶς προεκτάσεις τῶν νοημάτων τους.

Ε.Ε.Μ.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΑΛΕΞ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ, Ματιές στὸν ἥλιο (ποίηση), Ἀθήνα 1988.

Τὸ προσωπικὸ βίωμα εἶναι ἡ ἀφετηρία καὶ ἡ κινητήρια δύναμη τῆς ποίησης τῆς κ. Π.Α.Π. Στὴν καυτερὴ χοάνη τῆς ἐρήμου ἄγιοι ἄνθρωποι καὶ προφῆτες ἐξαγνίσθηκαν καὶ καθαρίσθηκαν γιὰ τὸ μεγάλο σκοπὸ τοῦ Θεοῦ. Στὸ χωνευτήριο τῆς ἐρήμου τῆς ζωῆς, ὕστερα ἀπὸ ταλαιπωρίες καὶ ἀντιξοότητες, ἡ κ. Π.Α.Π. ἀποκρυστάλωσε τὶς λυρικές δομὲς τῆς τέχνης της. Σὲ πολλὰ τῶν ποιήματων τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀναντίρρητα θετικό. Σὲ ἄλλα ἀμφιλεγόμενο. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι παραμένει σὰ μία ἀπὸ τὶς κατ' ἐξοχὴν βιωματικὲς δημιουργοὺς τῆς ἐποχῆς μας.

Ο.Μ.Δ.

• Στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Δ», σελ. 4659, 5ος στίχος ἀπὸ κάτω ἡ φράση «οὐ νομίζοντες οὐς...», νὰ διαβασθῇ «οἱ νομίζοντες οὐς...».